

ΠΑΝΔΘΗΝΑΙΑ

31 Ὀκτωβρίου 1908

ΕΤΟΣ Θ' ΤΕΥΧΟΣ 194

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Δ. Κ. ΜΑΡΓΑΡΗ Οἱ ἐχθροὶ τῶν βιβλίων.
ΖΑΧΑΡΙΑ ΦΥΤΙΑΔΗ Ναβιγαδόρ, παραμῦθι.
ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗ Ἀνασκαφαὶ ἐν Κρήτῃ κατὰ τὸ 1908.
ΣΠ. Ι. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ Πρακτικὴ ζωὴ, Τὸ πρόβλημα τῆς οἰκίας.
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓῆ Ἡ στενογραφία ἐν Ἑλλάδι.
ΩΜΕΓΑ Ἡ ἀποδημία των.
ΠΑΥΛΟΥ ΝΙΡΒΑΝΑ Τὸ Χελιδόνι, δοῦμα, τέλος.
ΚΑΜΙΑ ΜΠΕΛΛΑΙΓΚ Εἰδώλια μουσικῶν, Φ. Ὠμπέρ.

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

Λόγοι καὶ Ἀντίλογοι ὑπὸ Π. Νβ. καὶ Σάντσου.

Θέατρον ὑπὸ Γρ. Ξενοπούλου.

Θεατρικὴ ζωὴ τῶν Παρισίων ὑπὸ Χρ. Δ.

Μουσικὴ ὑπὸ Θ. Ι. Σακελλαρίδη.

Ἐπιστήμη ὑπὸ *.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ Ἀπὸ τὰ περιοδικὰ καὶ τὰς ἐφημερίδας.—

Σκέψεις τοῦ Γύζη. — Ὀλιγόστιχα. — Προτομὴ τοῦ Σολωμοῦ ἐν Ἀθήναις. —

Νέαι ἐκδόσεις.

ΕΙΚΟΝΕΣ

Ὁ Πάπας Ἰννοκέντιος Χ, ὑπὸ Βελάσκεζ, ἐκτὸς τοῦ κεμένου. — Οἱ τρεῖς σύντροφοι ὑπὸ Δ. Θεοδοιοπούλου.—4 εἰκόνες εὐθηνῶν οἰκῶν.—Γελοιογραφία Ἀδὸς Μαρκίας Κοτοπούλη καὶ Κας Κυβέλης Ἀδριανοῦ ὑπὸ Ὠμέγα. — Ἑλληνικὰ ταξίδια 2 εἰκόνες.—Φ. Ὠμπέρ.

Ἀθήναι, ὁδὸς Ἀριστοτέλους 35

Ἐκαστὸν Τεύχος Δραχ. 1,20

Αι έγγραφαί αρχίζονται κατά μήνα.

ΕΣΩΓΕΡΙΚΟΥ δι' εν έτος δρ. 25

δι' έξ μην. = 13

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ δι' εν έτος φρ. 25

δι' έξ μην. = 13

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΑΘΗΝΑΙ. 35 'Οδός 'Αριστοτέλους.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ

ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

εκδίδονται την 15 και 30 εκάστου μηνός.

Έκαστον έτος αποτελείται από δύο τόμους από 15 'Οκτωβρίου και από 15 'Απριλίου.

Τα χειρόγραφα δέν επιστρέφονται.

Έν τεύχος αποστέλλεται δωρεάν ως δείγμα.

ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ ΚΑΤΑ ΔΟΣΕΙΣ: Δρ.—Φρ. 4 κατά διμηνίαν, προπληρωτέα. Η 1η δόσις Δρ.—Φρ. 5. ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ ΜΗΝΙΑΙΟΙ (διά την Ελλάδα μόνον) Δρ. 2 κατά μήνα, προπληρωτέα. Η 1η δόσις Δρ. 3. — Πάσα αίτησις προς έγγραφην συνοδεύεται απαραίτητως υπό του αντίτιμου εις τραπεζ. ή ταχ. έπιταγήν.

Προς τόν κ. ΚΙΜΩΝΑ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΝ

Διευθυντήν των «Παναθηναίων» ΑΘΗΝΑΣ

Όλα τα τεύχη των προηγουμένων έτών πωλούνται υπερετιμημένα.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ των «Παναθηναίων» εις όλην την Ρωσσίαν ο κ. 'Αναστάσιος Μάλτος. Όδός rue Pouschkin No 66.

ΜΕ ΜΙΑΝ ΔΡΑΧΜΗΝ ΚΕΡΔΟΣ 100,000!

ΛΑΧΕΙΟΝ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Τελευταία κλήρωσις 31 Δεκεμβρίου 1908.

1 ΔΡΑΧΜΗ ΕΚΑΣΤΟΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΟΝ ΙΣΧΥΟΝ ΔΙΑ ΜΙΑΝ ΚΛΗΡΩΣΙΝ

ΚΕΡΔΗ ΕΚΑΣΤΗΣ ΚΛΗΡΩΣΕΩΣ

1 Μέγα κέρδος	έκ Δραχ. 100,000
1 Κέρδος	έκ » 25,000
1 Κέρδος	έκ » 10,000
3 Κέρδη	έκ » 5,000
5 Κέρδη	έκ » 1,000
411 Κέρδη	έκ » 100
578 Κέρδη	έκ » 50
10,000 εν όλω Κέρδη αξίας	Δραχ. 225,000

Γραμμάτια πωλούνται: Εις τα δημόσια ταμεία και λοιπάς δημοσίας αρχάς, εις τας Τραπεζας, εις τους σταθμάρχας και στασιάρχας των σιδηροδρόμων, τους διαχειριστάς των μονοπωλίων και τα πρακτορεία των έφημερίδων προς ΔΡΑΧΜΗΝ ΜΙΑΝ έκαστον γραμμάτιον, ισχύον διά την τελευταίαν κλήρωσιν.

Διά πάσαν πληροφορίαν ή ζήτησιν γραμματίων απευθυντέον εις τό Γραφείον του Έθνικού Στόλου και των Αρχαιοτήτων, Υπουργείον Οικονομικών, Αθήνας.

Ό Διευθύνων Τμηματάρχης Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ

Ι. Ι. ΜΙΝΕΤΤΑΣ.— ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. ΔΙΕΥΘ. ΜΙΝΕΤΤΑΣ

Το παρά το Χρηματιστήριον τραπεζικόν γραφείον Ι. Ι. Μινέττα προμηθεύει οίονδήποτε ποσόν διολογιών των κάτωθι Έλληνικών Έθνικών Δανείων εις τας τρεχούσας τιμάς των Χρηματιστηρίων Αθηνών, Λονδίνου και Παρισίων τας όποιās θεωρεί ως τας ασφαλεστάτας, συμφερώτερας και ευκολώτερον διαπραγματευσίμους.

Δάνειον των 120 εκατομ. του 1881 αποδίδ.	τόκον 4 $\frac{1}{2}$ %
» » 135 (Μονοπωλείων) του 1887 » » 4 $\frac{1}{2}$ %	
» » 125 (Πάγιον) » 1889 » » 4 $\frac{1}{2}$ %	
» » 76,350,000 (Ηνοποιημένον) » 1898 » » 5 %	
» » 11,750,000 (Σιδ. Π. Κ. Μεταγ.) » 1900 » » 5 %	

Αναλαμβάνει επίσης την προμήθειαν και των εξής άρίστων Έλληνικών αξιών:

Όμολογια Λαχειοφόροι της Έθνικής Τραπεζης δίδουσαι τόκον 2 $\frac{3}{4}$ %	
Μετοχαι Έθνικής Τραπεζης	» 5 $\frac{1}{4}$ %
» Τραπεζης Αθηνών	» 7 %
» Τραπεζης Κρήτης	» 4 $\frac{1}{2}$ %
» Τραπεζης Ανατολής	» 6 $\frac{1}{2}$ %
» Σιδηροδρόμου Αθηνών — Πειραιώς	» 6 $\frac{1}{4}$ %
» Θεσσαλίας	» 6 $\frac{1}{4}$ %
» Εταιρία Διαχειρίσεως Δημοσίων Προσόδων	» 4 $\frac{1}{2}$ %
» Σιδηροδρ. Πειραιώς — Αθηνών — Πελοποννήσου	» 5 %

Και προσφέρεται την εκτέλεσιν πάσης Τραπεζιτικής και Χρηματιστικής εργασίας δεχόμενον έντολās εκ τε των έπαρχιών και του έξωτερικού.

ΣΗΜ. Υπολογιζόμενον των τόκων προς τας τρεχούσας τιμάς και τα μερίσματα του τελευταίου έτους.

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΥΠΟΚΑΜΙΣΩΝ

ΑΝΔΡΩΝ ΚΑΙ ΚΥΡΙΩΝ

ΙΔΡΥΘΗ ΕΝΤΟΣ ΚΑΙ ΤΙΜΗΜΑ ΣΙΔΗΡΩΤΗΡΙΟΥ ΠΡΩΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ

ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ ΚΑΙ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

33 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ — 33

ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ

ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΙ ΠΑΝΤΟΣ ΕΙΔΟΥΣ

ΜΕΓΕΘΥΝΣΕΙΣ

ΟΔΟΣ ΕΡΜΟΥ 10. Παρά τή πλατεία Συντάγματος

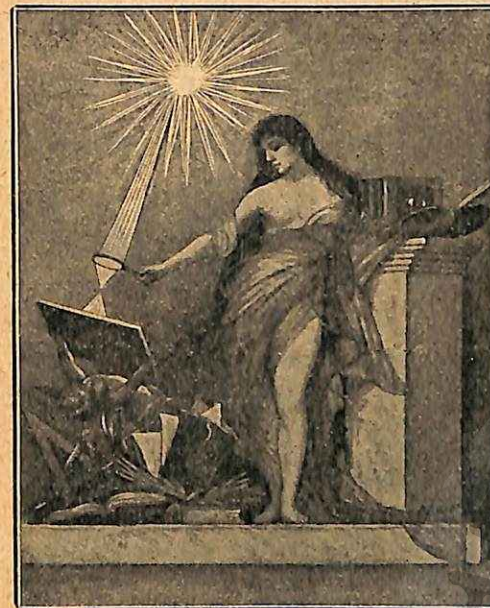
ΤΑ ΜΕΤΑΞΩΤΑ

ΣΠΑΡΤΗΣ ΚΑΡΑΣΤΑΜΑΤΗ

ΗΙΩΘΗΣΑΝ 10 ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΤΙΤΛΩΝ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΤΙΜΗΘΗΣΑΝ ΔΙΑ ΧΡΥΣΩΝ ΒΡΑΒΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΙΤΛΩΝ ΤΙΜΗΣ ΕΙΣ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Τα περίφημα ταύτα μεταξωτά της κ. Σπάρτης Καρασταμάτη, τα ύμνηθέντα εις όλας τας γλώσσας και διαδοθέντα εις όλον τόν κόσμον κατέστησαν περιώνυμα διά την απάραμλλον στερεότητά των και την εκ καθαράς και φυσικής μετάξης λεπτεπίλεπτον τέχνην των.

11 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ — 11

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ, ΓΛΥΠΤΙΚΗΣ & ΦΩΤΟΤΣΙΓΚΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΑΡ. ΛΑΪΟΥ

Αριστούχου του Πολυτεχνείου Αθηνών

Αριστούχου της Ακαδημίας Μονάχου

ΑΘΗΝΑΙ.— ΟΔΟΣ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΚΟΥ 1.

ΜΗΧΑΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΗΛΙΑ Ι. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ

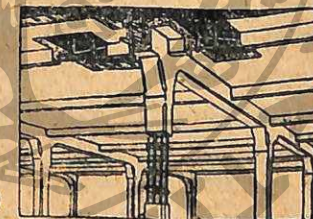
ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΥΧΟΥ ΤΗΣ ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΩΝ ΓΕΦΥΡΟΠΟΙΩΝ

5 — ΟΔΟΣ ΖΩΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ — 5

Μελέται και εκτελέσεις μηχανικών και οικοδομικών έργων.— Έφαρμογή συστήματος Hennebique.

Κατασκευή γεφυρών, αφλέκτων οίκων, δαπέδων, στηλών κ.τ.λ. διά σκυροκονιάματος σιδηροπαγούς (béton armé) συστήματος Hennebique.

ΜΕΓΑ ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΕΝ ΤΗ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩ ΕΚΘΕΣΕΙ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ 1900

Αντιπροσωπεία εν Ελλάδι του εν Παρίσιους οίκου Hennebique.

RICHARD JOHNSON CLAPHAM & MORRIS L^D

24-26 LEVER STREET

MANCHESTER

Ἐμποροὶ καὶ Προμηθευταὶ εἰς τὰ ἑξῆς εἶδη:

Γαλβανισμέναι λαμαρῖναι ἴσαι καὶ αὐλακωταί.
 Λαμαρῖναι μαῦραι.
 Τενεκέδες διάφοροι.
 « γαλλικοί.
 Μόλυβδος εἰς φύλλα καὶ χελώνας.
 Κασσίτερος.
 Χαλκὸς εἰς φύλλα καὶ κύκλους.
 Σωλῆνες διὰ κλίνας.
 Σιδηροσωλῆνες διὰ φωταέριον καὶ ὕδωρ.
 Σωλῆνες ἐκ χαλκοῦ, ὀρειχάλκου καὶ μολύβδου.

Σύρματα σιδηρᾶ, γαλβανισμένα καὶ μὴ.
 » χάλκινα, ὀρειχάλ. καὶ κασσιτερωμένα.
 Συρματοφράκται γαλβανισμένοι.
 Σουηδικὸς Σίδηρος.
 Ἄγκυραι καὶ Ἄλυστοι.
 Κλῖναι διάφοροι.
 Χημικὰ προϊόντα.
 Χρώματα διάφορα.
 Ἐλαία »
 Γλυκερίνη.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ: ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

HOBBS, MART & C^O L^D

ΜΟΝΟΚΟΜΜΑΤΑ ☐☐☐

ΧΑΛΥΒΔΙΝΑ ☐☐☐☐☐☐

ΧΡΗΜΑΤΟΚΙΒΩΤΙΑ ☐☐

ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΠΥΡΟΣ
 ΤΗΣ ΠΤΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΛΕΠΤΩΝ

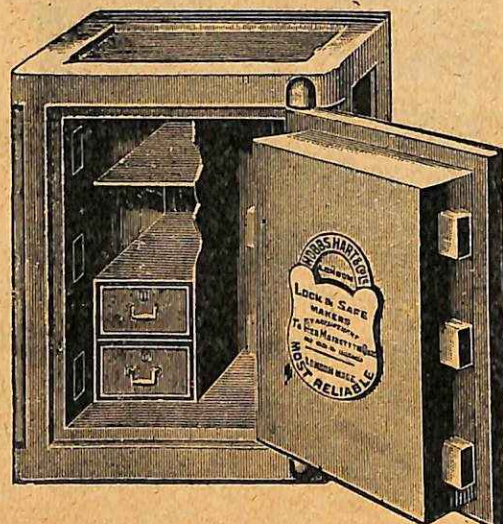
ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΑΙ

ΤΩΝ ΘΗΣΑΥΡΟΦΥΛΑΚΙΩΝ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ

ΔΙΑΡΚΗΣ ΕΚΘΕΣΙΣ: 76, Cheapside, London E. C.

ΓΡΑΦΕΙΑ ΚΑΙ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ: Arlington Street, Islington, N.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ: ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΥΛΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΚΑΙ

ΦΩΤΟΤΣΙΓΚΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΕΛ. ΚΑΖΑΝΗ

ΜΕΓΑ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΝ, ΧΗΜΕΙΟΝ ΚΑΙ ΦΑΡΜΑΚΕΜΠΟΡΕΙΟΝ

Α. ΦΩΚΑ

Φαρμακοποιὸς Α᾽ τῆς τάξεως τῆς ἀνωτάτης Φαρμακευτικῆς Σχολῆς τῶν Παρισίων.

Ἀκριβεστάτη ἐκτέλεσις ὅλων τῶν συνταγῶν ὑπὸ προσωπικοῦ ἀπαρτιζομένου ὑπὸ ἐπιστημόνων φαρμακοποιῶν. — Γαλλικαὶ καὶ Ἀγγλικαὶ εἰδικότητες (Spécialités). — Πρόσφατα μεταλλικὰ ὕδατα. — Ἀπολυμάνσεις καὶ ἀποστειρώσεις διὰ τελειοτάτων συσκευῶν καὶ κλιβάνων. — Τεχνητὸς ὀρρός.

Ὅλα τὰ εἶδη τῶν χημικῶν ἀναλύσεων. — Ἀναλύσεις ὑδάτων μετὰ μικροβιολογικῆς ἐρευνῆς. — Μικροβιολογικὸν ἐργαστήριον τέλειον.

ΤΜΗΜΑ ΦΑΡΜΑΚΕΜΠΟΡΙΚΟΝ

Ὅλα τὰ φαρμακευτικὰ εἶδη εἰς τιμὰς ἀναταγωνίστους.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
 ΟΙΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΝ

ΦΩΤΙΣΜΟΣ

ΘΕΡΜΑΝΣΙΣ

ΚΙΝΗΤΗΡΙΟΣ ΔΥΝΑΜΙΣ

διὰ τοῦ οἰνοπνεύματος

Ὁ Φωτισμὸς διὰ τοῦ οἰνοπνεύματος στοιχίζει τέσσερας φορὰς εὐθηνότερα ἀπὸ τὸν φωτισμὸν διὰ τοῦ πετρελαίου, δὲν ἀλλοιώνει τὸν ἀέρα, οὔτε παραγεῖ καπνὸν ἢ ὀσμὴν. — Κίνδυνος κανεῖς. — Καθαριότης τελεία.

Μηχανήματα μαγειρείου Rechauds καὶ λουτρῶν. — Σίδερα διὰ σιδέρωμα.

Θερμάστραι διὰ δωμάτια παντὸς μεγέθους.

Κινητῆρες δυνάμεις 1/2 ἕως 30 ἵππων, τῶν καλυτέρων μηχανουργείων τοῦ ἐξωτερικοῦ Otto Deutz, Christoph etc.

ΜΟΥΣΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ "ΑΠΟΛΛΩΝ",

ΩΔΕΙΟΝ ΛΟΤΤΝΕΡ

ΑΘΗΝΑΙ. — Ὁδὸς Φειδίου 3. — ΑΘΗΝΑΙ

Ἐν τῷ Ὁδεῖῳ τούτῳ διδάσκουσιν οἱ ἑξῆς δεδοκιμασμένοι καθηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι:

Ἡ Κ^α Αἰνὰ φὸν Λόττνερ, Διευθύντρια, κλειδοκύμβαλον.

Ὁ Κ^{ος} Κάρολος Μπέμμερ, Βιολοντζέλον, χορῶδια καὶ musique d'ensemble.

Ὁ Κ^{ος} Τὸνν Σούλτσε, Βιολίον.

Ἡ Κ^α Νίνα Φωκά, Μονωδία.

Ἡ Δ^{ις} Σ. φὸν Χάιρσελμαν, Κλειδοκύμβαλον.

Ὁ Κ^{ος} Νικ. Δέλλιος, Θεωρία τῆς Μουσικῆς.

Ἡ Κ^α Ε. Κισσίσογλου, Κλειδοκύμβαλον.

Ἐκτενέστεραι πληροφορίες, ὁ κανονισμὸς τοῦ Ὁδεῖου ὡς καὶ τὸ καταστατικὸν τοῦ Μουσικοῦ Συλλόγου ἂν ἀπολλῶν στέλλονται ταχυδρομικῶς τῷ αἰτοῦντι.

ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΑΔΟΧΟΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ ΙΔΡΥΘΕΙΣΗΣ ΤΩ 1886

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΡΑΧ. 5.000.000

Τμήμα Τραπεζικόν. — Συνάλλαγμα. — Έκδοσις έπιταγών (chèque). — Πιστωτικά έπιστολαί. — Εισπράξεις. — Δάνεια επί ένεχύρω Χρεωγράφων. — Προεξοφλήσεις. — Καταθέσεις. — Φύλαξις τίτλων καί τιμαλφών.

Τμήμα Ταμιευτηρίου. — Ταμιευτήριον 4 % — Μηνιαία καταθέσεις ανατοκιστικά.

Τμήμα Χρηματιστηρίου. — Αγοραπωλησίαι χρεωγράφων. — Χρηματιστικά έντολαί.

Τμήμα Έμπορίου. Προμήθειαι έμπορευμάτων. — Αντιπροσωπείαι οίκων. — Πληροφορίαι έμπορικά. — Δέρματα κατεργασμένα βυρσοδεψείου Μοσχάτου.

Γενικόν Πρακτορείον έν Έλλάδι του Γαλλικού «Phenix» ασφαλείας κατά του πυρός καί της ζωής.

ΤΟΚΟΙ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ

3 $\frac{1}{2}$ % απόδοσις εις πρώτην ζήτησιν.

4 $\frac{0}{0}$ » μετά τρεις μήνας.

4 $\frac{1}{4}$ % » μετά έξ μήνας.

4 $\frac{1}{2}$ % απόδοσις μετά έν έτος.

5 $\frac{0}{0}$ » μετά δύο έτη.

5 $\frac{1}{2}$ % » μετά τρία έτη καί πλέον.

Διά καταθέσεις εις χρυσόν κατά $\frac{1}{2}$ % όλιγώτερον.

Τά κομψότερα **Σακάκια** από τά έκλεκτότερα Άγγλικά καί Γαλλικά ύφάσματα εις τό μέγα έμποροπραπτικόν κατάστημα:

ΣΩΚΡ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Όδός Σταδίου 12. (Έναντι Βουλής).

ΑΝΑΜΦΙΣΒΗΤΗΤΟΣ ΑΛΗΘΕΙΑ

έκφεύγουσα μετά θαυμασμού
έκ του στόματος όλουλήρου της μεγίστης πελατείας
του Έποδηματοποιείου

Ζ. ΣΚΑΡΔΙΑΚΟΥ

ΟΔΟΣ ΠΡΟΑΣΤΕΙΟΥ ΑΡ. 10

Ότι ούδέποτε άπενεμήθη δικαιότερον βραβείον από τό **Χρυσούν Βραβείον** της τελευταίας Διεθνούς Έκθέσεως, δοθέν εις τό Κατάστημα **ΣΚΑΡΔΙΑΚΟΥ**.

ΔΙΟΤΙ

τά ύποδήματά του, γόβες, σκαρπίνια, μπότες καί ή έν γένει εργασία του φέρει

Σφραγίδα της Τελειότητος

ύπό έποψιν κομψότητος καί στερεότητος.

ΛΑΡΥΓΓΟ-ΩΤΟΛΟΓΟΣ

ΙΑΤΡΟΣ

ΜΙΧΑΗΛ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Πλατεία Αγίου Γεωργίου 4.

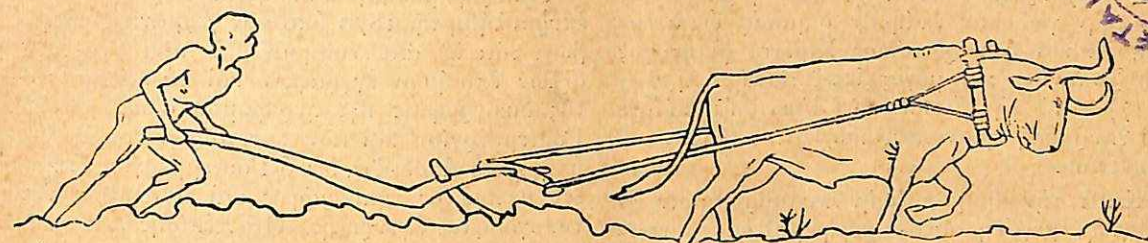
Άκριβώς έμπροσθεν του Συλλόγου Παρνασσού καί της έκκλησίας άγ. Γεωργίου (Καρύτση)

Ώραι επισκέψεως 10—12 π. μ. 3—5 μ. μ.

Ο ΠΑΠΑΣ ΙΝΝΟΚΕΝΤΙΟΣ Χ
ΥΠΟ ΒΕΛΑΣΚΕΖ — ΡΩΜΗ

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Θ' 31 Ο-
ΚΤΩΒΡΙΟΥ 1908

ΟΙ ΕΧΘΡΟΙ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Τὸ βιβλίον τὸ ἄψυχον, τὸ περικλεῖον ὅμως τὴν ψυχὴν ἐκείνου, ὁ ὁποῖος εἰργάσθη καὶ ἐκνυψεν ἐπὶ ὥρας ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ λύχνου ἢ ὑπὸ τὰς λάμπεις τοῦ πολυελαίου, ἢ ἡγρύπνησε καὶ ἐπόνεσε διὰ νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς ἄλλους, τοὺς συγχρόνους του καὶ τοὺς μετέπειτα, μίαν ἐργασίαν, — ἀδιάφορον ἂν ἐπωφελῇ, ἐσφαλμένην ἢ ἀνωφελῇ, — ἡ δέσμη ἐκείνη τῶν χειρογράφων ἢ ἐντύπων φύλλων, ἡ ὁποία ἔχει τὴν καταγωγὴν τῆς εἰς τὴν ἐφεύρεσιν τῆς γραφῆς καὶ τῆς τυπογραφίας, καὶ ἡ ὁποία περικλεῖται τὴν σκέψιν τοῦ φιλοσόφου, τὸν κόπον καὶ τὸ συμπέρασμα τοῦ ιστορικοῦ, τὴν φαντασίαν καὶ τὸν πόνον τοῦ ποιητοῦ, — τὸ ἀκαλαίσθητον καὶ χονδροειδές, ἀλλὰ καὶ τὸ ὠραῖον καὶ κομψὸν βιβλίον πόσους διωγμούς, πόσας καταστροφὰς καὶ περιφρονήσεις δὲν ὑπέστη ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεώς του καὶ πόσας δὲν ὑφίσταται ἀκόμη καὶ σήμερον! Κάθε δὲ διωγμὸς τοῦ φερεφώνου αὐτοῦ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ κάθε καταστροφὴ τοῦ ὅχι σπανίως ἔθαιρην ἓνα ὁλόκληρον κόσμον καὶ ἀφῆκεν ἐπικρατοῦσαν μίαν πλάνην καὶ ἓνα σφαλερὸν καθεστῶς.

Αἰώνων διωγμοὶ κατὰ τῶν μνημείων τοῦ λόγου, τῆς μνήμης, τῆς φαντασίας συνετέλεσαν νὰ ἀπολεσθοῦν ὑπάρξεις καὶ ὑπὸ τὰ ἴχνη βεβήλων ἢ ἐχθρῶν ποδῶν νὰ σβυσθοῦν ἥλιοι φωτεινοὶ τῆς ἀνθρωπίνης προόδου. Ὅσον δὲ εἶνε λυπηρὰ ἡ τοιαύτη τύχη τῶν βιβλίων, ἄλλο τόσον εἶνε καὶ περίεργοι αἱ διάφοροι καταδιώξεις τοῦ ὑπὸ τοῦ λογικοῦ ἀνθρώπου.

Τὸ ἀρχαιότερον παράδειγμα τὸ ὁποῖον εἶνε γνωστόν, περὶ καταστροφῆς βιβλίων — γράφει ὁ Ἀλβέρτος Σίμ — ἀνάγεται εἰς τὸν 8^{ον} π. Χ. αἰῶνα. Κατὰ τὸν Χαλδαῖον ιστορικὸν Βερδὺ καὶ τὸν Ἑλληνα συγγραφέα Ἀλέξανδρον Πολύστορα, ὁ βασιλεὺς τῆς Βαβυλῶνος Ναβονασάρ, γνωστὸς διὰ τὴν ἐπώνυμον πρὸς αὐτὸν

χρονολογίαν, ἣτις κατέρχεται μέχρι τοῦ 747 π. Χ., ἐξολόθρευσε ὅλας τὰς ιστορίας τῶν προκατόχων του βασιλέων, θέλων οὕτω νὰ ἐξαλείψῃ τὸ παρελθὸν καὶ νὰ καταστήσῃ τὴν βασιλείαν του ιστορικὴν ἀφαιτηρίαν εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Κατὰ τὸ 213 π. Χ. ὁ αὐτοκράτωρ τῶν Σινῶν Χι-Χσάγκ-Τί, ἐκ μίσους πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὰς ἀρχὰς τῶν — ἀφηγεῖται ὁ Λονδοβίκος Λαλὰν — διέταξε νὰ καύσωσιν ὅλα τὰ βιβλία τὰ ὁποῖα εὗρίσκοντο εἰς τὸ Κράτος του, ἐξαιρέσας τῆς προγραφῆς ταύτης μόνον τὰ περιλαμβάνοντα ιστορίαν τῆς οἰκογενείας του, ἀστρολογίαν καὶ ἰατρικήν.

Ἄλλὰ μεγαλειτέραν συμφορὰν δὲν ἐπροξένησεν εἰς τὰ βιβλία, καὶ οὐδὲν ἄλλο συνετέλεσε τόσον εἰς τὴν ἐξόντωσιν καὶ καταστροφὴν αὐτῶν, ὅσον αἱ θρησκευτικαὶ διαμάχαι. Οἱ φοβεροὶ εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τοῦ πάθους τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἀναφαινομένων αἱρέσεων καὶ δοξασίων, οἱ μὴ θεωροῦντες τίποτε ὡς ἀνόσιον, προκειμένου νὰ ἐπιβάλλουν τὰς θρησκευτικὰς ιδέας των, κατὰ τοῦ βιβλίου πρῶτον ἐστράφησαν. Κατενόησαν, ὅτι τὰ βιβλία ἦτο τὸ καλλίτερον μέσον πρὸς διάδοσιν ἐν γένει τοῦ λόγου εἰς τὸν ἄνθρωπον, μὴ ὑποκείμενον εἰς κόπωσιν, προικισμένον μὲ δύναμιν καὶ ἀσύγκριτον θάρρος, εὐρισκόμενον πανταχοῦ καὶ πάντοτε, καὶ κατ' αὐτοῦ ἐστράφησαν πρῶτον, θέλοντες νὰ τοῦ ἐπιβάλουν σιωπὴν, ὅταν τοῦτο ἀντεστρατεύετο εἰς τὰς ἀρχὰς των. Οἱ Ρωμαῖοι οὕτω ἐκίανον τὰ βιβλία τῶν Ἰουδαίων, τῶν Χριστιανῶν καὶ τῶν φιλοσόφων — γράφει ὁ Βινιέλ-Μαρβίλ, — οἱ Ἰουδαῖοι ἐπυρόλησαν τὰ βιβλία τῶν Χριστιανῶν καὶ εἰδωλολατρῶν καὶ οἱ Χριστιανοὶ τὰ βιβλία τῶν Ἰουδαίων καὶ εἰδωλολατρῶν. Τὸ πλεῖστον τῶν βιβλίων τοῦ Ὠοιγένους καὶ τῶν ἀρχαίων αἱρετικῶν ἐκάησαν ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς. Ἐν Κρε-

μώνη τῷ 1569 δώδεκα χιλιάδες βιβλίων εἰς ἑβραϊκὴν γλῶσσαν ἐκάθησαν δημοσίᾳ ὡς ἀλλόθρησκα καὶ ὁ καρδινάλιος Χιμένες (ὑπουργὸς τῆς Ἰσπανίας καὶ μέγας ἱερεξεταστὴς 1436—1517) κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Γρενάδης διέταξε καὶ ἐπυρπολήθησαν πεντακισχίλια ἀντίτυπα τοῦ Κορανίου.

Κατὰ τὴν θρησκευτικὴν Μεταρρύθμισιν ἐν Ἀγγλίᾳ, μεγάλη καταστροφή βιβλίων συνετελέσθη, καὶ οἱ Πουριτανοὶ ἐπυρπόλησαν ἄπειρα μοναστήρια καὶ ἀρχαῖα βιβλία τῆς ἐπικρατοῦσης θρησκείας. Ἀγγλος τις ἐπίσκοπος ἐνέπηρε τὰ ἀρχαῖα τῆς ἐκκλησίας του καὶ ὁ Κρόμβελ (1599—1658) κατὰ τὰ τελευταῖα του ἔτη ἔκαυσε τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ὁξφόρδης, τὴν περιεργότεραν τῆς Εὐρώπης. Ὁ ἀρχαιοδίφης Βάλ, ἐν ἔτει 1587, ἔγραψεν ἐκτενῶς περὶ τῆς οἰκτρᾶς τύχης τῶν βιβλιοθηκῶν τῶν ἀγγλικῶν μοναστηρίων, τῶν ὁποίων αἱ ἀγορασθεῖσαι βιβλιοθήκαι ἔχρησιν, ὅπως τὰ βιβλία τούτων ἐξυτηρεῖταις τὰς χυδαιότερας ἀνάγκας τῶν κτηνωδῶν ἀγοραστῶν. Σωρεῖται βιβλίων ἐπωλήθησαν εἰς παντοπώλας, σαπωνοποιούς, ἐνῶ ἄλλα βιβλία, εἰς φορτία δλόκληρα, ἐξήγοντο ἐκτὸς τῆς Ἀγγλίας, πωλούμενα εἰς βιβλιοδέτας, οἵτινες τὰ ἡγόραζον εἰς εὐτελεστάτας τιμὰς, ἵνα τὰ χρησιμοποιήσουν εἰς τὴν ἐργασίαν των. Καὶ τοιοῦτοτρόπως ἀπωλέσθησαν διὰ παντὸς ἐκδόσεις μοναδικαί, καὶ δλόκληρα κείμενα ἀρχαίων κλασικῶν συγγραφέων, τῶν ὁποίων τὴν ἀπώλειαν κλαίει σήμερον ἡ φιλολογία. Ὁ νοῦς σταματᾷ—γράφει ὁ Ἀγγλος William Blades—ὅταν ἀναλογισθῇ κανεὶς ὅτι ἡ μετάφρασις τῶν Μεταμορφώσεων τοῦ Ὀβιδίου ὑπὸ τοῦ Κάξτων καὶ ἄλλα βιβλία, ἐξεληθόντα τῶν πρώτων ἀγγλικῶν τυπογραφείων, καὶ τῶν ὁποίων στεροῦμεθα καὶ τὸ ἐλάχιστον ἀπόσπασμα, ἔχρησιν μὲν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἀγγεῖα γλυκισμάτων. Κατὰ τὴν μεγάλην πυρκαϊάν τοῦ Λονδίνου τῷ 1666 μεγάλη καταστροφή βιβλίων ἐγένετο. Ὅχι μόνον ἰδιωτικαὶ βιβλιοθήκαι, σωματείων καὶ ἐκκλησιῶν ἐγένοντο παρανάλωμα τοῦ πυρός, ἀλλὰ καὶ ἀπειράριθμα βιβλία, τὰ ὁποῖα τὸ σωματεῖον τῶν βιβλιοπωλῶν εἶχε πρὸς ἀσφάλειαν ἀποθηκεύσει ἐν τῇ συνοικίᾳ Πάτερ-Νόστερ, μετεβλήθησαν εἰς τέφραν. Ἡ δὲ πυρκαϊὰ τοῦ Ashburnham House εἰς Οὐεστμίνστερ, ὅπου ὑπῆρχε τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ βιβλιοθήκη Cotton, συγκειμένη ἐκ πολυτίμων χειρογράφων, μεγίστην κατάπληξιν καὶ ὀδύνην ἐπέφερεν εἰς τὸν κόσμον τῶν γραμμάτων. Καὶ κατεστάλη μὲν μετὰ πολλὰς προσπάθειας τὸ πῦρ, ἀλλὰ πολλὰ χειρόγραφα ἀπωλέσθησαν καὶ ἄλλα σπουδαίως ἐβλάβησαν, ἀκόμη δὲ καὶ σήμερον, μάρτυς περιωθεῖς τῆς συμφορᾶς, εὐρίσκεται τεμάχιον χειρογράφου, ὅπως ἡμίκανστον διεσώθη ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς, ἐν τῷ Βρετανικῷ Μουσείῳ.

Ἡ περίφημος βιβλιοθήκη τοῦ Στρασβούργου ἐπυρπολήθη τῷ 1870 ὑπὸ τῶν γερμανικῶν βομβῶν, τότε δὲ ἀπωλέσθησαν διὰ παντὸς μεταξὺ ἄλλων ἐπισήμων ἐγγράφων καὶ τὰ πρωτότυπα τῆς δικογραφίας τῆς περιφήμου δίκης μεταξὺ Γουτεμβέργιου καὶ τῶν συνεταίρων του, ἐν οἷς ὑπῆρχεν ἡ ἀπόδειξις, ὅτι ὁ Γουτεμβέργιος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος τυπογράφος καὶ ὁ ἀληθὴς τῆς τυπογραφίας ἐφευρέτης. Ὅταν ἐπίσης ἡ ἀξιόλογος βιβλιοθήκη, ἡ ἐγκατεστημένη εἰς τὴν ἐν Λονδίνῳ Ὀλλανδικὴν ἐκκλησίαν d' Austin Friars, κατεστράφη ὑπὸ πυρκαϊᾶς, ὅσα βιβλία διέφυγον τὴν πλήρη καταστροφήν ἠκρωτηριάσθησαν οἰκτρῶς, ὁ δὲ William Blades ἐπισκεφθεὶς ταύτην μετὰ τὴν συμφορὰν τῆς, ὡς ἐξῆς περιγράφει τὴν ἀθλίαν κατάστασιν εἰς τὴν τὴν εὐρε: «Σκόνῃ ὑγρᾷ καὶ πυκνῇ ἐνὸς ἑκατοστομέτρου ἐπεκράτητο τῶν βιβλίων, τὰ ὁποῖα μετὰ τὴν πυρκαϊάν διήρχοντο τῶν χειρῶν τοῦ Ὁβεράλ, βιβλιοθηκαρίου τῆς καίσης βιβλιοθήκης καὶ ὑφίσταντο τὴν βάσανον τοῦ ἀμεθόδου καθαρισμοῦ. Εἰς ἐν ὑπερῶν, ἐνοικιασθὲν ἐπίτηδες, τὰ βιβλία, ὅσα ἦτο δυνατόν νὰ καθαρισθῶν, ἐκρέμαντο ἀπὸ σχοινίων διὰ νὰ ἀποξηρανθοῦν καὶ ἐπὶ μακρὰς ἐβδόμαδας τόμοι συνεστραμμένοι, ἀκάθαρτοι, ἀνευ οὐδενὸς ἐπικαλύμματος, πολλάκις μὴ ἀποτελούμενοι παρὰ ἀπὸ ἐν ἀπλοῦν φύλλον, ἐφυλάχθησαν ἐκεῖ ὡς ἐν θερμοκηπίῳ». Ὁ Ὁρδερίκ Βιτάλ (1075 πρὸς τὸ 1150) ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ» του περιγράφει μὲ ζωντὰ χρώματα τὰς καταστροφὰς βιβλίων, τὰς ὁποίας οἱ Νορμανδοὶ ἐπέφερον κατὰ τὸν 9ον καὶ 10ον αἰῶνα, ἐπαναλαβόντες οὕτω τὰς βαρβαρικὰς ἐπιδρομὰς κατὰ τὴν πτῶσιν τῆς Ρωμαϊκῆς αυτοκρατορίας. Κατὰ δὲ τὸν 11ον αἰῶνα, ἡ βιβλιοθήκη τῶν Καλιφῶν τῆς Αἰγύπτου, ἡ ἀξιολογότερα τοῦ Μουσουλμανικοῦ Κράτους, διηρπάγη κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Τριπόλεως τῆς Συρίας ἦτο πλουσιωτάτη, περιλαμβάνουσα τρία ἑκατομύρια τόμους, ὡς ἀναφέρουν βιβλιογράφοι τινές, πραγματευομένους περὶ θεολογίας, ἱστορίας τῶν παραδόσεων, περὶ τῆς ἐρμηνείας τοῦ Κορανίου καὶ καλλιτεχνίας. Ὅτε δὲ κατὰ τὰς Σταυροφορίας τῷ 1105 ἡ Τρίπολις κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Φράγκων «εἰς ἱερὸς—γράφει ὁ Ε. Κατρεμὲρ—εἰσελθὼν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ ἔμεινεν ἐκθαμβος πρὸ τοῦ πλήθους τῶν βιβλίων, τὰ ὁποῖα αὕτη περιελάμβανε. Ἡ αἰδοῦσα ὅπου εὐρίσκειτο οὗτος περιελάμβανε τὰ Κοράνια. Λαβὼν ἀνὰ χεῖρας ἐν χειρόγραφον ἀνεγνώρισε τὸ ἔργον τοῦτο. Ἐλαβε δεῦτερον, κατόπιν τρίτον καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ καὶ πάντοτε εὐρε τὸ αὐτὸ βιβλίον (Κοράνιον). Ὁ ἅγιος πατὴρ τότε ἐν τῇ σοφίᾳ του ἀπεφάνθη, ὅτι τὸ κτῆριον ἐκεῖνο οὐδὲν ἄλλο περιεῖχεν ἢ Κοράνια καὶ οἱ Φράγκοι τὸ ἐπυρπόλησαν, μεταβαλόντες αὐτὸ εἰς τέφραν. Ἐλάχιστον

μόνον ποσὸν βιβλίων διεσώθη, τὰ ὁποῖα διεσκορπίσθησαν εἰς διαφόρους χώρας».

Ἄλλ' ἂν τὸ ἀνθρώπινον χεῖρ πολλάκις ἐκρεοῦργησε καὶ ἐθανάτωσε τὸ βιβλίον, ἡ γαλανὴ θάλασσα ὅμως δὲν ἔχει ὀλιγώτερα κατὰ τοῦτου ἐγκλήματα εἰς τὸ παθητικόν της. Μυριάδες βιβλίων κατεπόθησαν ὑπὸ τῶν ἀπίστων κυμάτων ἐξαφανισθέντα μαζὶ μὲ τοὺς δυστυχεῖς ναυτικούς, εἰς τοὺς ὁποίους τὰ ἐνεπιστεύθησαν. Ὁ Δισραῆλ, πατὴρ τοῦ περιφήμου λόρδου Βήκονσφιλδ, ἀφηγεῖται ὅτι περὶ τὸ 1700 ὁ Heer Hudde, δήμαρχος βαθύπλουτος τοῦ Middlebury, ἐταξίδευσεν ἐπὶ τριακονταετίαν, μετημφιεσμένος εἰς Μανδαρίνον, ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἄκρου εἰς τὸ ἄλλο τοῦ Οὐρανίου Κράτους. Πανταχόθεν συνέλεξε βιβλία καὶ τέλος, μετὰ πολλὰς περιπετείας, ἤδυνήθη νὰ τὰ ἐπιβιβάσῃ ἐπὶ τινος πλοίου δι' Εὐρώπην.

Ὅλοι ὅμως οἱ κόποι τοὺς ὁποίους κατέβαλεν ὁ ἐπιμελὴς αὐτὸς ἄνθρωπος, ὅπως συγκεντρώσῃ φιλολογικὰ μνημεῖα τῶν Σινῶν, ἀπέβησαν δυστυχῶς μάταιοι, διότι μανιώδης τρικυμία κατεπόντισε τὸ πλοῖον οὐχὶ μακρὰν τοῦ λιμένος εἰς τὸν ὁποῖον κατηνθύνετο.

Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ περιφήμου Μαφεί Πινέλλ, ἣτις περιεῖχε σημαντικώτατον ἀριθμὸν ἑλληνικῶν καὶ ἰταλικῶν ἔργων, τῶν ὁποίων πολλὰ ἦσαν ἀρχέτυποι ἐκδόσεις (princeps) θαυμασιῶς ἐξωγραφημένα, ἐπὶ πλεον δὲ μεγάλην συλλογὴν χειρογράφων τοῦ 11ου καὶ 14ου αἰῶνος, ἐπωλήθη παρὰ τῶν ἐκτελεστῶν τῆς διαθήκης εἰς τινὰ βιβλιοπώλην, ὁ ὁποῖος τὰ ἐφόρτωσεν εἰς τρία πλοῖα, ὅπως τὰ μεταφέρῃ ἀπὸ Βενετίας εἰς Λονδίνον. Τὰ πλοῖα ὅμως ταῦτα μετὰ τοῦ πολυτίμου φορτίου των δὲν ἦσαν καθόλου εὐτυχῆ, διότι κατὰ τὸν πλοῦν προσεβλήθησαν ὑπὸ πειρατῶν, καὶ ἐν τούτων περιτλήθεν εἰς χεῖρας τῶν λυμαινομένων τὴν θάλασσαν κακούργων, οἵτινες, πολὺ ὀλίγον φίλοι τῆς φιλολογίας ὄντες καὶ μανιώδεις διὰ τὸ εὐτελὲς τῆς λείας των, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον διέψευσε τὰς ἐλπίδας των, μὴ δυνάμενοι δὲ καὶ νὰ ἐκτιμήσουν τὴν ἀξίαν αὐτῆς, ἔρριψαν ἀδιακρίτως ὅλα τὰ βιβλία εἰς τὴν θάλασσαν.

Ἀλλὰ οἱ βάνουσοι καὶ ἀμαθεῖς πειραταὶ οὗτοι εἶνε μᾶλλον συγγνωστοὶ ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς ἐκείνους τοῦ Μεσαίῳνος, οἵτινες ἐντεταλμένοι τὴν πιστὴν φύλαξιν καὶ συντήρησιν τῶν σπουδαίων μοναστηριακῶν βιβλιοθηκῶν, ἐκ τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς ἀσυνειδησίας των ἐγένοντο οἱ φοβερώτεροι διώκται τῶν βιβλίων. Ἱστορικῇ ἔμεινεν ἡ ἀθλία κατάστασις εἰς τὴν ὁποίαν εὗρεν ὁ Βοκκάκιος τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Monte Cassino, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ διασκορπίσις καὶ καταστροφή, κατὰ τὸ 1526, μετὰ τὴν ἐν Μοχὰς νίκην τῶν Τούρκων, 50 χιλιάδων τόμων, οἵτινες εἶχον

συλλεγῇ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας Ματθία Κορβενίου.

Μία ἐπιστολὴ τοῦ Ἰταλοῦ ἱστορικοῦ καὶ διηγηματογράφου Πόγκε μᾶς πληροφορεῖ, ὅτι οἱ μοναχοὶ τῆς μονῆς τοῦ Saint-Gall δὲν ἦσαν ἐπιμελέστεροι τῶν συναδέλφων των τοῦ Μόντε Κασσίνου, ὡς πρὸς τὴν συντήρησιν τῆς βιβλιοθήκης τῆς μονῆς των. «Ἐκεῖ—γράφει ὁ ἀνωτέρω ἱστορικὸς—ἐν μέσῳ ἀπειρῶν χειρογράφων, ὧν ἡ ἀπαρίθμησις θ' ἀπῆτει πολὺν χρόνον, εὗρον πλήρη καὶ ἀκέραιον ἓνα Κοῦντιλιανόν, ἀλλ' εὐρωτιῶντα καὶ θαμμένον ὑπὸ παχύτατον στῶμα σκόνης. Τὰ βιβλία δὲ ταῦτα ἐπὶ τέλους, ἀντὶ νὰ τοποθετηθῶσιν εἰς καμίαν βιβλιοθήκην, ὅπως ἔπρεπε, τοῦναντίον τὰ ἔκρυψαν εἰς ἐν ὑπόγειον σκοτεινὸν καὶ δυσῶδες, εἰς τὸ βάθος ἐνὸς πύργου, ὅπου ἀναμφιβόλως δὲν θὰ ἔρριπτον τοὺς εἰς θάνατον καταδικασμένους».

Τοὺς μοναχοὺς ὅμως τοῦ Monte Cassino καὶ Saint-Gall ὑπερέβησαν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀσυνειδησίαν καὶ κτηνώδη ἀμάθειαν οἱ συνάδελφοί των Φραγκισκανοὶ τῆς Ἀμβέρσης. Εἰς τούτους, ὡς διηγεῖται ὁ Ἐδμόνδος Βερδέ, συνέβη ἡ ἀκόλουθος συμφορὰ: Τῷ 1775 οἱ μοναχοὶ οὗτοι θέλοντες νὰ προβῶσιν εἰς μεταρρυθμίσεις τινὰς τῆς μονῆς των, ἐσκέφθησαν νὰ ἐλαφρῶσουν καὶ τὴν βιβλιοθήκην τῆς μονῆς, ἀπαλλάσσοντες αὐτὴν τοῦ βάρους 1500 τόμων χειρογράφων καὶ ἐντύπων, ἀρχετύπων ἐκδόσεων, τὰ ὁποῖα ἐθεώρουν ὡς παλαιωμένα βιβλία καὶ ἀνευ ἀξίας τινός!

Πράγματι, πραγματοποιοῦντες τὴν σκέψιν των ταύτην οἱ ὅσοι πατέρες, ἔρριψαν χιλίους πεντακοσίους τόμους εἰς τὸ δωμάτιον ἐν ᾧ διέμενεν ὁ κηπουρὸς τοῦ Μοναστηρίου, εἰς τὸν ὁποῖον, ὀλίγον ὕστερον, ἐν τῇ πανσοφίᾳ των ἐδώρησαν τὸν σωρὸν τῶν ἀνωτέρω βιβλίων, εἰς ἀμοιβὴν τῶν μακροχρονίων καλῶν ἐν τῇ κήπῳ τῆς μονῆς ὑπηρεσιῶν του! Ὁ γέρον κηπουρὸς, σαρφρονέστερος τῶν πανοσιωτῶν καὶ μᾶλλον πονηρός, μετέφερεν ὅλα τὰ βιβλία εἰς τὸν Βάνδερεργ, πεπαιδευμένον ἄνδρα καὶ μέγαν βιβλιόφιλον, ὅστις οἶσας ἐπ' αὐτῶν ἐν βλέμμα προσεφέρθη νὰ τὰ ἀγοράσῃ πρὸς 60 λεπτὰ τὴν λίτραν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὁ κηπουρὸς ἐδέχθη ἀμέσως, συνετελεσθείσης οὕτω τῆς ἀγοραπωλησίας. Μετ' ὀλίγον χρόνον, ὁ Στόκ, Ἀγγλος βιβλιοπώλης καὶ βιβλιομανὴς, εὐρισκόμενος ἐν Ἀμβέρσῃ, ἐπεσκέφθη τὸν Βάνδερεργ, ὅστις τῷ ἐπέδειξε καὶ τὰ ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τῶν ἐρρημένων μοναχῶν προερχόμενα βιβλία. Ὁ Στόκ ἀμέσως, πρὸ τοῦ ἀποκτήματος τούτου, προθυμοποιεῖται καὶ τὰ ἀγοράσῃ ἀντὶ 14 χιλιάδων φράγκων, τοῦ Βάνδερεργ εὐλογοῦντος ἐνδομύχως τοὺς μοναχοὺς καὶ τὸν κηπουρόν. Ὅταν ὅμως οἱ ἄγιοι πατέρες ἐπληροφορήθησαν τὴν μεταπώλησιν καὶ τὸ ἐκ ταύτης κέρδος, ὀλίγον ἔλειπε ν' αὐτοκτονή-

σουν... ἂν δὲν διεκινδύνευον τὴν ἀπώλειαν τοῦ Παραδείσου. Ἡ ἐκπληξίς των καὶ ἡ λύπη των ἦτο ἀνέκφραστος, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπελθοῦσα εἰς αὐτοὺς συμφορὰ ἀνεπανόρθωτος. Ταραγμένοι δὲ καὶ ἔξω φρενῶν διὰ τὴν ἐκ τῆς ἀμαθείας των ἀπώλειαν τοιούτου κέρδους, προσήλ-

θον εἰς τὸν Βάντερβεργ καὶ κειμετεύοντες αὐτὸν ν' ἀνακουφίσῃ τὴν συνείδησίν των, προσφέρων εἰς αὐτοὺς μέρος τοῦ γενναίου κέρδους του. Πράγματι δὲ οὗτος θέλων νὰ ἀπαλλαγῇ μᾶλλον τῶν ὀχληρῶν αὐτῶν διπόδων ἢ ἐξ οἴκου, τοῖς ἔδωκε 1200 φράγκα.

[Τὸ τέλος εἰς τὸ προσεχές]

Δ. Κ. ΜΑΡΤΑΡΗΣ

ΝΑΒΙΓΑΔΟΡ

Τοῦ Ζητουνιάτη

Μία φορὰ κ' ἔναν καιρὸ ἦτανε ἕνας βασιλιάς. Ὁ βασιλιάς τῆς Βαβυλόνας Ναβιγαδὸρ. Νέος, ὡμορφος, ξυπνός, γραμματισμένος, ὅταν πῆρε τὴ βασιλεία μετὰ τὸν θάνατο τῆς μητέρας του, εἶπε στὸ λαὸ του:

— Τί νομίζετε τάχα πὺν εἶμαι; Εἶμαι κ' ἐγὼ ἕνας ἄνθρωπος σὰν κ' ἐσᾶς. Ὁ θρόνος πὺν κάθημαι, τίποτε δὲ μοῦ μαθαίνει, μήτε ἡ χρυσοὶ κορόνα μοῦ βάζει μυαλό. Πολλοὶ ἀπὸ σᾶς εἶναι καὶ σοφώτεροι καὶ ἐμπειρότεροί μου. Γιατί τὸ λοιπὸν νὰ θέλετε νὰ σᾶς διοικῶ ἐγὼ, καὶ σεῖς νὰ φροντίζετε μόνο γιὰ σᾶς καὶ νὰ περιμένετε ὅλα ἀπὸ μένα; Ἐλάτε, νὰ με βοηθήσετε ὅλοι μαζί στὴ βασιλεία μου καὶ νὰ διοικήσωμε τὴ Βαβυλόνα κάνοντας καθένας ὅ,τι ξέρει καὶ μπορεῖ καλύτερο.

Ἐκεῖνο τὸν καιρὸ, ὁ λαὸς τῆς Βαβυλόνας εἶτανε ἀπὸ τοὺς πιὸ προοδευμένους. Βασιλικὴ προσταγὴ, ὑπάκουσε ὁ λαὸς στὸ βασιλῆα Ναβιγαδὸρ, καὶ ἀπὸ τότε κάθε μέρα, ἀφοῦ τελείωναν τὴ δουλιὰ τους, μαζεύονταν ὅλοι στὴ βασιλικὴ πλατεῖα καὶ βάζοντας, πότε ὁ βασιλιάς, πότε οἱ ἄρχοντες κ' οἱ διαβασμένοι ζητήματα, σκεπτόντανε κ' ἀποφασίζανε τὸ τί καὶ πῶς θὰ κάνουνε τὸ καθετί.

Δὲν πέρασε καιρὸς κ' ἡ Βαβυλόνα κατάντησεν ἀγνώριστη. Τὸ ἐλευθερώτερο καὶ εὐτυχέστερο βασίλειο τοῦ κόσμου.

Πρῶτα - πρῶτα ὠρίσανε τὶς δουλιὰς πὺν θᾶκανε ὁ καθένας καὶ τὶς ὥρες πὺν θὰ ἐργαζότανε. Ὁ βασιλιάς Ναβιγαδὸρ ἀγαποῦσε τὶς τέχνες καὶ τὶς ἐπιστῆμες, περισσότερο τὴν ποίησι καὶ τὴν γιαντρική. Ὅμως κ' ἡ βιομηχανία δὲν ἔμεινε πίσω. Οἱ δουλιὰς πὺν σιγά-σιγά δὲν ἀκουόντανε πιά, εἶτανε ἡ πολεμική. Γυμναζόντανε ὅλοι καθημερινῶς, ὅχι ὅμως γιὰ πόλεμο ἀλλὰ γιὰ ὑγιεινή. Ἡ νομική, τὰ διοικητήρια καὶ τὰ δικαστήρια μεταβληθήκανε σὲ χιμεῖα καὶ σὲ ἐργοστάσια. Ἡ παπαδοσύνη; Ὅλοι εἶτανε παπάδες τῆς μεγάλης φύσης πὺν εἶτανε τὸ πᾶν.

Ἐπειτα σκέφθηκαν τὰ σχολεῖα καὶ τὸν τρόπο

πὺν ζούσανε. Τὶς ἄχρηστες σπουδὲς τὶς καταργήσανε. Ψευτιές, ὑποκρισιές, προλήψεις, δεισιδαιμονίες, ψευτοπολιτικές, ὅλα τὰ παύσανε. Τὴν ὑγιεινὴν τοῦ τόπου, λουτρά, περίπατους, διασκεδάσεις, τροφές, γιαντρικά, κοινοικίες, ὅλα τὰ τελειοποιήσανε.

Τὸ σημαντικώτερο ὅμως ἀπ' ὅλα εἶνε ὅτι παύσανε τέλεια τὸ γάμο καὶ τὴν οἰκογένεια. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες ζούσανε ἐλεύθερα μετὰξὺ τους. Γιὰ νὰ κάνουνε παιδιὰ ἔπρεπε μιὰ ἐπιτροπὴ ἀπὸ γιαντροὺς νὰ τοὺς ξετάζῃ, καὶ μετὰ τὴν ἐπιστάσι καὶ πιστοποιήσι τῆς ἐπιτροπῆς νὰ γείνῃ τὸ παιδί. Τὰ παρακεῖ τὰ εἶχε κανονισμένα ρολόγι ἡ πολιτεία.

Σ' ὅλα αὐτά, ὁ βασιλιάς Ναβιγαδὸρ, ἔδινε πρῶτος τὸ παράδειγμα. Ἄμα ὡς βγήκε τὸ λοιπὸν ἡ ἀπόφασις νὰ καταργηθῇ ὁ γάμος, ἀμέσως χώρισε τὴ βασιλίσσά του, μιὰ νευρική, ἀναιμική, παθιασμένη γυναῖκα πὺν τοῦ τὴν εἶχαν δώσει οἱ γονεῖς του γιὰτὶ εἶτανε ἀπὸ βασιλικὸ αἷμα. Ἐνα κοριτσάκι πὺν εἶχανε, ἀρρωστιά-ρικο, τῆς τὸ παράτησε κ' αὐτό, δίνοντάς της τὴν ἐλευθερίαν τῆς κ' ἕνα καλὸ μνηνιάτικο γιὰ νὰ καλοπεράσῃ.

Ἀμέσως ἡ ἐπιτροπὴ γύρισεν ὅλη τὴ Βαβυλόνα καὶ τὰ περὶχωρα καὶ διάλεξε γιὰ τὸν βασιλέα τὴν ὡμορφότερη καὶ ὑγιέστερη κοπέλα καὶ τοῦ τὴν ἔρερε γιὰ νὰ τοῦ κάμῃ τὸν διάδοχο τοῦ θρόνου του καὶ σὲ ἐννιά μῆνες ὁ διάδοχος εἶτανε καὶ γεννημένος.

Τὸν ὠνομάσανε Ἐλίφ, ἄλφα τοῦ νέου κόσμου δηλαδή, κ' ἀφοῦ καλὰ καλὰ τὸν βύζαξεν ἡ μάνα του, τὸν πῆραν οἱ δημόσιοι παιδαγωγοί, κ' ὕστερα οἱ δημόσιοι δασκάλοι καὶ τὸν ἀναθρέψανε καὶ τὸν σπουδάζανε στὰ δημόσια οἰκοτροφεῖα καὶ στὰ σχολεῖα.

Ὁ Ἐλίφ εἶτανε ζωηρότατος, ἐξυπνότατος καὶ ἐπιμελέστατος. Ὅταν τελείωσε τὶς σπουδὲς του, τοῦ δώκανε τὸ πιστοποιητικὸν του, πὺν γενήθηκε πολὺ τακτικὰ ἀπὸ τὸ βασιλέα τὸ Ναβιγα-

δὸρ καὶ τὴ χωρικὴ τὴ Ζουλιμὲ καὶ τὸν παρουσιάσανε στὸν πατέρα του.

Ὁ Ναβιγαδὸρ εἶτανε τότες ἑξήντα χρόνων καὶ ὁ Ἐλίφ εἴκοσι. Τὴ Ζουλιμὲ δὲν τὴν εἶχε πιά ὁ Ναβιγαδὸρ. Πῆρε ἄλλην καὶ πάλι ἄλλην καὶ πάλι ἄλλην καὶ τώρα εἶχε γιὰ γυναῖκα του τὴ μικρούλα τὴ Γιλδίξ, ἄστρο τῆς ὁμορφιάς καθὼς τὴ λέγανε, μετὰ τὰ μάτια τὰ πλουμιστὰ καὶ παιγνιδιάρικα καὶ τὰ μικρὰ χεῖλάκια τὰ πεταχτὰ πὺν θαρρεῖς καὶ σὲ φιλούσανε ἀπὸ μακριά.

— Ἐλίφ, τοῦ εἶπεν ὁ πατέρας του, εἶσαι διάδοχος μου.

— Ἐγὼ, ἀπήντησεν ὁ Ἐλίφ, δὲ θέλω νὰ εἶμαι βασιλιάς.

— Ἀφοῦ εἶσαι διάδοχος μου, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶσαι καὶ βασιλιάς τῆς Βαβυλόνας.

— Κανεῖς δὲ μπορεῖ νὰ με ὑποχρεώσῃ σὲ τοῦτο, παρατήρησε πολὺ εὐγενικὰ ὁ Ἐλίφ. Καὶ ἔπειτα ἐγὼ νομίζω πὺν ὁ λαὸς τῆς Βαβυλόνας δὲν ἔχει πιά ἀνάγκη ἀπὸ βασιλιά. Ὅλοι εἶνε ἱκανοὶ νὰ κυβερνηθοῦνεν σὰν πὺν θὰ τοὺς κυβερνοῦσα ἐγὼ, καὶκόμα καλύτερα.

Ὁ Ναβιγαδὸρ ἔμεινεν ἐκστατικὸς ἀπὸ τὴν ἀπάντησι τοῦ Ἐλίφ. Ἐπίασε τὰ γένεια του καὶ ἀφοῦ σκέφθηκε λίγο τοῦ εἶπε.

— Ἐλίφ, ἀφοῦ δὲ θέλεις νὰ εἶσαι διάδοχος τοῦ θρόνου τῆς Βαβυλόνας, τί θέλεις τώρα ἀπὸ ἐμένα τὸν πατέρα σου;

Ὁ Ἐλίφ ἔρριξε μιὰ ματιὰ στὴν ὥραϊα Γιλδίξ πὺν κενεῖν τὸν κύτταζε τόση ὥρα μετὰ τὰρα καὶ θαυμασμό.

— Θέλω, εἶπε, τὴν ὥραϊα Γιλδίξ. Αὐτὴν ἐπιθυμῶ ἡ ψυχὴ μου. Αὐτὴν λαχταρᾷ ἡ ἀγκάλῃ μου.

Ὁ Ναβιγαδὸρ ἔαφνίσθηκε, ὠργίσθηκε σφόδρα καὶ εἶπε στὸν Ἐλίφ.

— Ἐλίφ, παρεκτρέπεται. Τοῦ πατέρα σου τὴν γυναῖκα ζητᾷ;

— Δὲν καταλαβαίνω τί θὰ πῇ πατέρας καὶ ποῖα ὑποχρεῶσι ἔχω σ' αὐτὸν περισσότερη παρὰ σ' ἕναν ἄλλον. Ἄν ἡ Γιλδίξ με θέλῃ γιὰτὶ νὰ μὴ μοῦ τὴ δώσῃ;

— Γιατὶ μοῦ ἀνῆκει, ἀπήντησε χτυπώντας με θυμὸ τὸ χέρι του ὁ Ναβιγαδὸρ.

— Σοῦ ἀνῆκει, ἀποκρίθηκε φρόνιμα ὁ Ἐλίφ γιὰτὶ εἶσαι βασιλιάς καὶ τὸ διατάξεις. Ἄν ὅμως τὴν ἀφήκῃς τὴ Γιλδίξ ἐλεύθερη νὰ διαλέξῃ, θὰ διάλεγε βέβαια ἐμένα.

Ὁ Ναβιγαδὸρ σηκώθηκε ταραγμένος ἀπὸ τὸ θρόνο του καὶ ἀποσύρθηκε στὸ δωμάτιό του χωρὶς ν' ἀπαντήσῃ. Ἐκεῖ ἔπεσε σ' ἕνα διβάνι κ' ἔκλαιε πικρά.

Ἐξω ὁ Ἐλίφ καὶ ἡ Γιλδίξ, στὴ μεγάλη σάλα τοῦ θρόνου, δὲν κινήσανε ἀπὸ τὴ θέσι τους. Μήτε εἶπανε λέξι. Οἱ αὐλικοί, οἱ διαβασμένοι, ὁ λαὸς, στεκόντανε κ' αὐτοὶ περιεργοὶ καὶ περιμένοντας σὲ μεγάλη ἀγωνία νὰ ἴδουνε τὸ ἀποβησόμενον.

Ὑστερα ἀπὸ κἀμπωση ὥρα βγήκεν ὁ Ναβιγαδὸρ ἄσκεπής, δίχως κορόνα, μετὰ ἄπλᾳ φορέματα ἀπλοῦ πολίτη.

— Ἄνδρες Βαβυλώνιοι, εἶπε λυπημένος, ἀπὸ σήμερα ἐγὼ ὁ βασιλιάς σας καταργῶ τὴ βασιλείαν στὴ Βαβυλόνα—ἐσὺ Γιλδίξ, εἶσαι ἐλεύθερη. Διάλεξε ἐλεύθερα μετὰξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ γιουῦ μου.

Ἡ δυστυχισμένη ἡ Γιλδίξ, πρώτη φορὰ στὴ ζωὴ της συγκινήθηκε τόσο πολὺ πὺν τὰ δάκρυα κυλούσανε ἀπὸ τὰ μάτια σὰν μεγάλα μαργαριτάρια μεσ' τὴν ποδιά της. Ἐσκυψε τὸ πρόσωπο δισταζόντας ν' ἀποφασίσῃ μετὰξὺ τῆς ἀγάπης τοῦ Ναβιγαδὸρ καὶ τῆς λαχτᾶς τοῦ Ἐλίφ.

Ὁ Ναβιγαδὸρ ὅμως τὴν ἀγαποῦσε πολὺ. Κατάλαβε τί γινότανε μεσ' τὴν ψυχὴ της καὶ πῆγε, τὴ σήκωσε ἀπάνω, τὴ φίλησε γιὰ τελευταία φορὰ καὶ παίρνοντάς της ἀπὸ τὸ χέρι

— Πήγαινε, τῆς εἶπε, στὸν Ἐλίφ.

ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΦΥΤΙΛΗΣ

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΚΡΗΤΗ ΚΑΤΑ ΤΟ 1908

Σπουδαιόταται εἶναι αἱ ἀρχαιολογικαὶ ἐργασίαι αἱ γενόμεναι ἐν Κρήτῃ κατὰ τὸ τρέχον ἔτος 1908. Αἱ περὶ αὐτῶν εἰδήσεις αἱ δημοσιεύονται ἐνταῦθα στηρίζονται ἐπὶ αὐτοψίας καὶ ἐπὶ ἀνακοινώσεων γενομένων ἤδη ὑπὸ τῶν ἐκτελεσάντων τὰς ἐργασίας ἀρχαιολόγων ἢ καὶ ἐπὶ σημειώσεων εὐμενῶς παραχωρηθεισῶν μοι ὑπὸ τῶν ιδίων.

Α'. ΚΝΩΣΟΣ

Διὰ τῆς γενναίας ὑποστηρίξεως τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ φιλαρχαίων ἡδυνήθη ὁ κ. Evans νὰ ἐκτελέσῃ

κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐν Κνωσῷ πολλαπλὴν καὶ σπουδαίαν ἐργασίαν ἔχων εἰς τὸ ἔργον τοῦτο τὴν συνδρομὴν τοῦ βοηθοῦ του κ. D. Mackenzie καὶ τῶν δύο ἀρχιτεκτόνων Θεοδώρου Fyfe καὶ Χριστιανοῦ Doll.

α) Τὸ μικρὸν Ἀνάκτορον. — Τὰ δύο του Ἱερά. — Τὸ περίφημον λίθινον ρυτόν.

Ἀπικῶς τοῦ μεγάλου Ἀνακτόρου εἶχεν ἤδη ἀποκαλυφθῇ σημαντικὸν οἰκοδόμημα συνδεόμενον πρὸς τὸ Ἀνάκτορον διὰ πλακοστρώτου ὁδοῦ — τῆς ἀρχαιοτάτης ὁδοῦ τῆς Εὐρώπης. Τὸ οἰκο-

δόμημα αὐτὸ ἢ παράρτημα τοῦ Ἀνακτόρου περιεί-
χεν Ἱερὸν (Shrine), ἐν ᾧ εὐρέθησαν ἀκατέργαστοι
τινες κροκαλοπαγεῖς λίθοι ἀνθρωπόμορφοι, πι-
θανῶς εἰδωλά τινα (fetiches) ἀχειροποίητα. Τὰ
εἰδωλά ἀνήκουν εἰς τὴν παρακμὴν τοῦ Μινωικοῦ
πολιτισμοῦ καὶ εἰς τὴν ἐσχάτην περίοδον τοῦ
οἰκοδομήματος, καθ' ἣν τοῦτο προσηρμόσθη εἰς
τὰς ἀνάγκας πτωχότερων κατοίκων, οἵτινες τὰ
πρώην εὐρύχωρα διαμερίσματα τοῦ οἰκοδομή-
ματος ἐτροποποίησαν καὶ ἐσμίχρυναν. Ἡ πρὸς
τὸ ἀνατολικὸν ὁμῶς ἄκρον αἰθουσα μὲ τὸ περί-
στυλόν της καὶ τὴν παράπλευρον κιονοστοιχίαν
εἶναι ἀνταξία Ἀνακτόρου. Μὲ πολλὰς δυσκολίας
διὰ τὸν ὑπάρχοντα ἐνταῦθα ἐλαιῶνα, τὴν βαθεῖαν
ἐπίχρυσιν καὶ τὸ σκληρὸν τοῦ ἐδάφους, τὸ ὁποῖον
μέχρι βάθους τινὸς κατελαμβάνετο ὑπὸ οἰκίων
ἐλληνορρωμαϊκῆς ἐποχῆς, ἐξηκολούθησεν ἡ ἀνα-
σκαφὴ τοῦ οἰκοδομήματος, καὶ μολονότι ἡ ἀνα-
σκαφὴ δὲν ἐτελείωσεν ἀκόμη, διότι τὸ οἰκοδόμημα
ἐξακολουθεῖ προχωροῦν νοτιανατολικά, τὸ ἀνα-
σκαφὴν κτίριον καταλαμβάνει ἐπιφάνειαν ὑπὲρ
τὰς τρεῖς χιλιάδας τετραγωνικῶν μέτρων, καὶ
ἔχει πρόσσθινον περίστυλον 40 μέτρων. Ἐκ τῶν τεσ-
σάρων λιθίνων κλιμάκων ἡ μία ἀποτελεῖται ἀπὸ
δύο πτέρυγας, φαίνονται δὲ σημεῖα καὶ τῆς τρί-
της, ἐξ οὗ ἐπεταί ὅτι ὑπῆρχε τοῦλάχιστον καὶ δεύ-
τερος ὄροφος τοῦ οἰκοδομήματος. Τὰ ἀνωτέρω
δεικνύουσι κατοικίαν σημαντικὴν πιθανῶς Ἀνά-
κτορον Πρίγκιπος ἢ Μεγιστάνου τῆς Μινωί-
κῆς ἐποχῆς καὶ διὰ τοῦτο ἐκλήθη Μικρὸν Ἀνά-
κτορον.

Τὰ κινητὰ πράγματα τὰ εὐρεθέντα ἐν τῷ
Μικρῷ Ἀνακτόρῳ ἀποδεικνύουσιν ὅτι ἡ θεμε-
λίωσις αὐτοῦ πρέπει νὰ τεθῇ εἰς τὸ τέλος τῆς
Μεσομινωϊκῆς ἐποχῆς ἢ τὰς ἀρχὰς τῆς ὑστερο-
μινωϊκῆς ἤτοι κατὰ τὴν 17 ἑκατονταετηρίδα πρὸ
Χριστοῦ. Μοναδικὸν χαρακτῆρος σφραγὶς φέ-
ρουσα εἰς ἀμφοτέρας τὰς ὁψεις γράμματα τοῦ
ἀρχαιοτέρου γραμμικοῦ συστήματος εὐρέθη ἐν-
ταῦθα. Ἐν πῆλινον ἀγγεῖον μὲ ὑψηλὸν καὶ πρὸς
τὰ ὀπίσω καμπτόμενον λαμὸν ἀντιπροσωπεύει
νέον ὅλως τύπον καὶ φέρει ἐν ἀναγλύφῳ ἐν
ἐκατέρῃ πλευρᾷ τρεῖς παπύρους ἐξηρητημένους
ἀπὸ σταυροσχήμου θηλειᾶς καὶ ἔχει γραπτὸν
ἰχθυὺς μεταξὺ.

Δωμάτιον τοῦ Μικροῦ Ἀνακτόρου μὲ δύο
τετραγώνους στύλους, οἱ ὅποιοι τόσον συχνὰ
συνευρίσκονται μὲ ἀντικείμενα θρησκείας, καὶ ἡ
πλησίον εὐρεσις ἱερῶν ἀντικειμένων ἀποδεικνύ-
ουσιν ὅτι τὸ κύριον Ἱερὸν τοῦ οἰκοδομήματος
εὐρίσκειτο ἐνταῦθα. Τὰ ἱερὰ αὐτὰ ἀντικείμενα
εἶναι λιθίνη βάσις βαθμιδωτὴ μὲ κοιλότητα
τετράγωνον ἄνω, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐγομφοῦτο ὁ κορ-
μὸς τοῦ λατρευτικοῦ διπλοῦ πελέκεως, ὅπως
ἔχομεν ἐξ Ἀγίας Τριάδος, καὶ δύο ρυτὰ χορήσιμα
πρὸς σπονδὰς ἤτοι ἐν πῆλινον κολοβὸν ἐν σχή-
ματι κεφαλῆς ταύρου καὶ τὸ σπουδαιότερον ἔτε-

ρον ρυτὸν ἐν σχήματι πάλιν κεφαλῆς ταύρου
ἀλλὰ λιθινον τοῦτο ἐκ στεατίτου. Ἡ μεγάλη
ἀνατομικὴ ἀκρίβεια εἰς τὴν ἀπεικόνισιν τῆς κε-
φαλῆς, ἡ ἄκρα λεπτότης καὶ τὸ περίτεχνον καὶ
ἐπιμελημένον τῆς ἐργασίας εἶναι μοναδικά, καὶ
καθιστῶσι τὸ ρυτὸν αὐτὸ μνημεῖον πρώτης
τάξεως καὶ λαμπρὸν δείγμα τῆς τελειότητος, εἰς
ἣν εἶχε φθάσει ἡ πλαστικὴ ἐν τῇ Μινωϊκῇ ἐποχῇ.
Ἡ ὑπὲρ τοὺς ῥώθωνας τοῦ ζῶον γραμμὴ εἶναι
ἐμβεβλημένη ἐκ λευκοῦ ὁστρέου, οἱ ὀφθαλμοὶ
ἦσαν κεκοιμημένοι ἐκ φυσικοῦ κρυστάλλου, ὃν
σώζεται ὁ εἰς φέρων ὑποκάτω ἴχνη χρωμάτων,
δι' ὧν ἐδηλοῦτο ἡ κόρη καὶ ἡ ἱρις. Τὰ κέρατα
ἦσαν ἐξ εὐφθάρτου ὕλης (ἴσως ξύλου ἢ ὁστοῦ)
καὶ ἀπώλοντο, ἀλλὰ τεμάχια μικρὰ χρυσοῦ φύλ-
λου εὐρεθέντα ἐκεῖ δεικνύουσιν ὅτι ταῦτα ἦσαν
ἐπίχρυστα. Πρόσθετα ἐπίσης καὶ ἐμβλητὰ ἦσαν
τὰ ὅτα μὴ εὐρεθέντα οὐδὲ αὐτὰ.

*β) Τὸ νότιον παράρτημα τοῦ Ἀνακτόρου. — Τὰ
εὐρεθέντα ἀντικείμενα. — Τὰ ἰδιαίτερα αὐτοῦ γνωρί-
σματα. — Ἡ θόλος καὶ τὸ πρωτομινωϊκὸν στρώμα.*

Μέρος τῆς πρὸς νότον τοῦ Ἀνακτόρου κρυ-
πτοστοῦς (Cryptoporticus) ἀπεκόπη σκοπίμως
κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς ἱστορίας τοῦ
Ἀνακτόρου, διὰ νὰ χορηγήσῃ πρόσθετον χώρον
διὰ μικρότερον οἰκοδόμημα κτισθὲν ἐπὶ χαμηλο-
τέρου ἐδάφους πρὸς τὴν νοτίαν κατωφέρειαν
τοῦ λόφου τῆς Κεφαλῆς. Οὐδεμίαν ὑποψίαν περὶ
τῆς ὑπάρξεως σημαντικοῦ οἰκοδομήματος κατὰ
τὸ μέρος τοῦτο ὑπῆρχεν, ἡ δὲ ἀνακάλυψις αὐτοῦ
παρέσχεν ἐνδιαφερούσας παρατηρήσεις, καὶ εὐλό-
γως δυνάμεθα νὰ τὸ θεωρήσωμεν ὡς παράρ-
τημα τοῦ Μεγάλου Ἀνακτόρου.

Τὸ διάστημα μεταξὺ τοῦ ὀπισθίου τοίχου τοῦ
κτιρίου τούτου καὶ τῆς κοπέσης νοτίας γραμμῆς
τοῦ Ἀνακτόρου εὐρέθη πεπληρωμένον μὲ ὀγκο-
λίθους, ἐκ τοῦ μετώπου τούτου τοῦ Ἀνακτόρου
κατακλισθέντας ἐκεῖ πιθανῶς κατὰ τοὺς χρόνους
τῆς τελικῆς αὐτοῦ καταστροφῆς. Ἐνταῦθα συν-
εγρέθησαν καὶ ἄλλα λείψανα ἀπορριφθέντα ἢ
διασκορπισθέντα ἀπὸ τῶν δωμάτων καὶ τῶν
ἀποθηκῶν τοῦ τμήματος αὐτοῦ τοῦ Ἀνακτόρου.
Ἔχομεν μολύβδινον εἶδωλον, τεμάχια μεγάλων
πίθων μὲ γραπτὸς πελέκει, ζευγὸς ἱερῶν κερά-
των βομῶ, πολλὰ τεμάχια γραπτῶν ἀγγείων
τοῦ λεγομένου Ἀνακτορικοῦ ρυθμοῦ, τεμάχια
χρωματιστῶν κονιαμάτων μὲ λαμπρὰ σχέδια, τῶν
ὁποίων ἐν θὰ εἰκόνιζε πομπὴν νέων, ἀναβαινόν-
των κλίμακα. Πρὸς τούτοις εὐρέθη ἐγγεγραμμένη
λίθος ἐκ φυσικοῦ κυάνου (lapis lazulis) μὲ δέσιν
χρυσῆν κοκκιωτὴν ἔχουσα λέοντα καὶ ἄνθρωπον.
Ἐνταῦθα συνελέχθησαν τεμάχια κρυσταλλικῶν
δοχείων καὶ πυξίδων καὶ μικρὰ πλᾶξ κρυστάλλου
μὲ τεμάχιον χρωματισμοῦ ὀπισθεν κατὰ τὴν
τεχνουργίαν τῆς Ἀναγεννήσεως, ἐν ᾧ φαίνεται

οἰκοδομὴ ἰσοδομικοῦ ρυθμοῦ. Ἐντὸς χονδροει-
δοῦς πυξίδος εὐρέθησαν ψῆφοι μωσαϊκοῦ (:) τρι-
γωνικά, ὧν μία μὲν εἶναι χρυσοῦ, ἄλλη χαλκῆ,
ἄλλη ἐξ ἀμεθύστου, βηρύλλου, κυάνου καὶ δύο
ἐκ κρυστάλλου. Ἀξιοσημείωτον εἶναι καὶ τεμά-
χιον ἐλέφαντος, ἐφ' οὗ εἰκονίζετο Γρὺψ σπαράτ-
των βοῦν μὲ σπανίαν ἀνατομικὴν ἀκρίβειαν καὶ
τεχνικὴν τελειότητα.

Τὸ νότιον αὐτὸ κτίριον, τὸ ὁποῖον θὰ ἐκτίσθῃ
κατὰ τὸ τέλος τῆς Μεσομινωϊκῆς ἐποχῆς θὰ ἦτο
ἐπίσημός τις κατοικία. Μᾶς παρουσιάζει ἰδιαίτερά
τινα χαρακτηριστικά, λόγου χάριν τὰς λιθίνας
παραστάδας τῶν θυρῶν καὶ τὰ ὑπέρθυρα ἀντὶ
τῶν ξυλίνων τοῦ Ἀνακτόρου.

Εἰς τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο εὐρέθη καὶ μεγαλύ-
τερος ἀριθμὸς μεταλλικῶν πραγμάτων κατ' ἀντί-
θεσιν πρὸς τὸ Ἀνάκτορον, ὅπου ἔλειπον σχεδὸν
ἐντελῶς τὰ μεταλλικὰ πράγματα, διότι μὲ πολλὴν
φαίνεται ἐπιμονὴν καὶ ἐπιμέλειαν τοῦτο ἐλεηλα-
τήθη, πρὶν παραδοθῇ εἰς τὰς φλόγας τῆς φοβε-
ρᾶς πυρκαϊᾶς, ἥτις τὸ κατέστρεψε, ἐν ᾧ εἰς τὸ
νότιον οἰκοδόμημα οἱ θησαυροθήρηαι δὲν ἔδειξαν
τόσον μεγάλην προσοχήν. Τὰ εὐρεθέντα μεταλ-
λικά πράγματα εἶναι μεγάλη χαλκῆ τρίωτος ὕδρια,
πλατεῖα λεκάνη, τρεῖς λέβητες τριποδικοί, χαλ-
κοὺς πρίων ὑπερμεγέθους 2 περίπου μέτρων
μήκους. Ἐπειτα εὐρέθησαν τέσσαρες ἀργυραὶ
φιάλαι, ὧν ἡ μία μὲ ἐλικοειδῆ διακόσμησιν καὶ
μία μικρὰ πρόχους ἀργυρᾶ.

Τὸ πρόβλημα τῆς μεγάλης πρωτομινωϊκῆς
θόλου κατὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ Ἀνακτόρου
δὲν ἐλύθη οὔτε ἐφέτος, διότι ἠνοίχθη μὲν μεγάλη
τάφρος ἐκ τῆς κατωφερείας καὶ σήραγξ ἵνα
φθάσῃ εἰς τὸν πυθμένα, ἀλλὰ πάλιν δὲν κατορ-
θῇ τοῦτο, διότι ἡ θόλος φθάνει πολὺ βαθύ-
τερα. Ἐκόπη κατόπιν φρέαρ κάθετον, καὶ οὕτως
ἐφθασαν εἰς τὸν πυθμένα εἰς ἐν σημεῖον καὶ
ἐδείχθη τὸ μέγα βάθος αὐτῆς ἐκ 52 ποδῶν,
ἀλλ' ἔνεκα ρωγμῆς τῶν χωμάτων καὶ τῆς χαλαρᾶς
συνοχῆς τῶν παραγεμισμάτων τῆς θόλου ἡ πε-
ραιτέρω ἐργασία καθίστατο ἐπικίνδυνος καὶ ἐγκα-
τελείφθη ἐπὶ τοῦ παρόντος.

Πλησίον τῆς θόλου εὐρέθη τὸ δάπεδον οἰκίας
περιέχον πλούσιον στρώμα πηλίνων ἀντικειμέ-
νων τῆς πρωτομινωϊκῆς ἐποχῆς εἶναι ἡ πρώτη
φορὰ, καθ' ἣν ἡ πρώτη αὕτη φάσις τοῦ Μινωί-
κοῦ πολιτισμοῦ, ἥτις ἔχει διαφωτισθῇ διὰ τῶν
ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Μεσαρᾶς θολωτῶν τάφων καὶ
τῶν ἐφετινῶν ἐν Μόχλῳ ἀνακαλύψεων, ἀντι-
προσωπεύεται ἐν Κνωσῶ διὰ σημαντικῶν εὐρη-
μάτων.

Μεταξὺ τῶν εὐρημάτων τοῦ δωματίου τούτου
ἀναφέρομεν τεμάχιον ὠραίου δοχείου ἐκ λίθου
διωρίτου ὁμοιάζον πρὸς ἄλλο εὐρεθὲν εἰς τὸν
τάφον τοῦ Αἰγυπτίου βασιλέως Sneferu, ἤτοι
κατὰ τοὺς μετριοτέρους ὑπολογισμοὺς τοῦ Meyer
κατὰ τὸ 2840 π. Χ.

*γ) Τὰ νέα σχέδια τοῦ Ἀνακτόρου. — Αἱ γενόμεναι
ἀνακαινιστικαὶ στερεωτικαὶ ἐργασίαι ἐν αὐτῷ.*

Κατὰ τὴν ἐφετινὴν περίοδον ἐγένοντο αἱ συμ-
πληρωματικαὶ ἔρευναι καὶ μελέται ἐντὸς τοῦ
Ἀνακτόρου. Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο τῆς ἀναθεωρή-
σεως μεγάλως ἐβοήθησε τὸν κ. Evans ὁ ἀρχι-
τέκτων Th. Fyfe, εἰς ὃν ὀφείλονται καὶ τὰ πρῶτα
τοῦ Ἀνακτόρου σχέδια. Ἡ παρατήρησις τῶν
χαρακτηριστικῶν πηλίνων τεμαχίων, τῶν εὐρι-
σκομένων εἰς τοὺς τοίχους καὶ τὰ θεμέλια, ὑπῆρ-
ξεν ἰδιαζόντως χρήσιμος εἰς τὸν προσδιορισμὸν
τῆς σχετικῆς χρονολογίας τῶν διαφορῶν κτιρίων
οὕτως ἡ ἀρχιτεκτονικὴ διάστρωσις (stratifica-
tion) δύναται νὰ θεωρηθῇ ἤδη ὡς λαμπρῶς
ἐπιτευχθεῖσα. Πολλὰ μέρη τοῦ σχεδίου τοῦ Ἀνα-
κτόρου ἐντελῶς ἐτροποποιήθησαν διὰ νέων
προσθηκῶν καὶ συμπληρώσεων. Οὕτω λ. χ. ἀνε-
καλύφθησαν τὰ ἴχνη ξυλίνου θρόνου μὲ ὑψηλὴν
ἀνάκλισιν εἰς τὸν βόρειον τοῖχον τῆς Αἰθούσης
τῶν διπλῶν πελέκεων, πλευρουμένου ὑπὸ μικρῶν
κίωνων μὲ ραβδώσεις κοίλας. Ἡ αἰθουσα αὕτη
δύναται ἤδη νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ Βασιλικὴ Αἰθουσα
τῶν ὑποδοχῶν.

Μεγάλοι καὶ πολυδάπανοι καὶ εἰς ἄκρον δυσ-
χερεῖς ὑπῆρξαν αἱ γενόμεναι ἐφέτος στερεώσεις
καὶ ἀνακαινίσεις, ὀφειλόμεναι ἀφ' ἑνὸς εἰς τὴν
γενναιοδωρίαν τοῦ κ. Evans καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς
τὴν τεχνικὴν ἐπιδειξιότητα τοῦ ἐκτελέσαντος αὐτὰς
ἀρχιτέκτονος κ. Christ. Doll. Ἀντὶ τῶν ξυλίνων
δοκῶν, δι' ὧν κατ' ἀρχὰς ὑπεστηρίχθησαν ἡ
μεγάλη κλίμαξ καὶ ὁ ἀνώγειος διάδρομος καὶ αἱ
ὁποῖαι ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν σασπείσαι ἤπειλουν
καταστροφῆν, ἐτέθησαν ἤδη σιδηραὶ καὶ ἐστε-
ρεώθησαν τελείως. Ἡνοίχθησαν τὰ παράθυρα
τοῦ ἰσογείου διαδρόμου πρὸς τὸν φωταγωγὸν
(Lightwell) τῆς μεγάλης Αἰθούσης, ἀφ' οὗ ἀπε-
κατεστάθη ὑπὲρ τὸ παράθυρον ὀδοκλήρος ὁ
κατακλισμένος ἰσοδομικὸς τοίχος, ἔπειτα τὸ πα-
ράθυρον τῆς αὐλῆς τῶν ἡλακατῶν (Court the
of Distaffs), καὶ ἀνωκοδομήθη καὶ ὑπεστηρίχθη
τὸ πλακόστρωτον ἔδαφος τοῦ ἄνω δώματος.
Ἄλλ' ἡ μεγαλυτέρα ἀνακαινιστικὴ ἐργασία ἐγέ-
νετο εἰς τὸ λεγόμενον Μέγαρον τῆς Βασιλείσης.
Ἰνα ἐξασφαλισθῇ διαρκῶς ἐκ τῆς καταστροφῆς
τῶν καιρικῶν στοιχείων ἐστεγάσθῃ ὅλον αὐτὸ
τὸ διαμέρισμα. Ἀντικατεστάθησαν ὅθεν οἱ κε-
καυμένοι κίονες διὰ λιθίνων καὶ ἀνωκοδομήθη
μέγα μέρος τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου. Τὸ σχῆμα
καὶ ὁ χρωματισμὸς τῶν κίωνων ἐγένοντο κατὰ
συνθήματα πρότυπα ἐν τοιχογραφίαις τοῦ Ἀνακτό-
ρου, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ κίων τοῦ λουτροῦ τῆς
Βασιλείσης ἀνεπλάσθη καθ' ὑπόδειγμα, οὗ ἴχνη
διετηρήθησαν εἰς τὸ Ἱερὸν τοῦ Μικροῦ Ἀνα-
κτόρου. Ὁ καλυφθεὶς οὗτος χώρος δύναται ἤδη
νὰ χρησιμεύσῃ ὡς μικρὸν τοπικὸν πρόχειρον Μου-
σεῖον τῶν πραγμάτων τῆς Κνωσοῦ, τὰ ὅποια δὲν

εὐρίσκουσι θέσιν ἐν τῷ ἐν Ἡρακλείῳ Μουσείῳ.

Μετὰ τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ Μεγάρου τῆς Βασιλίσσης καταλαμβάνομεν τώρα τελείως καὶ τὸ πρωτότυπον σύστημα τοῦ φωτισμοῦ. Ἐκ τῆς ἀνοικτῆς αὐλῆς ἐξ ἀνατολῶν καὶ τοῦ στενοῦ ἀνοικτοῦ χώρου πρὸς νότον τὸ φῶς χύνεται μετὰ τῶν ὀρθοστατῶν καὶ τῶν κίωνων εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Μεγάρου. Εἰς ἀσθενέστερον τόνον εἰσδύει εἰς τὸ ἐν τῷ μυχῷ λουτρὸν καὶ ἀμυδρῶς φωτίζει τὴν σπειρόμορφον ζυφοφόρον ὑπεράνω τῆς λευκῆς ὀρθομαρμαρώσεως τοῦ λουτροῦ, καὶ καταπίπτει ἐπὶ τοῦ μικροῦ πηλίνου λουτήρος τοῦ εὐρισκομένου εἰσέτι εἰς τὴν θέσιν, εἰς ἣν τὸν ἀφῆκεν πρὸ 3500 ἐτῶν ἡ τελευταία τοῦ Ἀνακτόρου Βασίλισσα (παραβ. «Times» 27 Αὐγούστου 1908).

Β'. ΦΑΙΣΤΟΣ, ΠΡΙΝΙΑΣ

Ἡ ἐν Κρήτῃ ἀρχαιολογικὴ Ἱταλικὴ Ἀποστολὴ διὰ τοῦ κ. Luigi Pernier καὶ τοῦ κ. E. Stefani ἐξηκολούθησε καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὰς ἐν τῷ ἀνακτόρῳ Φαιστοῦ συμπληρωματικὰς ἐργασίας καὶ τὰς ἐν Πρινιά ἀνασκαφάς.

Α'. ΦΑΙΣΤΟΣ

Τὰ δύο Ἀνάκτορα. — Τὰ Προπύλαια. — Τὸ Περίστυλον. — Τὰ ἀρχαιότερα στρώματα. — Ἡ περιφρῆμις ἐντυπος πινακίς.

Ὁ κυρίως ἐπιδικώμενος σκοπὸς κατὰ τὰς περυσινὰς καὶ ἐφετινὰς ἐργασίας ἐν τῷ ἀνακτόρῳ Φαιστοῦ ἦτο νὰ διακριθῶσι τὰ μέρη καὶ τὰ ὅρια ἑκατέρου ἀνακτόρου, ἥτοι τοῦ ἀρχαιότερου (Μεσομινωικοῦ) καὶ τοῦ νεωτέρου (Ύστερομινωικοῦ). Καὶ πράγματι διὰ τῶν τελευταίων ἐργασιῶν ἐπετελέσθη τὸ ἔργον τοῦτο, καὶ σήμερον ἡ κατανόησις τοῦ σχεδίου ἑκατέρου ἀνακτόρου δὲν καταλείπει πλέον ἀμφιβολίας.

Πρὸς νότον καὶ νοτιοδυτικὰ εὐρέθῃ τὸ ἔσχατον ἄκρον τοῦ ἀνακτόρου ἦτοι αἱ Κυκλώπειοι ὑποδομαὶ τοῦ ἑξωτερικοῦ τοίχου. Οἱ τοῖχοι αὐτοί, ὅπως παρετηρήθη καὶ διὰ τοὺς ἄλλους τοίχους τῆς προσόψεως, δὲν ἐκτείνονται εἰς συνεχῆ εὐθείαν γραμμὴν, ἀλλ' εἰσέχουσι καὶ ἐξέχουσι κατ' ὀρθὰς γωνίας καὶ οὕτω σχηματίζουσιν ὀγκώδεις προβολὰς ὁμοιαζούσας πρὸς πύργους προασπίζοντας τὰς εἰσόδους.

Συνεπληρώθησαν ἐφέτος καὶ διεφωτίσθησαν μέχρι τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν τὰ σχέδια τοῦ μεγαλοπρεποῦς Προπυλαίου καὶ τοῦ Περιστύλου.

Εἰς τὸ Προπύλαιον Φαιστοῦ ἔχομεν τὸ ἀρχαιότερον γνωστὸν δεῖγμα Προπυλαίων, τῶν ὁποίων εἰς πολὺ νεωτέραν ἐποχὴν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Περικλέους βλέπομεν τὸν εὐγενέστερον καὶ τελειότερον τύπον κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς Ἀκροπόλεως.

Εἰς τὸ Προπύλαιον Φαιστοῦ ἀρχαιότερον καὶ ἐντελῶς διάφορον τοῦ τῆς Τίρυνθος ἀνερχόμεθα

διὰ κλίμακος ἐκ 12 βαθμίδων ἐχούσης πλάτος 13 μέτρων. Ἡ κλίμαξ ἀνάγει εἰς ἰσόπεδον εὐρύχωρον εἰς τὸ βάθος τοῦτου ἐγείρεται ἡ πρόσοψις τῆς δυτικῆς στοᾶς ἀποτελουμένη ἐκ κίονος μετὰ δύο τετραγώνων στύλων εἰς τρόπον, ὥστε τὰ μεσοστύλια διαστήματα ἀποτελοῦσι τὰς δύο εὐρείας εἰσόδους. Ἡ ὀπισθία στοὰ ἡ ἀνατολικὴ ἔχει τοῦναντίον τρεῖς κίονας εἰς γραμμὴν καὶ δέχεται τὸ φῶς ἐξ αὐλῆς, ἥς αἱ βάσεις εἶναι κτισμέναι ἐκ τετραγώνων ὀγκολίδων. Ἐνταῦθα εὐρέθῃ καὶ ὁ ὑπόγειος ἀγωγὸς ὁ διοχετεύων ἔξω τὰ ὄμβρια ὕδατα τῆς αὐλῆς αὐτῆς. Τὸ Προπύλαιον τοῦτο εἶναι τὸ τέως νομιζόμενον ὡς Μέγαρον τῶν ἀνδρῶν τοῦ νεωτέρου Ἀνακτόρου, διεφωτίσθησαν δὲ τὰ κατ' αὐτὸ μάλιστα διὰ τῶν μελετῶν τοῦ κ. D. Mackenzie ἐκ παραβολῆς πρὸς ὅμοια Πρόπυλα τοῦ Ἀνακτόρου Κνωσοῦ.

Τὸ Περίστυλον τοῦ Φαιστίου Ἀνακτόρου τὸ ἀπὸ πέρυσιν ἀποκαλυφθὲν εἶναι οὐχὶ ὀλιγώτερον σπουδαῖον καὶ ἐπιβλητικὸν καὶ ἀντιπροσωπεύει τὸ πρῶτον δεῖγμα τοῦ τόσον συνήθους κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους περιστύλου, εἶναι δὲ ἐντελῶς ὅμοιον πρὸς τὰ τόσον νεώτερα Περίστυλα τῆς Δήλου καὶ τῆς ἑλληνορρωμαϊκῆς Πομπηίας. Οἱ κίονες τοῦ Φαιστίου Περιστύλου εἶναι τὸ ὅλον 12 ἦτοι τέσσαρες εἰς ἑκάστην πλευράν, αἱ δὲ τέσσαρες στοαὶ αἱ σχηματίζονται διὰ τῶν κίωνων αὐτῶν εἰς τὰς τέσσαρας πλευρὰς εἰσάγουσιν εἰς διαδρόμους καὶ δώματα εὐρύχωρα. Καὶ ἐνταῦθα εὐρέθῃ ὁ ὑπόγειος ὀχετὸς τῶν ὀμβρίων ὕδατων τῆς περικλείου αὐλῆς.

Ἀνέπαφα καὶ διὰ τοῦτο σπουδαιότατα διὰ τὴν χρονολογίαν τῶν ἀρχαιότερων κτιρίων ἦσαν τὰ στρώματα, τὰ ὁποῖα ἐσκάφησαν καὶ ἐξητάσθησαν ἐπιμελῶς κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὑπὸ τὸ δάπεδον τοῦ πρώτου Ἀνακτόρου καὶ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Περιστύλου. Εἶχον πλάτος 2—3 μέτρων καὶ ἦσαν πλούσια εἰς πηλινὰ τεμάχια τοῦ λεγομένου λιθοχαλκίνου αἰῶνος (eneolithic), μετ' ὧν ἦσαν ἀναμεμιγμένα λίθινα σκεύη καὶ λείψανα τῆς ἐστίας καὶ τῶν φαγητῶν. Ἐκ τῆς σκαφῆς ταύτης ἐδείχθη πρὸς τοὺς ἄλλους ὅτι τὸ Περίστυλον ἐκτίσθη οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἑρειπίων τοῦ ἀρχαιότερου Ἀνακτόρου, ἀλλ' ἐπὶ φυσικοῦ ὑψώματος καὶ ἐπὶ τῶν λειψάνων προϊστορικῆς οἰκίας τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς ὁμοίας πρὸς τὴν ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς Σχολῆς ἀνακαλυφθεῖσαν εἰς Μαγγασάν παρὰ τὸ Παλαίκαστρον Σητείας.

Ὑπὸ ἐκτάκτου ἐπιτυχίας ἐπεστέφθησαν αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Ἱταλικῆς Ἀποστολῆς ἐν Φαιστὶ κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ἐργασίας. Ἐν ᾧ κατὰ τὴν βορειανατολικὴν γωνίαν τοῦ Ἀνακτόρου ἐκαθαρίζοντο οἰκήματά τινα τῆς ἐποχῆς τοῦ ἀρχαιότερου Ἀνακτόρου, εὐρέθῃ πινακίς πηλινὴ ἐν σχήματι δίσκου κυκλικῷ διαμέτρου 16 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου ἐν μέσῳ τέφρας καὶ ἀνθρά-

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΣΥΝΤΡΟΦΟΙ

Δ. ΘΕΟΤΟΚΟΠΟΥΛΟΥ

κων. Ἀμφότεραι αἱ ἐπιφάνειαι τοῦ δίσκου εἶναι κεκαλυμμέναι ὑπὸ γραμμιάτων τοῦ εἰκονογραφικοῦ (ιερογλυφικοῦ) εἶδους, 250 τὸ ὅλον. Εἶναι δὲ ταῦτα κεφαλαὶ καὶ μορφαὶ ἀνθρώπων, ἰχθύες, πτηνὰ, δένδρα, φυτὰ, σκεύη καὶ ἄλλα πράγματα διάφορα ἀναπτυσσόμενα ἐλικοειδῶς ἐκ τοῦ κέντρου τοῦ δίσκου πρὸς τὴν περιφέρειαν μετὰ χαρακτῶν γραμμῶν. Τὸ ἀπολύτως νέον καὶ παράδοξον τοῦ ἐπιγραφικοῦ τοῦτου μνημείου ἐγκρίεται ἐν τούτῳ, ὅτι τὰ γράμματα δὲν εἶναι χαρακτὰ διὰ στύλου, ὅπως εἰς πάσας τὰς ἄλλας Κρητικὰς πινακίδας, ἀλλ' εἶναι ἕκαστον ἰδίᾳ τυπωμένον δι' ἰδίον τύπον ἐπὶ τοῦ πηλίνου δίσκου. Ἐχομεν ὁθεν πρὸς ἡμῶν ἀληθὲς τυπογραφικὸν ἔργον ἀνερχόμενον εἰς τὸν 20 π.Χ. αἰῶνα. Αὐτὸ δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι εἶναι τὸ κορυφωμα εἰς τὰ τόσα ἄλλα ἀπροσδόκητα καὶ πρωτοφανῆ τῶν Κρητικῶν ἀνακαλύψεων (πρβλ. II Marzocco, Firenze 16 Αὐγούστου 1908).

Β'. ΠΡΙΝΙΑΣ

Ἡ ἀρχαία ὁδὸς καὶ τὰ ἀναλήμματα. — Τὸ φρουρίον καὶ οἱ πύργοι αὐτοῦ. — Οἱ δύο ναοὶ μετὰ τὰ ἐν αὐτοῖς θυσιαστήρια. — Τὸ νεκροταφεῖον.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε γενομένων ἐργασιῶν εἶχε φανῇ ὅτι ἡ θέσις αὕτη κειμένη ἐν τῷ μέσῳ τῶν κήσεων Φαιστοῦ Γόρτυνος ἀφ' ἐνὸς καὶ Κνω-

σοῦ ἀφ' ἑτέρου, ἀντεπροσώπευε τὴν μεταβατικὴν ἐποχὴν μετὰ τοῦ Μινωικοῦ καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἐν Κρήτῃ.

Κατὰ τὰ δύο προηγούμενα ἔτη ἀνεσκάφη τὸ Μακεδονικὸν φρούριον καὶ εὐρέθῃ ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικὸς ναὸς ὁ ἔχων τὰ ἐκ πάγου λίθου ἀγάλματα τῆς πομπῆς τῶν ἱππέων καὶ τὰ τεμάχια τῶν ἀρχαίων λατρευτικῶν ἀγαλμάτων τοῦ ναοῦ.

Κατὰ τὴν ΒΔ. κατωφέρειαν τῆς Πατέλας ἀπεκαλύφθη τμημα τείχους κτισμένου ἐκ μεγάλων ἀκατεργάστων ὀγκολίδων, τὸ ὁποῖον ἀπετέλει πιθανῶς τὴν ὑποδομὴν ἀρχαίας ὁδοῦ ἀντιστοιχοῦσης σχεδὸν πρὸς τὴν σημερινήν, δι' ἣς ἀνέρχεται τις καὶ σήμερον εἰς τὸν φύσει ὀχυρὸν λόφον. Ὁμοίου τύπου τοῖχοι ἀνεφάνησαν κατὰ τὴν βορείαν κατωφέρειαν πολυάριθμοι, χρησιμεύοντες ὡς ἀναλήμματα ἀλλεπαλλήλων ἰσοπέδων (terrasses).

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐκαθαρίσθησαν καὶ ἐμελετήθησαν οἱ τέσσαρες πύργοι τοῦ ἑλληνιστικοῦ φρουρίου τοῦ ἀνασκαφέντος κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη, τὸ ὁποῖον προασπίζει τὴν εἰς τὸν λόφον ἄνοδον. Κλικαμὶς τελείως διατηρουμένη ἀνῆγεν ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ φρουρίου εἰς τὸν ΒΑ. πύργον. Οἱ τρεῖς πύργοι οὐδεμίαν ἔχουσι διέξοδον πρὸς τὰ ἐκτός, ἀλλ' ὁ τέταρτος ὁ νοτιοανατολικός, ὁ μεγαλύτερος καὶ σημαντικώτερος

των άλλων, είχε πύλην, δι' ἧς καὶ μόνης ἡδύνατό τις νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ φρούριον. Ἡ πύλη φέρει εἰς εὐρύχωρον πρόδομον, ἐκεῖθεν δὲ ἀνοίγονται αἱ εἰσοδοὶ εἰς δύο δωμάτια τοῦ πύργου, κατὰ δὲ τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν τοῦ προδόμου ὑπάρχει θύρα μὲ παραστάδας ἐκ μεγάλων ὀγκολίθων, δι' ἧς εἰσδύει τις εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ φρουρίου. Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης ὁ θάλαμος νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ φρούριον ὥφειλε νὰ διέλθῃ διὰ τοῦ πύργου τούτου καὶ τοῦ προδόμου ἔχων ἐκτεθειμένην τὴν δεξιὰν πλευράν. Εἰς τὰ χώματα τῆς ἐπιχώσεως πλὴν πολυαρίθμων κεραμίδων τῆς στέγης εὐρέθησαν καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο βέλη καὶ αἰχμαὶ δοράτων ἐκ σιδήρου καὶ τεμάχια χρωματιστῶν ἀγγείων ἐλληνιστικῆς ἐποχῆς.

Ὁ ἀρχαῖος ναός, τοῦ ὁποῦν πέρυσιν ἀνεσκάφη μόνον ὁ πρόναος καὶ εὐρέθησαν τὰ ἀρχαῖα ἀνάγλυφα τῆς πομπῆς τῶν ἱππέων, ἀνεσκάφη ἐφέτος τελείως. Σύνκειται ἐκ τοῦ προνάου καὶ τοῦ σηκοῦ. Μόνον ὁ τοῖχος τῆς ἀνατολικῆς προσόψεως παρουσιάζει σημαντικὸν πάχος, ἐπεὶ δὲ ἔπρεπε νὰ ὑποβαστάζῃ τὸ βαρὺ αὐτὸ διάζωμα τῶν ἱππέων, ἐν ᾧ οἱ ἄλλοι τοῖχοι εἶναι λεπτοὶ καὶ κτισμένοι μὲ μικροὺς μόλις τετραγωνισμένους λίθους καὶ πηλόν. Εἰς τὰς ἐσωτερικὰς πλευρὰς τῆς πλατείας θύρας τοῦ σηκοῦ εὐρίσκονται χαμαὶ ἡμικυκλικαὶ δύο πλάκες τιτανολίθου ἔχουσαι ἄνω κοιλότητος τετραγώνους πρὸς ὑποδοχὴν τῶν καθέτων δοκῶν, ἐφ' ὧν ἦσαν προσηλωμένοι αἱ θύραι. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σηκοῦ εὐρεται λάκκος ὀρθογωνίου σχήματος περιοριζόμενος ὑπὸ ὀρθίων πλακῶν τιτανολίθου καὶ στρωμένος εἰς τὸ ἔδαφος ἐκ λίθων ἀβροστοποιημένων ἐν μέρει ὑπὸ τοῦ πυρός. Ὑποκάτω τοῦ λιθοστρώτου τούτου ἔδαφος ὁ ἀργίλος εἶναι κοκκινισμένος ἐκ τοῦ πυρός, ἐντὸς αὐτοῦ δὲ εὐρέθησαν τὰ θραυσμένα ὀστᾶ τῶν θυμάτων. Ἐχομεν ἄρα

τὸ θησιαστήριον εἰς τὸ μέσον τοῦ σηκοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἐνταῦθα ἐκαίοντο τὰ σφάγια, πρέπει νὰ δεχθῶμεν, ὅτι εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἡ στέγη τοῦ ναοῦ θὰ εἶχεν ἀνοιγμὰ. Βάσις κίονος κυλινδρική ὑπερέχουσα ἀκατεργάστου πλίνθου ὑπῆρχεν ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου καὶ ἄλλη ὀπισθεν, ὑπενθυμίζουσαι τοὺς ἐπὶ τοιούτων λιθίνων βάσεων ξυλίνους κίονας τῶν τελευταίων μυωικῶν οἰκοδομημάτων.

Παρὰ τὸν πρῶτον τοῦτον ναὸν (Α) εὐρέθη ἐφέτος καὶ δεύτερος (Β). Οὗτος κεῖται ἐπὶ ἐπιπέδου ὀλίγον τι ὑψηλοτέρου. Ὁ τύπος τῆς οἰκοδομήσεως, τὰ ὕλικά, τὰ λείψανα τῶν πραγμάτων (τεμάχια ἀγγείων καὶ πλίνθων) εἶναι τὰ ἴδια. Τὸ σχέδιον ἐπίσης ἐπαναλαμβάνεται τὸ αὐτὸ μὲ τὴν προσθήκην ὀπισθοδόμου, ὅστις εὐρέθη πλήρης πλίνθων τεθραυσμένων κατὰ χώραν. Τὸ θυσιαστήριον καὶ ἐν τῷ ναῷ τούτῳ εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι εὐρέθη μία μόνον βάσις ἐν σχήματι κώνου κολούρου ψαύουσα τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὁμοιάζει μᾶλλον πρὸς βωμὸν ἢ πρὸς βάσιν κίονος. Τὰ τεμάχια τῶν ἀγγείων τῶν εὐρεθέντων παρὰ τοὺς ναοὺς καὶ ἐντὸς αὐτῶν ὑπομνησκουσι μὲν κατὰ τὴν τεχνολογίαν τὰ τελευταῖα μυκηναϊκά, ἀλλ' ἔχοντα γάνωσιν ἀμαυροτέραν καὶ ὀλιγώτερον στερεὰν ἀποδοτέα εἰς τὴν γεωμετρικὴν ἐποχὴν ὁμοίως καὶ τὰ μετ' ἀναγλύφων κεκοσμημένα τεμάχια τῶν πλίνθων.

Ὑποκάτω τοῦ λόφου τῆς Πατέλας νοτιοδυτικὰ φαίνεται ὅτι εὐρεται τὸ ἀρχαῖον νεκροταφεῖον τῆς πόλεως. Ἐκτὸς τῶν ἄλλων σημείων εὐρέθη ἐνταῦθα πρὸς μὴν ὑπὸ χωρικοῦ νεκρικῆς πυρῆς στήλη, ἐφ' ἧς σώζεται χαρακτὸν τὸ περίγραμμά γυναικὸς νηθούσης. Ἡ στήλη θὰ ἦτο γραπτή.

Αἱ ἔρευναι ἐν Φαιστῷ καὶ Πριναῖ θὰ συνεχισθῶσι καὶ κατὰ τὸ ἐπὶ ἔτος.

[Τὸ τέλος εἰς τὸ προσεχές]

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΖΩΗ—ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΟΙΚΙΑΣ

Εάν ἐρωτήσῃ κανεὶς τὸν ἐμποροῦπάλληλον, τὸν μικρέμπορον, τὸν δημόσιον ὑπάλληλον, τὸν ἐπιστήμονα ἀκόμη κατὰ τὸ πλεῖστον—καὶ καθένα, ὁ ὁποῖος δὲν εἶνε «ἰδιοκτήτης», ἀλλὰ στεγάζεται ὑπὸ μίσθιον στέγην, εἴτ' ἐδῶ εἰς τὴν πρωτεύουσάν, εἴτε εἰς τὰς ἄλλας πόλεις τοῦ βασιλείου:

— Ποία σοὺ εἶνε ἡ δυσκολωτέρα καὶ ἡ πικροτέρα ἡμέρα τοῦ μηνός;

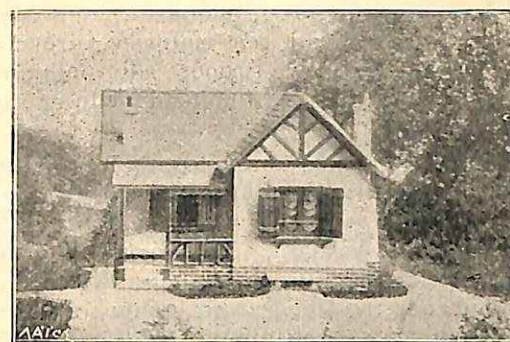
— Ἡ ἡμέρα τῆς πληρωμῆς τοῦ ἐνοικίου, θὰ τοῦ ἀποκριθῇ μὲ στεναγμὸν βαθύν.

Καὶ ἂν πάλιν τὸν ἐρωτήσῃ:

— Ποῖος σοὺ ἀφαιρεῖ τὸ μεγαλείτερον μέρος τῶν εἰσπραξέων σου;

— Ὁ οἰκοδεσπότης, θ' ἀποκριθῇ μὲ στεναγμὸν βαθύτερον.

Τὸ ζήτημα τοῦ οἰκήματος εἶνε τὸ αἰώνιον κοινωνικὸν ζήτημα, τὸ ὁποῖον ἀπασχολεῖ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγκατέλιπε τὰ δένδρα καὶ τὰ σπήλαια, τὴν πρώτην του κατοικίαν, κ' ἐσκέφθη νὰ στήσῃ τέσσαρας πασσάλους καὶ νὰ στηρίξῃ ἐπάνω των τὴν πρώτην καὶ πρωτογενῆ στέγην.

Οἰκία ἀξίας 2.000 φρ., δωμάτια 2 καὶ μαγειρεῖον· προκαταβολὴ δραχ. 500, μηνιαία καταβολὴ ἐπὶ εἰκοσαετίαν δραχ. 13.35

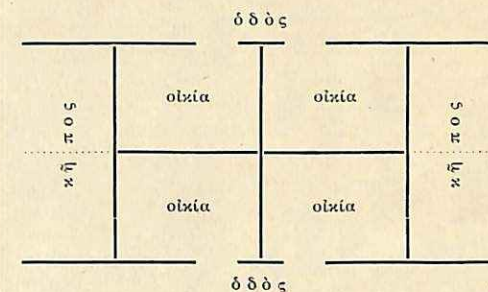
Ἀληθινά, τὸ ἐνοίκιον, τὸ ὁποῖον ἀπορροφᾷ σήμερον τὸ $\frac{1}{4}$ ἢ τὸ $\frac{1}{5}$ τῶν ἐσόδων τοῦ οἰκογενειάρχου, ὁ ὁποῖος ἀποζητᾷ ἀπὸ μόνῃν τὴν προσωπικὴν του ἐργασίαν, κρατεῖ τὰς περισσοτέρας τάξεις τῆς κοινωνίας ὑπὸ πίεσιν σκληράν. Ἀλλὰ δὲν εἶνε μόνον ἡ ἄνισος δαπάνη, ἡ ὁποία ἐπιβαρύνει τὸν ἄτονον προϋπολογισμόν τοῦ βιοπαλαιστοῦ· διότι συνήθως μαζί μὲ τὴν χροσίν τοῦ μισθίου, τὴν ὁποίαν ἀπολαμβάνει αὐτὸς καὶ ἡ οἰκογένειά του, ἀγοράζει διὰ τοῦ μισθώματος καὶ μικρόβια νοσογόνα καὶ ἀέρα μολυσμένον καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον πολλάκις!

Διπλοῦν ἐπομένως προβάλλει τὸ πρόβλημα: πρόβλημα κοινωνικῆς οἰκονομίας καὶ πρόβλημα κοινωνικῆς ὑγιεινῆς· προκειμένου δὲ ἰδίως περὶ τάξεων, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὴν πλειονότητα κάθε κράτους, καθίσταται ὑψίστου ἐνδιαφέροντος, κοινωνικοῦ κ' ἐθνικοῦ· διότι τί μᾶλλον ἐνδιαφέρει ἀπὸ τὴν σωματικὴν καὶ τὴν οἰκονομικὴν ὑγείαν τοῦ λαοῦ;

Κατὰ τὴν τελευταίαν ἐξηκονταετίαν τὸ μέγα τοῦτο ζήτημα ἐβασάνισε τοὺς στοχασμοὺς τῶν κηρύκων καὶ ἀποστόλων τῆς καλλιτερεύσεως τῶν λαϊκῶν τάξεων. Καὶ πρώτη ἐπρωτοστάτησε καὶ εἰς αὐτὸ ἡ φιλελεύθερος Ἀγγλία. Τὸ 1842 ἰδρύθη εἰς τὸ Λονδῖνον ἡ «Ἐταιρεία πρὸς βελτίωσιν τῶν ἐργατικῶν τάξεων» καὶ μετ' αὐτὴν ἡ «Μητροπολιτική», αἱ ὁποῖαι ἔκτισαν πολυάριθμους οἰκίας, ὑγιεινάς, καλῶς ἀερίζομενας, μὲ ἀδελφὰς, ὅπου ἐστεγάσθησαν μ' εὐθὴν ἑνοίκιον πολυάριθμοι οἰκογένειαι ἐργατῶν. Πρῶτον καὶ ἄμεσον ἀποτέλεσμα ἦτον ἡ καταπληκτικὴ ἐλάττωσις τῆς θνητότητος, ἡ ὁποία ἐνῶ εἰς τὰς ἐργατικὰς συνοικίας εἶχε φθάσῃ εἰς τὴν ἀπαισίαν ἀναλογίαν 33 τοῖς $\frac{1}{100}$, εἰς τὰ νέα ἐργατικὰ οἰκήματα κατῆλθεν εἰς 8 τοῖς $\frac{1}{100}$.

Τὴν πρώτην αὐτὴν ἀπόπειραν ἐπηκολούθησε κατὰ τὸ 1853 ἐν Γαλλίᾳ ἡ ἵδρυσις τῆς «Ἐταιρείας ἐργατικῶν συνοικισμῶν τοῦ Mulhouse», ἡ ὁποία ἐφῆρμοσε νέον σύστημα κατοικιῶν χωρί-

στων, διὰ τοὺς ἐργάτας τῶν κλωστηρίων τῆς πόλεως αὐτῆς, κατὰ σχέδιον τοῦ ἀρχιτέκτονος Αἰμιλ. Μύλλερ. Αἱ οἰκίαι ἐκτίσθησαν ἀνὰ τέσσαρες ὁμοῦ, χάριν οἰκονομίας, μὲ κοινὴν στέγην, μὲ τὰς προσόψεις μὲν ἀνὰ δύο πρὸς δύο παραλλήλους δρομίσκους, μὲ τέσσαρα κηπάρια δ' ἐκατέρωθεν, ὅπως δεικνύει τὸ κατωτέρω διάγραμμα:

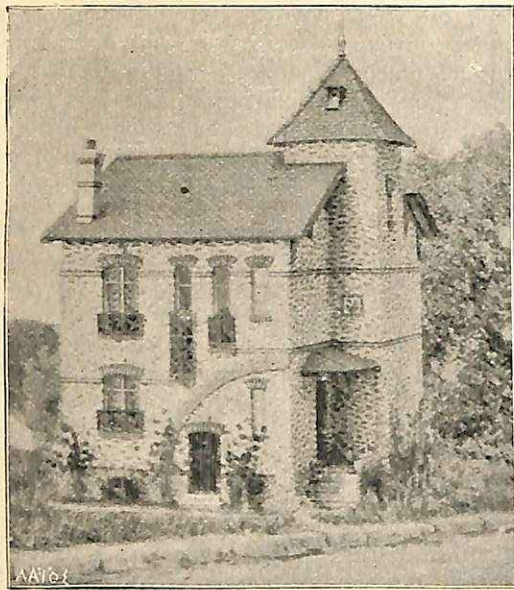

Καθεμία ἀπ' αὐτάς, κτισμένη ἐπὶ ἐμβαδοῦ 32 μ. σύγκεται ἀπὸ δύο πατώματα, περιλαμβάνει τέσσαρα δωμάτια καὶ μαγειρεῖον καὶ ἀπαιτεῖ δαπάνην 2,491 φράγκων· καὶ δὲν παρέχονται οἱ οἰκίσκοι αὐτοὶ ὑπ' ἐνοίκιον, ὅπως οἱ τῶν πρώτων ἀγγλικῶν ἐταιρειῶν· πωλοῦνται εἰς τοὺς ἐργάτας, οἱ ὁποῖοι τοὺς ἐξοφλοῦν διὰ μηνιαίων δόσεων ἀπὸ 18—25 φράγκα, ἀφοῦ προκαταβάλουν 250 ἢ 300 φράγκα.

Οὕτως ἔγινε τὸ πρῶτον βῆμα, καὶ ἡδυνήθη ὁ ἀποχειροβίωτος ν' ἀποκτήσῃ ἀτομικὴν κατοικίαν διὰ μικρᾶς προκαταβολῆς κ' ἐλαχίστου μισθώματος, τὸ ὁποῖον καταβάλλεται ὅχι ὡς μίσθωμα, ἀλλ' ἐναντι τῆς ἀξίας τῆς οἰκίας, ἡ ὁποία μετὰ τινα ἔτη περιέρχεται εἰς τὴν κυριότητά του. Καὶ διὰ τῆς ἐνδραστηρικῆς αὐτῆς μεθόδου ὁ ἐργάτης κερδίζει ὅχι μόνον ἰδιοκτησίαν, ἀλλὰ καὶ ὑγείαν, καὶ ἥλιον, καὶ ἀέρα, καὶ φῶς, καὶ πράσινάδαν, δι' ἑαυτὸν καὶ τὰ τέκνα του, ἀναπτέρονται ἡθικῶς, συνειθίζει ν' ἀγαπᾷ τὸ

Οἰκία ἀξίας δραχ. 2.600· δωμάτια 8 κλπ.· προκαταβολὴ φρ. 1.150· καταβολὴ μηνιαία ἐπὶ 20ετίαν φρ. 30.65

Οικία αξίας 8.500 φρ., δωμάτια 6 κλπ., προκαταβολή 2.125, μηνιαία καταβολή φρ. 56.65 επί εικοσαετίαν.

«σπίτι του», ἐλκύεται πρὸς αὐτὸ καὶ ἀποφεύγει τὸ καπιτεῖον.

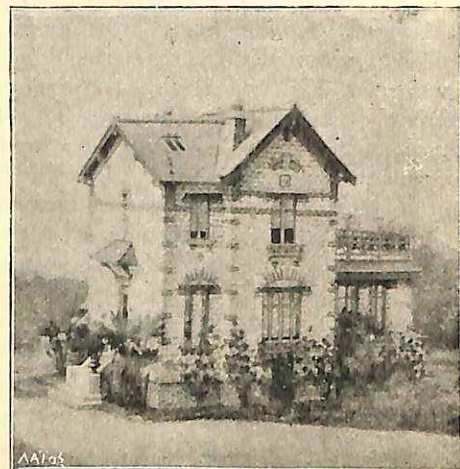
Ἐπὶ τῆς αὐτῆς βάσεως, ἀλλ' ὑπὸ ποικίλους τύπους, μεταλλάσσοντας ἀναλόγως τοῦ τόπου καὶ τῶν προόδων τοῦ ζητήματος τῶν εὐθηνῶν καὶ ὑγιεινῶν κατοικιῶν, τὸ ὁποῖον ὁλονὲν καθίστατο καὶ κατέστη ἰδίως σήμερον θεσμὸς κοινωνικὸς παγκόσμιος, ἰδρύθησαν ἔπειτα χιλιάδες ἐταιρειῶν, ἀνωνύμων, συνεργατικῶν ἢ μικτῶν εἰς ὅλας τὰς χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Εἰς δὲ τὴν Δανίαν, τὴν Γερμανίαν, τὴν Ἑλβετίαν καὶ ἐσχάτως εἰς τὴν Ἰταλίαν ἔφθασαν εἰς θαυμαστὸν σημεῖον τελειότητος οἱ λαοσωτήριοι αὐτοὶ συνεταιρισμοί.

Φυσικὸν ἦτον εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅπου παρουσιάσθη ἡ πρώτη μορφή τῶν εὐθηνῶν καὶ ὑγιεινῶν κατοικιῶν νὰ προοδεύσῃ καὶ ἀναπτυχθῇ ἐξαιρετικῶς ἢ ὁργανώσῃ αὐτῶν. Λειτουργοῦν σήμερον ἐκεῖ πεντακόσιαι σχεδὸν ἐταιρεῖαι, συνεργατικοῦ ἢ ἀπλοῦ ἀνωνύμου τύπου, με κεφάλαια ποικίλλοντα ἀπὸ 5,000 μέχρις 1,200,000 φρ. Ἰδίως δ' ἐπολλαπλασιάσθησαν αὗται καὶ ἐξετάθη τὸ ἔργον τῶν ἀπὸ διείας, ὅτε ἰδρύθη τὸ νέον ὑπουργεῖον «τῆς ἐργασίας καὶ τῆς κοινωνικῆς προνοίας», ἀπαύγασμα ζηλευτὸν τῶν ἐν Γαλλίᾳ νεωτέρων ὑγιῶν καὶ θετικῶν κοινωνιστικῶν τάσεων, εἰς τὸ ὁποῖον συνεκεντρώθη πᾶσα ἐνέργεια νομοθετικῇ, νομολογιακῇ καὶ στατιστικῇ ὑπὲρ τῶν διαφόρων κλάδων τῆς κοινωνικῆς προνοίας, δηλαδὴ τῆς ἀποταμιεύσεως,

τῆς ἀσφαλείας, τῆς ἀλληλοβοηθείας, τῶν ἐργατικῶν συντάξεων καὶ τῶν εὐθηνῶν κατοικιῶν, τῶν ὁποίων πάντων ἔφορος καὶ ρυθμιστὴς καὶ ἐλεγκτὴς καὶ τιμητὴς ἐπίσημος ἐτάχθη ὑπὸ τοῦ εὐεργετικωτάτου νόμου.

Τὸ πρόγραμμα δὲ αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον με θαυμαστὸν ἐνθουσιασμὸν ἀνέπτυξε κατὰ τὰ ἐγκαίρια τοῦ νέου ὑπουργείου, ὁ πρῶτος αὐτοῦ ὑπουργὸς κ. Viviani, ἐφηρομόσθη καὶ ἐφαρμόζεται εἰς εὐρυτάτην κλίμακα. Κολοσσιαία ἐργασία συνετελέσθη ἔκτοτε νόμοι νέοι παρεσκευάσθησαν καὶ ἐψηφίσθησαν ἐπιτροπαὶ πολυπρόσωποι συμβουλευτικαὶ ἐτάχθησαν καὶ ἐν Παρισίοις καὶ ἀνὰ τὰς νομαρχίας τοῦ κράτους, ἀπειρία δημοσιευμάτων σχετικῶν διεσκορπίσθη παντοῦ δι' εἰδικῶν δὲ νόμου τῆς 12 Ἀπριλίου 1906 ἐθεσπίσθησαν τὰ τῶν ἐταιρειῶν εὐθηνῶν κατοικιῶν, διατυπωθέντων ἐν αὐτῷ καὶ προτύπων καταστατικῶν κατὰ τὰς δύο μορφάς, συνεργατικὴν καὶ ἀπλὴν ἀνώνυμον. Δι' ἄλλων νόμων παρεσχέθη πολυετής ἢ διαρκὴς ἀτέλεια φόρων οἰκοδομῶν, θυρῶν καὶ παραθύρων, χαρτοσήμων, ἀδείας οἰκοδομήσεως, καὶ φόρου ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος ἀκινήτων, οὕτως ὥστε σημαντικὸν ποσὸν παραχωρεῖ κατ' ἔτος τὸ δημόσιον εἰς τοὺς ἐνοικιαστὰς — ἰδιοκτῆτας τῶν εὐθηνῶν κατοικιῶν, ἀνελθόν τὸ 1906, κατὰ τὴν ἐπίσημον στατιστικὴν, εἰς 170,000 φρ. περίπου.

Ὁ τελειότατος τύπος, κατὰ τὸν ὁποῖον λειτουργοῦν αἱ γαλλικαὶ ἐταιρεῖαι, εἶνε ὁ τῆς ἐταιρείας «La Maisonnée» τῆς Νάντης (κεφ. 700,000 φρ.) καὶ ὁ τῆς «Ἐταιρείας ἀποταμιεύσεως συντάξεων» τῶν Παρισίων, ἡτις ἰδρύσε καὶ εἰδικὸν τμήμα με κεφάλαιον 1,000,000 φρ. ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐταιρεία οἰκοδομικῆ ὑγιεινῶν κατοικιῶν, ἀστυκῶν καὶ ἀγροτικῶν».

Οικία αξίας 12.600 φρ., δωμάτια 9 κλπ. κλπ., προκαταβολή φρ. 3.150· μηνιαία καταβολή ἐπὶ εικοσαετίαν φρ. 81.

Ὁ τρόπος τῆς ἀποκτήσεως οἰκίας εἶνε ὁ ἑξῆς εἰς ὀλίγα:

Κάθε ἐνῆλιξ εἰμπορεῖ νὰ ζητήσῃ τὴν κατασκευὴν μιᾶς μόνης οἰκίας πρὸς χρῆσιν τῆς οἰκογενείας του, ὁρίζων ὁ ἴδιος τὴν ὀλικὴν ἀξίαν γηπέδου καὶ οἰκοδομῆς, ἢ ὁποία δὲν πρέπει νὰ εἶνε ἀνωτέρα τῶν 10,000 ἢ 15,000 φράγκων· μόλις δὲ καταβάλῃ ἢ συμπληρώσῃ διὰ δόσεων τὸ 1/4 ἢ τὸ 1/10 τοῦ ποσοῦ τούτου παρὰ τῇ ἐταιρείᾳ ἢ παρὰ ταμιευτηρίῳ μεθ' οὗ εὐρίσκεται ἐν συνδυασμῷ ἢ ἐταιρεία, κτίζετα ὑπ' αὐτῆς ἢ οἰκοδομῇ κατὰ τὰς ὁδηγίας του, καὶ τοῦ παραδίδεται ἢ χρῆσις τῆς. Ἐκτοτε ἐπὶ 20 ἔτη καταβάλλει εἰς τὴν ἐταιρείαν 7—8 % κατ' ἔτος δι' ἐνοίκιον μαζὴ καὶ χρεωλύσιον εἰς δόσεις μηνιαίας· μετὰ δὲ τὴν συμπλήρωσιν τῆς εικοσαετίας περιέρχεται ἡ οἰκία εἰς τὴν ἀπόλυτον κυριότητά του.

Οὕτωπῶς δι' οἰκίαν ἀξίας 2,000 φράγκων, προκαταβάλλει ὁ μέτοχος-ἐνοικιαστὴς δρ. 200—500 (ἀναλόγως τῶν ὅρων ἐκάστης ἐταιρείας) ἔπειτα δὲ πληρώνει 13—20 φρ. κατὰ μῆνα ἐπὶ 20 ἔτη. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ὁ ἐργάτης, ὁ ὁποῖος ἐπλήρωνε πρὶν τὰ διπλάσια σχεδὸν διὰ μίαν τρώγλιν, ἀποκτᾷ με ὀλιγωτέραν μηνιαίαν καταβολήν, ὥραϊον οἰκίσκον ἰδιόκτητον καὶ καθάριον, συγκείμενον ἀπὸ δύο δωμάτια καὶ μαγειρείον, ἀποπληρώνει δὲ τὴν ἀξίαν του διὰ τοῦ ἐνοικίου, τὸ ὁποῖον πρὶν ἐπλήρωνεν εἰς τὸν οἰκοδεσπότην του ἀνεπιστρεπτί.

Ὁ συνηθέστερος τύπος τῶν ἐταιρειῶν αὐτῶν εἶνε ὁ συνεργατικὸς, περιλαμβάνων δύο εἰδῶν μετόχους: τοὺς μετόχους-ἐνοικιαστὰς καὶ τοὺς μετόχους-χρηματοδότας. Ἐκ τῶν 7 ἢ 8 τοῖς % τὰ μὲν 4 λαμβάνουν ὡς μέροςισμα τῶν κεφαλαίων τῶν οἱ μέτοχοι-χρηματοδόται, τὸ δὲ 3 τοῖς % ἀποτελεῖ ἐνοίκιον, διὰ τοῦ ὁποῖου ἐξοφλεῖ κατὰ μικρὸν τὴν ἀξίαν τῆς οἰκίας του ὁ μέτοχος-ἐνοικιαστὴς.

Ἀλλ' ἐγεννήθη τὸ ζήτημα, ἂν ὁ ἐργάτης ἀποθάνῃ πρὸ τῆς συμπληρώσεως τῆς εικοσαετίας, τί θ' ἀπογίνου ἢ χήρα καὶ τὰ ὄρφανά; ποῖος θὰ πληρώσῃ τὸ ἐνοίκιον-χρεωλύσιον; ἐλήφθη καὶ περὶ τούτου πρόνοια διὰ συνδυασμοῦ ἀσφαλείας, πληρωνομένου ἐλαχίστου ἀσφαλιστροῦ κατὰ μῆνα, εἰς περίπτωσιν θανάτου τοῦ οἰκογενειάρχου πρὸ τῆς λήξεως τῆς εικοσαετίας, ἢ χήρα καὶ τὰ ὄρφανά ἀπαλλάσσονται πάσης περαιτέρω καταβολῆς καὶ καθίστανται ἰδιοκτῆται τῆς οἰκίας.

Ὁ θεσμὸς αὐτός, ὁ τὸσον εὐεργετικὸς, ὅχι μόνον διὰ τὰς πενομένας τάξεις, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ἀστοὺς καὶ ἐν γένει πάντα μὴ ἰδιοκτῆτην οἰκογενειάρχην, παντοῦ σήμερον εὐδοκίμως καὶ φιланθρωπῶς ἐφαρμόζεται.

Ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ ἐπίσης ἐπεξετάθη τελευταῖον, καὶ κατὰ δεκάδας ἰδρύονται κατ' ἔτος νέαι ἐταιρεῖαι καὶ εἰς τὰς ἀπωτάτας πόλιν.

Καὶ ἀφοῦ ἡ λαϊκὴ κατοικία ἀπλησθήσῃ τὸσον τὴν κοινὴν γνώμην καὶ τὰς κυβερνήσεις ἀνὰ τὰς εὐρωπαϊκὰς Κράτη καὶ ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς, εἶνε νομίζομεν καιρὸς νὰ ἐρευνηθῇ τὸ ζήτημα καὶ ἐν Ἑλλάδι. Ἡ ἀνάγκη τοιαύτης ἐργασίας, ἐν Ἀθήναις ἰδίως, ὅπου ὁ βιωτικὸς ἀγὼν καθίσταται ὁλονὲν δυσκολώτερος καὶ τὰ ὄρια τοῦ ἐνοικίου τείνουν ὁσημέραι πρὸς τὰ νέφη, κάθε δὲ πρόνοια κοινωνικὴ διατελεῖ ἄγνωστος, εἶνε καιρὸς νὰ ἰδρυθῇ τοιαύτης φύσεως ἐταιρεία. Εὐκαιρία ἄλλως τε προφανὴς τώρα εἶνε ἡ πύκνωσις τῆς συγκοινωνίας τῶν διαφόρων τμημάτων τῆς πόλεως καὶ τῶν περιχώρων πρὸς τὸ κέντρον.

Ὁ ἀθηναῖος ἐργάτης, ὁ ἀθηναῖος μικρέμπορος, ὁ ἀθηναῖος ὑπάλληλος, ὁ ἀθηναῖος ἐπιστήμων ἔχουν ἀνάγκην ν' ἀποκτήσουν καθεὶς τὴν ἰδικήν του στέγην. Δὲν χρειάζεται παρὰ ὀλίγη πρωτοβουλία καὶ μία δόμας 20—30 φιλοπροόδων καὶ φιλολάων ἀνδρῶν.

Εἰς τὸ Μιλάνον πρὸ τριακονταετίας ἔγινεν ἔρευνα εἰδικὴ ὑπὸ ἐπιτροπῆς, ἐπὶ κεφαλῇ τῆς ὁποίας ἦτο ἡ μεγάλη φιλάνθρωπος Λάουρα Μαντεγκάτσα, καὶ συνετάχθη στατιστικὴ τῆς χωρητικότητος τῶν κατοικιῶν τῶν ἐργατῶν καὶ εὐρέθη, ὅτι εἰς τὴν θαυμασίαν αὐτὴν μεγαλόπολιν, ἢ ὁποία ἐκαυχᾶτο διὰ τὰ ἑκατὸν φιλάνθρωπικὰ καὶ μορφωτικὰ ἰδρύματά της, ὁ ἔντιμος ἐργάτης εἶχεν ὀλιγώτερα κυβικά μέτρα ἀναπνευσίμου ἀέρος εἰς τὸ δωμάτιόν του, ἢ ὅσα ἀπελάμβανεν ὁ κατάδικος εἰς τὸ κάτεργον.

Χωρὶς νὰ γίνῃ καμία τοιαύτη ἔρευνα εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅλοι εἰςέρομεν τὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκονται αἱ αὐλαὶ καὶ τὰ σαθρόσπιτα τοῦ Ψυρρή, τῆς Νεαπόλεως, τῆς Πλάκας, τοῦ Βατραχονησίου, τοῦ Γκαζοχωρίου. Ἀφ' ἑτέρου εἶνε εἰς ὅλους πικρότατα αἰσθητὴ ἡ πίεσις τοῦ ἀθηναίου ἐνοικίου καὶ τὸ ἀνθυγιεινὸν τῶν οἰκῶν καὶ τῆς μέσης, λεγομένης, τάξεως.

Ἄς τραπῶμεν πρὸς τὰ κῆρα καὶ πρὸς τὰ προάστεια. Καὶ ἂς δώσῃ τὸ σύνθημα ἡ πρώτη ἑλληνικὴ ἐταιρεία εὐθηνῶν καὶ ὑγιεινῶν κατοικιῶν.

Οἱ φρσιοδίφαι ἀνεκάλυψαν, ὅτι εἶδη τινὰ πτηνῶν βελτιόνουν κατ' ὀλίγον τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῆς φωλεᾶς των. Ὁ ἀῆρ τῆς προόδου, ὁ ὁποῖος πνέει πανταχόθεν, φθάνει ἕως τοὺς μικροὺς πνεύμονας τῶν πετεινῶν τοῦρανοῦ.

Δὲν θὰ φθάσῃ τάχα ποτὲ ὁ εὐλογητὸς αὐτὸς ἀῆρ καὶ μέχρι τῆς «προνομιούχου» γῆς μας;

ΣΠ. Ι. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΣΤΕΝΟΓΡΑΦΙΑ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Ποῖος εἰσήγαγεν αὐτὴν τὸ πρῶτον. — Τὸ στενογραφικὸν ἀλφάβητον. — «Γράφε, ὅπως ἀκούεις». — Ὑπόδειγμα στενογραφικόν. — Οἱ ρήτορες τοῦ Ἑλληνικοῦ Κοινοβουλίου καὶ ἡ διαβάθμις τῆς ταχύτητος τοῦ λόγου ἐκάστου αὐτῶν. — Οἱ στενογράφοι τῆς Βουλῆς καὶ πῶς ἐργάζονται οὗτοι.

Επὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐνάργεως τῶν ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς δὲν θὰ ἦτο οὔτε ἄσκοπον οὔτε ἄκαιρον, νομίζομεν, νὰ δώσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Παναθηναίων» βραχείαν ἀλλὰ σαφῇ τινι ιδέαν περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι στενογραφίας, ἥτοι περὶ τῆς τέχνης τοῦ νὰ γράφωμεν δι' ἰδίων σημείων συντόμως καὶ ἰσοταχῶς πρὸς τὸν λέγοντα.

Ὅπως περὶ πολλῶν πραγμάτων παρ' ἡμῶν καὶ περὶ στενογραφίας τοιαύτη ἐπικρατεῖ ἄγνοια, καὶ εἰς τοιαύτην ἀκόμη ἐμβρυνώδη κατάστασιν εὐρίσκεται αὕτη, ὥστε οἱ στενογράφοι μετροῦνται μόνις ἐπὶ τῶν δακτύλων τῶν δύο χειρῶν, ἐν ᾧ εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, καὶ ἰδίως εἰς τὴν σοφὴν Γερμανίαν, ἀριθμοῦμενοι κατὰ ἑκατοντάδας χιλιάδων, συντηροῦν ἰδιαίτερους Συλλόγους, συγκροτοῦν Συνέδρια ἐπὶ Συνεδρίων, ἐκδίδουν ἅπαιρα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας.

Ἡ στενογραφία ἐφαρμοσθεῖσα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, εἰσῆχθη εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Κοινοβούλιον κατὰ τὸ 1856 ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Ἰωσήφ Μίνδλερ, τοῦ σοφοῦ ἐκείνου καὶ ἐνθουσιώδους Γερμανοῦ, ἐκ τῶν πρώτων ἀποστόλων τοῦ στενογραφικοῦ συστήματος τοῦ μεγαλοφυοῦς ἐφευρέτου Γαβελσβέργερ, εἰς τὸν ὁποῖον οἱ εὐγνώμονες Γερμανοὶ πρὸ πολλοῦ ἔχουν στήσει τὸν μαρμάρινον ἀνδριάντα.

Εἶπα: μεγαλοφυοῦς χωρὶς καμίαν ὑπερβολήν· διότι ἂν προσὸν πάσης μεγαλοφυοῦς ἐφευρέσεως ἡ παντὸς μεγάλου ἔργου εἶνε κυρίως ἡ ἀπλότης καὶ ἡ σαφήνεια, αἱ δύο αὗται μεγάλαι ἀρεταὶ χαρακτηρίζουν πρωτίστως καὶ τὴν στενογραφίαν, τῆς ὁποίας τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου, 21 τὸν ἀριθμὸν, δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο ἢ τμήματα τῶν στοιχείων τῆς κοινῆς γραφῆς.

Ἰδοὺ αὐτὰ μετὰ τῶν τεσσάρων διφθόγγων.

α β γ δ ε ζ η θ κ λ μ ν ξ ο π ρ σ τ φ χ ψ ου αυ ευ ηυ

Ὡς βλέπετε τὰ μικρογραφικὰ ταῦτα σύμβολα, ἄλλα στρογγύλα, ἄλλα καμπύλα, ἄλλα ἐλικοειδῆ, ἄλλα ἀπλὰ γραμμαί, διὰ τὸ εὐσύνδετον καὶ τὸ εὐσύμπλεκτον αὐτῶν ἀποτελοῦν ὁλόκληρον τὴν στενογραφίαν.

Ὁ κάτοχος τῶν σημείων τούτων, ὁ στενογράφος, ἐξασκῶν τὴν γραφικὴν ταύτην τέχνην οὐδὲν ἄλλο πράττει ἢ ταχυγραφεῖ διὰ φωνητικῆς συμβολικῆς μικρογραφίας, κατὰ τὸ θεμελιῶδες ἀξίωμα: «Γράφε ὅπως ἀκούεις», ἥτοι ἄνευ οὐδεμιᾶς ὀρθογραφίας καὶ ὅπως πᾶσα λέξις ἀκούεται, τοιουτοτρόπως καὶ σημειοῦται διὰ τῶν ἀντιστοιχῶν ἢ ὁμοίων στενογραφικῶν γραμμάτων.

Ἰδοὺ καὶ ἐν μέρος τῆς ἀγορεύσεως τοῦ κ. Θεοτόκη.

Ὁ κ. Θεοτόκης (Πρωθυπουργὸς καὶ Ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν). — Ἐγὼ νομίζω, Κύριοι, ὅτι ὁ ἀξιώτιμος ἐξ Ἀττικῆς βουλευτῆς ὑπερέβη πᾶν ὄριον. . . Δὲν ἐδικαιοῦσθε, Κύριε, νὰ εἰπῆτε, ὅτι πρόκειται νὰ καταγγείλῃτε ἐκείνους, οἵτινες χάριν προσωπικῶν συμφερόντων δὲν ἐφείσθησαν οὔτε τῶν συμφερόντων τοῦ Δημοσίου, οὔτε τῶν συμφερόντων τῶν πολιτῶν. Τοῦτο πρέπει ν' ἀποδείξητε καὶ τότε θὰ ἴδωμεν τίνων συμφερόντων ὑμεῖς κήδεσθε. Ἀλλὰ δὲν ἔχετε τὸ δικαίωμα νὰ διαστρέφητε τοὺς λόγους μου. Ἐγὼ δὲν εἶπον, ὅτι δὲν θὰ κατορθώσητε τίποτε συζητοῦντες — διότι εἶνε δυνατόν συζητοῦντες νὰ πείσητε καὶ ἡμᾶς —.

Ἄλλ' ὅσον ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται καὶ εἶνε πράγματι ἀπλὴ καὶ εὐχερὴς ἡ ἐκμάθησις τῆς στενογραφίας, τόσον ἐν τῇ πράξει ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῆς καὶ ἰδίως ἐν τῇ ἐνασκήσει αὐτῆς εἰς τὰς κοινοβουλευτικὰς συζητήσεις, εἶνε τι δεινὸν καὶ ἐπίμοχθον. Ὅπως δὲ ὀλίγιστοι ἐν τῇ τέχνῃ τοῦ κλειδοκυμβάλου φθάνουσι μέχρι τοῦ σημείου νὰ ἐκτελῶσιν εὐχερῶς τεμάχια τοῦ Λίστ ἢ τοῦ Σοπέν, τοιουτοτρόπως καὶ ἐν τῇ στενογραφίᾳ πολὺ ὀλίγοι εἶνε ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἀποκτῶσι τοιαύτην εὐχέρειαν, ὥστε νὰ στενογραφοῦν ἀπαιστώως ἕνα Γούναρην λ.χ. ἢ ἕνα Στράτον ἢ Πρωτοπαπαδάκη.

Διότι ἡ σύγχρονος κοινοβουλευτικὴ ρητορεία δὲν εἶνε ἡ βραδεία καὶ μεστὴ κόμπου καὶ στόμου ἀπαγγελία, τὴν ὁποίαν τόσον ἐνησιμένιζον νὰ ἐπιδεικνύουν οἱ ρήτορες πρὸ καὶ ὀλίγον μετὰ τὴν Μεταπολίτευσιν, κατὰ τὴν ἐποχὴν δηλ. ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἄκρατος ρομαντισμὸς τῆς φιλολογίας εἶχεν ἐπιδράσει καὶ ἐπὶ τῆς κοινοβουλευτικῆς ρητορείας, ἡ ὁποία ἐστενογραφεῖτο

πολλάκις διὰ τῆς συνήθους γραφῆς. Τὴν σήμερον ὁμως αἱ ἀγορεύσεις τῶν Ἑλλήνων ρητόρων, δύναται τις νὰ εἰπῇ ἄνευ ὑπερβολῆς, οὐδόλως ὑστεροῦσι κατὰ τὴν εὐγλωττίαν καὶ τὴν ταχύτητα ἐκείνων τῶν μεγαλειτέρων Κοινοβουλίων τοῦ κόσμου, καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀγγλικοῦ, τὸ ὁποῖον ὡς ἐκ τῆς σμικρότητος τῶν ἀγγλοσαξωνικῶν λέξεων, μονοσυλλάβων σχεδὸν ὅλων, ἔχει τοὺς ταχύτερους ρήτορας τοῦ κόσμου. Δὲν ἔχουν πλέον οὔτε τὸν φόρτον, οὔτε τὸν κόμπον, οὔτε τὸ θεατρικὸν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἡ σύγχρονος ρητορικὴ, ἐν ᾧ μετέχει κάπως τῆς ἀρχαίας διαλεκτικῆς, δὲν ἀπέχει πολὺ τῆς συνήθους συνομιλίας. Κατ' οὐδὲν ἐνίοτε διαφέρει τῆς causerie τῶν αἰθουσῶν μας, ἐὰν ὑπάρχῃ τοιαύτη ἐν Ἑλλάδι. Ἐνεκα τούτου ἡ τρομερὰ καὶ ἀνοικτίμων μονομαχία μετὰ τῶν εὐφραδεστέρων ρητόρων μας καὶ τῶν γενναίων καὶ ἀτρομήτων στενογράφων, τῶν ὁποίων ἐν ταχὺ στενογραφικὸν τέταρτον ἰσοδυναμεῖ ἄνευ ὑπερβολῆς ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐξάντλησιν καὶ τὴν ὑπερκόπωσιν, πρὸς ὁλόκληρον Μαραθῶνιον δρόμον.

Μετὰ τὸ διαδοχικὸν στενογραφικὸν τέταρτον μιᾶς ἀγορεύσεως λόγου χάριν τῶν τριῶν προμημονευθέντων καὶ τῶν κ.κ. Ρέπουλη, Παναγιωτοπούλου, Γιαννακίτσα, Ἀλεξανδρῆ, Γαρουφαλᾶ, Βοζύκη, Γκότση, Γάτσον, τινὲς τῶν ὁποίων φθάνουν νὰ ἐκστομίζουν καὶ μέχρις ἑκατὸν πενήκοντα λέξεις καθ' ἕκαστον πρῶτον λεπτὸν τῆς ὥρας, καὶ ἐν καταστάσει ὀργῆς ἴσως καὶ πλέον, ὁ στενογράφος ἐπιστρέφει εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ διὰ νὰ ὑπαγορεύσῃ τὴν μετὰφρασιν τῶν στενογραφημάτων τοῦ εἰς τὸν ἀντιγραφέα τοῦ κατὰ κοπος, συντετριμμένου, ἐν ᾧ εἰς τὰς μακρὰς καὶ πολυώρους ἰδίως ἀγορεύσεις σπεύδουν ἐναλλάξ ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον οἱ στενογράφοι εἰς τὴν παλαιστραν διὰ νὰ καταφθάσουν τὸν περὶόντα ἀγορητὴν.

Οὕτω δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν εἰς τρεῖς κατηγορίας τοὺς τεσσαράκοντα περίπου ρήτορας, τοὺς λαμβάνοντας τακτικῶς σχεδὸν τὸν λόγον κατὰ τὰς συζητήσεις τοῦ Κοινοβουλίου.

Πρῶτον, εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι κατὰ μέσον ὄρον ἐκφέρουν ἑκατὸν εἴκοσι μέχρις ἑκατὸν πενήκοντα λέξεις κατὰ λεπτὸν τῆς ὥρας, καὶ εἰς τὸν ἀνώτατον αὐτὸν ὄρον φθάνουν ἐνίοτε καὶ μάλιστα εἰς στιγμὰς ἐξάψεως καὶ θυμοῦ μολὶς πέντε ἢ ἕξ ἀπὸ τοὺς χειμαρρῶδεις ρήτορας, οἱ κ.κ. Πρωτοπαπαδάκης, Γούναρης, Στράτος, Ρέπουλης, Παναγιωτόπουλος, Γιαννακίτσας.

Δεύτερον, εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀκόπως καὶ ἀβιάστως ἐν στιγμῇ ψυχραίῳ δύνανται νὰ ἐκστομίσουν ἑκατὸν μέχρις ἑκατὸν εἴκοσι λέξεις εἰς ἓν λεπτὸν τῆς ὥρας. Μεταξὺ δὲ τῶν ρητόρων τούτων, τοὺς ὁποίους μετὰ χαρᾶς στενογραφοῦν οἱ ἐν τῇ ἑλληνικῇ Βουλῇ στενογράφοι, δέον νὰ

καταταχθῶσιν ὅλοι οἱ ἀρχηγοὶ τῶν κομμάτων κ. κ. Θεοτόκης, ὅστις ὁμως ἔχει στιγμὰς κατὰ τὰς ὁποίας δύναται νὰ φθάσῃ καὶ μέχρις ἑκατὸν τεσσαράκοντα λέξεων, Ράλλης, Μαυρομιχάλης, Δραγούμης, καὶ ὁ τέως πρόεδρος τῆς Βουλῆς κύριος Λεβίδης, ὅστις διὰ τῆς νευρώδους στωμυλίας του καὶ τοῦ λεπτοῦ χιοῦμορ του ἐνθυμίζει ἐνίοτε τοὺς ρήτορας τοῦ ἀγγλικοῦ Κοινοβουλίου.

Εἰς τὴν δευτέραν ἐπίσης κατηγορίαν ἀνήκουν καὶ ἐκ τῶν πρώην καὶ νῦν ὑπουργῶν κ.κ. Καλογερόπουλος, Βοκοτόπουλος, Στεφάνου, Στάης, Νέγρης, Μπουφίδης. Οἱ κ.κ. Δεληγεώργης, Καραπάνος, Λαναράς, Τοπάλης, Μπασιάς καὶ Τριανταφυλλάκος εἶνε ἐπίσης ἐκ τῶν ἀκόπως στενογραφουμένων ρητόρων.

Εἰς τὴν τρίτην κατηγορίαν, δηλαδὴ τῶν ρητόρων τῶν ἐκστομίζόντων κάτω τῶν ἑκατὸν λέξεων ἀνήκουν οἱ κ.κ. Βουδούρης, Ράλλης Ἰω., Μπακόπουλος, Καραϊσκάκης, Κρεσενίτης, Φίλιος, Αἰγιαλείδης, Καβαλιεράτος, Κασσαβέτης, Βαλαωρίτης, Κροκιδᾶς, Καρπετόπουλος, Καρτάλης, Σπέντζας κτλ., τοὺς ὁποίους μετὰ χαρᾶς βλέπουν οἱ στενογράφοι λαμβάνοντας τὸν λόγον, διότι ἡ στενογραφίᾳ τῶν ἀγορεύσεων τῶν εἶνε εὐχερὴς, ἀνετος καὶ εὐάρεστος, ὥς ἡ γαλήνη μετὰ τὴν τρικυμίαν.

Τοιοῦτοι εἰς γενικὰς γραμμὰς οἱ ρήτορες. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς στενογράφους, οἱ μαρτυρικοὶ οὗτοι τοῦ καθήκοντος ζηλωταὶ εἶνε ἐκ τῶν ὀλιγίστων Ἑλλήνων, οἵτινες δὲν ἀγαποῦν τὸν θόρυβον καὶ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος, καίτοι τόσον ἀπλῶς φωτίζον τὴν δημοσίαν γνώμην. Εἶνε ὅλοι ἐπιστήμονες, διδάκτορες τοῦ δικαίου, τινὲς δὲ καὶ λόγιοι διαπρεπεῖς, ἔχουν ἅπαντες τὴν ἀναπόφευκτον διὰ πάντα καλὸν στενογράφον μόρφωσιν καὶ γλωσσομάθειαν.

Οὗτοι δὲ εἶνε, ἐκτὸς τοῦ κ. Μάρκου Μίνδλερ, τοῦ προΐσταμένου τοῦ Στενογραφικοῦ Γραφείου, τοῦ ἐπαξίως τῆς ἱκανότητος καὶ μορφώσεώς του κατέχοντος τὴν θέσιν ταύτην, τὴν ὁποίαν καὶ πρὸ αὐτοῦ ἐτίμησαν ὁ ἀειμνήστος πατὴρ του καὶ ὁ πρεβύτερος ἀδελφός του κ. Ἰωάννης Μίνδλερ, οἱ κ.κ. Ἀγγελόπουλος, Βονίτης, Θωμᾶς, Μαγιάκος, Παπαθανασιάδης, Σολτᾶτος, μετὰ τοῦ ὑποφανομένου.

Ἐργαζόμενοι ἐκ περιτροπῆς ἀνὰ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας μὲ τὴν ἀκρίβειαν ἐκκρεμοῦς, δύνανται νὰ παραβληθῶσι πρὸς τοὺς ταχύτερους στενογράφους τοῦ κόσμου. Εὐσυνείδητοι εἰς τὴν εὐορκὸν ἐκπλήρωσιν τοῦ πολυμόχθου καθήκοντος τῶν, προσπαθοῦν νὰ μὴ παραλείψουν οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον λεξίδιον, οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον μόριον εἰς τὰ στενογραφήματά των, τὰ ὁποῖα, παρὰ τὴν

πλημμελή ακουστική της αϊθούσης των συνεδριάσεων, αποδίδουν μετὰ φωνογραφικῆς πάντοτε ἀκριβείας.

Ἐν λεπτὸν τῆς ὥρας πρὶν ἢ διαρρεῦσθαι τὸ τέταρτον, ὁ ἐπόμενος κατ' ἀλφητικὴν τάξιν στενογράφος παρακάθεται εἰς τὴν παρὰ τὸ Προεδρεῖον τράπεζαν, καὶ ἅμα ὁ λεπτοδείκτης τοῦ ἀπέναντι μεγάλου ὥρολογίου δείξει ἀκριβῶς τὸ διαρρεῦσαν τέταρτον, θίγει διὰ τοῦ δακτύλου τὸν βραχίονα τοῦ στενογραφοῦντος συναδέλφου του, ὅστις, περατῶν τὴν περίοδον τοῦ ἀγορεύοντος, ἐγείρεται τῆς θέσεώς του, ὑποσημειῶν κάτωθεν τοῦ στενογραφήματός του τὸν ἀριθμὸν τῆς σειρᾶς καὶ τὸ σύμβολον τοῦ διαδεχθέντος αὐτὸν στενογράφου. Κατόπιν μεταβαίνει εἰς τὸ γραφεῖον του, ὅπως μεταφράσῃ τὰ στενογραφήματά του, ὑπαγορεύων αὐτὰ εἰς τὸν ἀντιγράφεα του, ἄλλοτε μὲν εὐχερῶς καὶ ταχέως, ἄλλοτε δὲ μετὰ κόπου καὶ βραδέως, ἀναλόγως τῆς ταχύτητος τοῦ ἀγορεύοντος.

Ἐάν τις τῶν ρητόρων ζητήσῃ τὴν ἰδίαν ἐσπεραν τὴν ἀγόρευσίν του, ὁ στενογράφος σπεύδει ν' ἀντιγράψῃ αὐτήν, οὐχὶ δὲ σπανίως οἱ ρήτορες

ἐπιφέρουν τὰς δεούσας διορθώσεις, προσθαφαιροῦντες λέξεις καὶ ὁλοκλήρους φράσεις, ἐν ᾧ εἰς ἄλλα Κοινοβούλια ἀπαγορεύεται τοῦτο. Μετὰ τὴν ἀντιγράψαν ὁλοκλήρου τῆς σειρᾶς, ἣτις ἐνίοτε ἀπαιτεῖ δώρον ὑπαγόρευσιν, ὁ στενογράφος θέτει αὐτὴν ἐντὸς τοῦ δελτίου, σημειῶν τὸν ἀριθμὸν τῆς σειρᾶς καὶ κάτωθεν τὸ σύμβολόν του, ἀναφέρει ποῖος στενογράφος ἔπεται καὶ ποῖος προηγείται, ἔπειτα παραδίδει αὐτὴν εἰς τὸν ἀρχαῖον καὶ ἱκανώτατον ἐπιθεωρητὴν τῶν στενογραφημένων πρακτικῶν κ. Πολυζωΐδην, ὅστις ταξιθετεῖ αὐτὰ καὶ δίδει πρὸς τύπωσιν.

Τοιοῦτοι ἐν ὀλίγοις καὶ οἱ στενογράφοι. Ἐν δὲ μόνον ἐπιθυμοῦμεν νὰ σημειώσωμεν σήμερον διὰ τῶν γενικῶν αὐτῶν γραμμῶν, τὰς ὁποίας ἀπευθύνομεν πρὸς τοὺς ταχεῖς τοῦ λόγου χειριστάς, νὰ ἐνθυμοῦνται κάποτε καὶ νὰ λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν ἐν τῇ ρύμῃ τοῦ λόγου των, ὅπως ἄλλως τε γίνεται εἰς ὅλα τὰ Κοινοβούλια τοῦ κόσμου, τοὺς ἀτυχεῖς αὐτοὺς, ὅχι ἀντιπάλους, ἀλλὰ συνεργάτας, ἀλλὰ βοηθοὺς καὶ συναγωνιστάς εἰς τὴν εὐγενῇ ἀλλὰ καὶ τόσον ἐργώδη κοινίστρᾳ τοῦ λόγου.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ

Η ΑΠΟΔΗΜΙΑ ΤΩΝ

Ἔτσι τὰ χελιδόνια. Ἐρχονται ἀπὸ τὴν ἀνοιξί, περνοῦνε μιὰν ἀνοιξί κοντά μας, καὶ φεύγουνε πρὸς τὴν ἀνοιξί. Τὰ φτερωτὰ παιδιὰ τῶν ἀνοιξέων. Τί μᾶς ἀπόμεινε ἀπὸ τὸ πέρασμά τους; Ἐνα πλῆθος ἀπὸ μικρὰ καὶ χαριτωμένα πράγματα, ποὺ ἀνακατώνονται μὲ τὶς μυρωδιές, μὲ τὰ ροδόκρινα τῆς αὐγῆς, μὲ τὶς δόξες τοῦ φωτός, μὲ τὴν ἀφροντισιὰ τῆς ζωῆς, μὲ τὸν πόνο ἂν θέλετε, μὲ τὸν ρεμβασμὸ—ξέρω γὰρ; σύμφωνα μὲ τὸ κάθε γούστο—μὲ τὴν ἀνάμνησι, μὲ τὴν ἀηδία... καὶ μᾶς ἀπόμεινε ἀκόμα κάτι πειὸ βαθύ, πειὸ μυστικό, κάτι ποὺ μοιάζει μὲ χαρὰ καὶ εἶναι λύπη. Καὶ καρτεροῦμε τὴν ἐπάνοδόν τους!

Ἔτσι καὶ αὐτοί! Ἐρχονται ἀπὸ τὰ μακρὰ τῆς γῆς—χελιδόνια ψυχικῶν ἀνοιξέων, ἔρχονται νὰ κελαδήσουν τὸν πόνο, νὰ στροβιλισθοῦν μέσ' στὴ χαρὰ, νὰ φορέσουνε τὸ ζουρλομανδύα, τὸ ράσο, τὴν τήβενο, νὰ κρατήσουν τὸ σκήπτρον, τὸ μαστίγιον, τὴν ἀλυσσίδα, νὰ κολλήσουνε τὰ φτερά τῶν χερουβίμ, τὴν οὐρὰ τοῦ διαβόλου, νὰ γίνουν Ρωμαῖοι, Ὁκταβιανοί νὰ

μᾶς χαλάσουν τὴν ἡσυχία, νὰ μᾶς περιγελάσουν, νὰ μᾶς κάνουν νὰ κλάψωμε—ὅσο θέλομε ἀκόμα νὰ κλαῖμε—νὰ μᾶς ἐκνευρίσουν, νὰ μᾶς γεμίσουν τὴν ψυχὴ ἀπὸ ἕνα σωρὸ συναισθήματα, σκέψεις—λύπες—ἔρωτες—ἐγκλήματα, ποὺ δὲν θὰ εἴχαμε καμιά ὄρεξι νὰ τὰ μαντεύσωμε, ἂν δὲν εἴχαν τὴν ὄρεξι νὰ μᾶς τὰ σερβίρουν.

Καὶ ὅμως αὐτοί... μὰ, τί χελιδόνια, Θεέ μου! Ἄς διαλύσωμε τὸ σύννεφο, ποὺ μέσα στὴ θαμπάδα του ὑφαίνουν τὴ ζωὴ τους!

Ἐνας ὁλόκληρος κόσμος ἀπὸ μικρὰς ἀσχημίες καὶ ὠραιότητες, τυλιγμένες στὸν ἴδιο πέπλο, ἐκδηλωμένες μὲ τὴν ἴδια μορφή, τόσο, ποὺ θὰ ἦταν δύσκολο νὰ τις ξεχωρίσῃ κανεὶς.

Πρῶτα-πρῶτα, ἔστω ἐπάγγελμά τους! Δὲν τοὺς εἶπε κανεὶς νὰ γίνουν ὅ,τι εἶναι! Δὲν εἶπε ποτὲ κανεὶς στὰ χελιδόνια νὰ γίνουν χελιδόνια! Δαναεῖζονται ἀπὸ τὴ γύρω ζωὴ, τὴν ἐντονώτερη ἔκφρασι καὶ τὴν κάνουν δική τους. Δημιουργοῦν μιὰν ἀλήθεια τεχνητὴ—ἀλήθεια ὅμως! Ἡ ζωὴ τους ξετυλίγεται μέσα ἀπὸ μύριες ζωές. Ἡ ζωὴ τους εἶναι ἡ μεταμόρφωσις. Τί εὐτυχία!

Δὲν ὑπάρχει ὄνειρο ποιητοῦ, δὲν ὑπάρχει δάκρυ φιλοσόφου, δὲν ὑπάρχει πάθος—ἡρωϊσμὸς—ἀρετὴ—ἀτιμία, ποὺ νὰ μὴν τὴν ἔζησαν!

Θὰ ἦταν δύσκολο νὰ τοὺς διαμφοισβητήσῃ κανεὶς τὴν ἀλήθεια μιᾶς τέτοιας ζωῆς! Αἰσθάνονται μὲ ξένα αἰσθήματα, μὰ τὰ αἰσθήματα ἐκείνη τὴν ὥρα εἶνε δικὰ τους. Ἡ οὐσία πρέπει νὰ εἶνε ἀληθινὴ ὅταν εἶνε καὶ ἡ τέχνη. Καὶ αὐτοὶ ἔχουν κάνει τὸ αἰσθηματικὴν. Ἡ μεταάπτωσις στὴν πραγματικότητα, εἶνε γι' αὐτοὺς γεγονός διαβατικόν, σχεδὸν ἀσήμαντον. Κολυμποῦν μέσα στὰ πλούτη τῶν παραμυθιῶν, κ' ἔπειτα, ὅλα αὐτὰ μόλις ἀρκοῦν ν' ἀγορασθῇ ἕνα πιάτο λιτοῦ δείπνου.

Τί σημαίνει; Τὴν ὥρα ποὺ τρῶνε, δὲν συλλογίζονται ποτὲ πὼς ἔχασαν τὴν περιουσία τους. Αὐριο πάλι θὰ εἶνε δική τους.

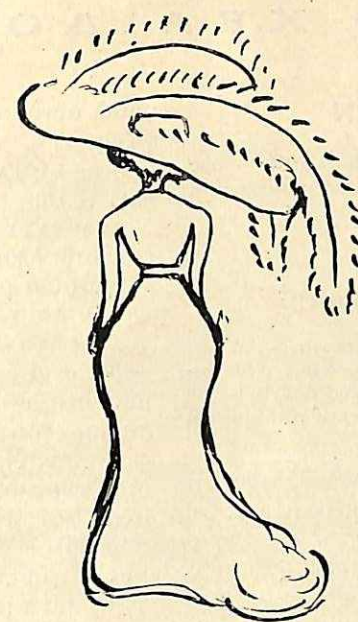
Στὴ ζωὴ... Δὲν ἀνέχουν σὲ καμιά κοινωνικὴ τάξι, ἴσως γιὰ τὸν τοῦ δέχεται καμιά. Ἡ πρωτεῖκή πολυπάθεια ἔχει φουσήξει μέσ' στὴν ψυχὴ τους ἕναν τέτοιο ἐγωϊσμό, ποὺ δὲν καταδέχονται νὰ ζητήσουν ἀπ' τὴν κοινωνία τὴ μερίδα τους! Τί νὰ τὴν κάνουν; Δὲν τοὺς χρειάζεται! Αὐτοὶ δὲν θέλουν νὰ εἶναι ἀξιοπρεπεῖς, ἡθικοί, νοικοκυραῖοι! Ἐνα χελιδόνι δὲν ἔκανε ποτὲ παρόμοιες σκέψεις! Ἐπειτα—μὴν τὸ ξεχνοῦμε—ἔχουν περάσει ἀπ' ὅλες τὶς μορφές, ὅλων τῶν ἐποχῶν! Καὶ ἂν πρόκειται νὰ ζήσῃ κανεὶς μέσα σὲ μιὰ συνθήκη, ποὺ εἶνε ψέμα, αὐτοὶ ἐνσαρκώνονται χίλια ψέματα, ποὺ εἶνε ἀλήθειες! Ἡ μεγαλύτερα ἡθικὴ τους εἶναι ἡ ὁμορφιά καὶ τὸ γού-

σιο! Ἡ ἡθικὴ τῶν ἀνοιξέων! Ἐγκρέμισαν ὅλες τὶς προλήψεις, ἐξέσχισαν ὅλες τὶς μάσκες, ἔτσι ἀπὸ ἐνστικτον, χωρὶς νὰ θέλουν μ' αὐτὸ νὰ μᾶς δώσουν τὸν μῖτον τοῦ κοινωνικοῦ λαβυρίνθου... Τί μᾶς μέλει!

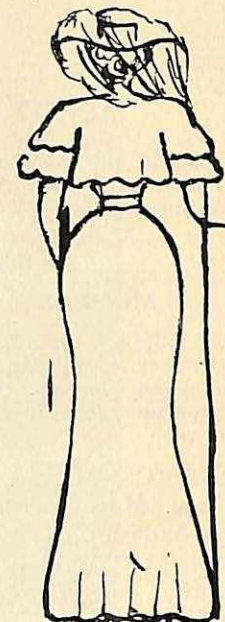
Μᾶς ἔκαναν κι' ἐκλάψαμε, κι' ἐχαρήκαμε τὴ χαρὰ τῶν ὠραίων στοχασμῶν, κι' ἐπονέσαμε τὸν πόνο τοῦ μοιραίου. Μᾶς ἀνοιξαν τὴν καρδιά καὶ τὸν νοῦ, σὲ κόσμους καλοὺς, σὲ κόσμους τραγικοὺς, καὶ σὲ κόσμους μεγάλους. Κι' ἐφύγανε!

Καὶ ἀπόμεινε στὴν ψυχὴ μας ἀπὸ τὸ πέρασμά τους, τὰ ροδόκρινα τῆς σκέψεως, ἡ δόξα τῆς τέχνης, καὶ κάτι ἀκόμα πειὸ βαθύ, κάτι ποὺ μοιάζει μὲ χαρὰ καὶ εἶναι λύπη... Καὶ καρτεροῦμε τὴν ἐπάνοδόν τους.

ΩΜΕΓΑΣ

ΜΑΡΙΚΑ ΚΟΤΟΠΟΥΛΗ
ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ ΥΠΟ ΩΜΕΓΑ

ΚΥΒΕΛΗ ΑΔΡΙΑΝΟΥ
ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ ΥΠΟ ΩΜΕΓΑ

ΤΟ ΧΕΛΙΔΟΝΙ*

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

Τὸ γραφεῖο τοῦ Ἀνδρέα Λόρη, ἀπαράλλακτα ὅπως στὸ πρῶτο μέρος. Εἶναι πρωτὶ. Ὁ ἥλιος μπαίνει ἀπὸ τ' ἀνοικτὰ παράθυρα.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

ΑΝΔΡΕΑΣ, ὁ κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ

[Ὁ Ἀνδρέας κάθεται σὲ μιὰ πολυθρόνα, δίπλα στὸ γραφεῖο του, καταβεβλημένος, μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα στὸ στήθος του. Ὁ κ. Λαουδάρης ἀπέναντί του μὲ ἀνησυχία ζωγραφισμένη στὸ πρόσωπό του καὶ στὴ στάσι του].

ΑΝΔΡΕΑΣ—Μάταια. Μάταια εἶναι ὅλα τὰ λόγια σου. Μάταια ζητᾷς νὰ μὲ μεταπείσης. Τὸ πῆρα ἀπόφρασι.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Βιάζεσαι πολύ, φίλε μου, τὸ πάθος σου σὲ παραφέρει. Δώσε καιρὸ στὸν ἑαυτό σου νὰ σκεφθῇ μὲ ψυχραιμία. Δὲν εἶναι ἀποφάσεις αὐτὲς ποὺ παίρνονται σὲ μιὰ ὥρα...

ΑΝΔΡΕΑΣ—Ὁ καιρὸς δὲν ἔχει νάλλᾳξῃ τίποτε. Ἐκεῖνο ποὺ ἔγινε, δὲν εἴμπορεῖ ὁ καιρὸς νὰ τὸ κάμῃ νὰ μὴν ἔχῃ γίνῃ. Εἶμαι ἀποφασισμένος.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Μὰ ἐπὶ τέλους δὲν ἔγινε τίποτε τόσο τρομερό. Ἡ Λιλὴ εἶναι ἓνα παιδί ἀκόμη. Ἐνα παιδί μεγάλο, ποὺ θὰ μπορούσε νὰ παίξῃ ἀκόμα μὲ τὶς κούκλες της. Δὲν ἔκαμε τίποτε ἀνεπανόρθωτο.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Μὲ τίς κούκλες της. Ἀλλοίμονο. Ἐγὼ εἶχα ἡ κούκλα της, ἡ κούκλα ποὺ ἔσπασε στὰ χέρια της. Ἀνεπανόρθωτο εἶπες; Ἐκεῖνο ποὺ ἔγινε εἶναι ἀνεπανόρθωτο.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Σκέψου ἀκόμα, φίλε μου, ὅτι μπορεῖ νὰ μὴν εἶδες καλὰ, μπορεῖ νὰ σὲ ἀπάτησαν τὰ μάτια σου. Ὅλα συμβαίνουν.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Νὰ μὴν εἶδα. Ἀστεῖο εἶναι αὐτό. Νὰ μὴν εἶδα ἀφοῦ τὸ βλέπω ἀκόμα, τὸ βλέπω μπροστά στὰ μάτια μου, τὸ ἔβλεπα ὅλη τὴ νύχτα ἀπάνω σ' αὐτὴ τὴν καρέκλα, θὰ τὸ βλέπω σὲ ὅλη μου τὴ ζωὴ. Μήπως βλέπω ἄλλο τίποτε ἀπὸ χθὲς τὸ βράδυ;

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Δὲν ἦταν μιὰ ἀτιμία, τελοσπάντων. Δὲν σὲ ἀτίμασε ἡ γυναῖκα σου.

ΑΝΔΡΕΑΣ—Ἀτιμία! Δὲν ἤξερω τί θὰ πῇ ἀτιμία. Μὴ με ἀποπλανᾷς μὲ τὰς λέξεις. Ξέρεις πὼς αἱ λέξεις δὲν ἔχουν καμιὰ σημασία γιὰ μένα. Τὰ πράγματα, τὰ πράγματα, τὰ πράγματα, ποὺ δὲν ἔχουν ὄνομα.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Καλὰ! Τὰ πράγματα... Τί εἶναι ἐπὶ τέλους αὐτὰ τὰ πράγματα; Ἐμαθα ἀπάνω-κάτω τί συνέβη.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Μὲ βιάξεις λοιπὸν νὰ σοῦ διη-

γηθῶ αὐτὸ ποὺ ἀνατριχιάζω καὶ νὰ τὸ συλλογίζωμαι;

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Ξέρω κ' ἐγώ. Ἄν εἶναι κάτι τι τόσο...

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ἀκουσε λοιπόν. Ἐχθὲς τὸ βράδυ ἐφύγατε ὅλοι μαζὶ ἀποδωμένα. Ὅλοι μαζὶ μὲ τὴ γυναῖκα μου.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Ναί.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ἐγὼ ἔμεινα μόνος, ἀνύποπτος, χωρὶς σκιὰ ὑποψίας. Μποροῦσα νὰ βάλω τὸ χέρι μου στὴ φωτιά γιὰ τὴ γυναῖκα μου. Ποτὲ ἡ παραμικρότερη ἰδέα δὲν μοῦ πέρασε ἀπ' τὸ κεφάλι μου. Ναί, ποτέ. Ἐκαμα δύο βήματα μέσα στὸ δωμάτιο, προχώρησα πρὸς αὐτὸ τὸ παράθυρο ἐκεῖ. Ἡ ἀνοιξίς, ἡ μυρωδιὰ τοῦ κήπου μὲ προσκαλοῦσε. Ναί, ἡ ἀνοιξίς ποὺ μοῦ ἔστηνε μιὰ παγίδα, μὲ προσκαλοῦσε νὰ μοῦ δείξῃ τὸ τέχνασμά της.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Λέγε ἐπὶ τέλους.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ναί, τὸ καταλαβαίνω. Λέω λόγια περιττά. Φοβοῦμαι νὰ φθάσω σ' ἐκεῖνο ποὺ πρέπει νὰ πῶ. Θέλω νὰ κερδίσω καιρὸ.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Ἡσύχασε λιγάκι, Ἀνδρέα. Ἀφίσε νὰ συνέλθῃς. Ἐσὺ τρέμεις δλόκληρος.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ὅχι. Θὰ σοῦ τὸ πῶ. Πρέπει νὰ τὰκούσης. Ἐσκυψα ἀπὸ τὸ παράθυρο. Ἐσὺ κ' ἡ γυναῖκα σου προχωροῦσατε. Ἡ γυναῖκα σου σὲ βαστοῦσε ἀπὸ τὸ χέρι, σὲ τραβοῦσε μπροστά. Ἰσως τὸ ἔκανε κ' ἐπιτήδες. Ποιὸς ξέρει! Ἰσως εἶναι στὸ στάδιον ποὺ μερικὲς γυναῖκες γίνονται Γαλεότοι.

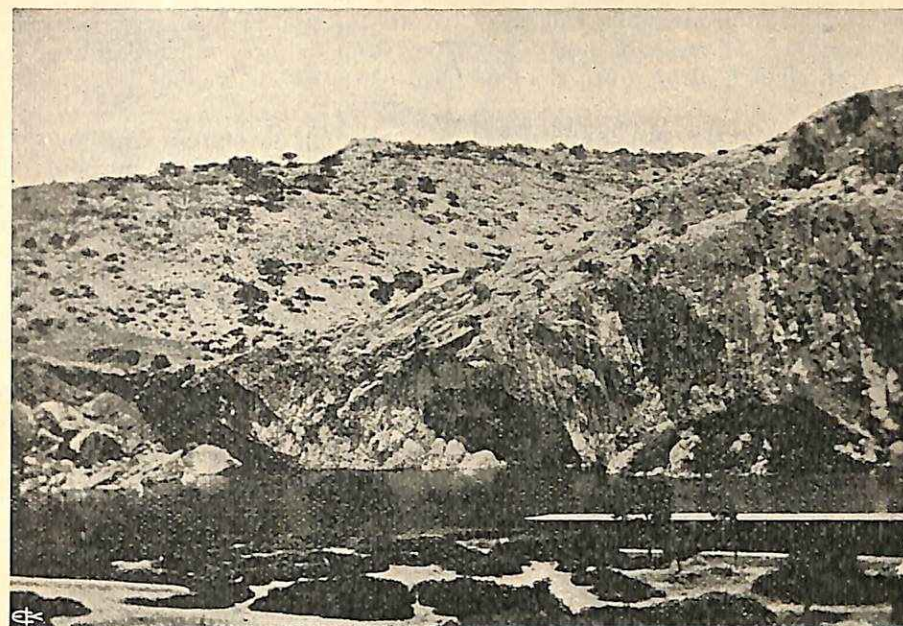
Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Τί λὲς Ἀνδρέα; Ἡ ὑποψία σὲ σκοτίζει. Δὲν ξέρεις τί λὲς...

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ἄς εἶναι. Δὲν ξέρω. Ἐπειτα δὲν ἔχει καὶ σημασία πλέον... Ἡ Λιλὴ εἶχε μείνει πίσω μὲ τὸν ἀνεψιό σου. Προχωροῦσαν σκυφτοὶ κ' οἱ δύο, χωρὶς νὰ μιλῇ ὁ ἓνας μὲ τὸν ἄλλον. Ἐπειτα ἡ γυναῖκα μου ἔσκυψε ἀπάνω στὰ νυχτολούλουδα. Γύρισε καὶ κατὶ τοῦ εἶπε. Ἐκεῖνος πλησίασε. Ἐπειτα εἶδα τὰ δύο πρόσωπά τους ἐνωμένα. Ἀκουσε; Τὰ δύο χέρια τους σφιγμένα. Ἐπειτα δὲν εἶδα τίποτε... [Πέφτει πρὸς τὸ ἐρεϊσίνωτο τῆς πολυθρόνας].

[Μικρὴ σιωπὴ]

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Ἀκοισέ με, φίλε μου, ἔλα στὸν ἑαυτό σου. Παραδέχομαι πὼς ὅτι εἶδες εἶναι σωστό, πὼς δὲν σὲ ἀπάτησαν τὰ μάτια σου. Ἔστο. Εἶναι κακό. Μιὰ στιγμὴ ἀνοησίας, μιὰ στιγμὴ παραφορᾶς. Ἡ γυναῖκα σου εἶναι παιδί ἀκόμη. Μιὰ τρέλλα παιδικίσια... Δὲν ἔκαμε καμιὰ ἀτιμία...

ΑΝΔΡΕΑΣ — Παιδί βέβαια. Βέβαια. Καταλαβαίνω. Ἀντιλαμβάνεσαι καὶ ἐσὺ τὴν ἀπιστία, ὅπως ὅλος ὁ κόσμος. Θέλεις τὰς ἀποδείξεις ποὺ

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΑΞΙΔΙΑ

ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗ

ζητοῦν τὰ δικαστήρια. Θέλεις τὴν ἀτιμία τῆς κλίνης. Αὐτὸ εἶναι τὸ χειρότερο, σὲ βεβαιώνω.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Εἶσαι ὑπερβολικὸς...

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ὑπερβολικὸς. Ἡ ψυχικὴ ἀπιστία. Αὐτὴ εἶναι τὸ πᾶν. Αὐτὴ ἡ γυναῖκα — τὸ ξέρεις; — ἔδωκε τὴν ψυχὴ της σ' αὐτὸν τὸν ἀνδρῶπο, τὴν ψυχὴ της ποὺ νόμιζα πὼς μοῦ ἀνήκει δλόκληρη.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Δὲν καταλαβαίνω. Πὼς τὸ συμπεραίνεις αὐτό;

ΑΝΔΡΕΑΣ — Πὼς τὸ συμπεραίνω; Τὸ συμπεραίνω. Τὴν ἔδωκε ὅπως μοῦ τὴν ἔδωκε ἔμένα πρὸ ἐνὸς χρόνου. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο. Ἀπαράλλακτα. Ἐτσι εἶχαμε κατεβῇ στὸν κήπο, στὸ ἴδιο σπίτι, τὸ σπίτι αὐτοῦ τοῦ πατέρα της. Ἦταν ἡ ἴδια ὥρα — ἀνοιξίς καὶ τότε — καὶ ἦταν τὰ ἴδια νυχτολούλουδα, τὰ ἴδια, στὴν ἴδια θέσι. Αὐτὸ εἶναι φρικτό. Ἐχει τὴ φρικτὴ τοῦ μοιραίου.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Μὴν κάνῃς ἀπ' τὰς συμπτώσεις σύμβολα. Μὴ δημιουργῇς ἀναλογίες. Μὴ γενικεύῃς ἔτσι, φίλε μου. Κινδυνεύεις νὰ δῇς στὶς σκιὲς σημασίες ποὺ δὲν ἔχουν. Ἐπειτα τὸ πρᾶγμα ἀλλάζει. Σ' ἔσένα ἔδωκε τὸ πᾶν, ἔδωκε τὴ ζωὴ της, τὸ σῶμα της...

ΑΝΔΡΕΑΣ — Σὲ βεβαιώνω, ὅτι τὸ μεγαλύτερο ποὺ μοῦ ἔδωκε ἦτον αὐτὸ ποὺ μοῦ ἔδωκε ἀπάνω σ' αὐτὰ τὰ νυχτολούλουδα. Αὐτὸ ποὺ ἔδωκε σήμερα σ' ἓναν ἄλλον. Εἶπες τὸ σῶμα της. Τί σημασία ἔχει τὸ σῶμα. Ὑπάρχουν σῶματα ποὺ πουλιῶνται. Τὰ βρίσκει κανένας στὴν ἀγορά. Οἱ

ψυχὲς δὲν πουλιῶνται. Μὲ ὅλα τὰ πλούτη τοῦ Κροίσου δὲν ἀγοράζεις μιὰ ψυχὴ...

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Ἀλλὰ τέλος πάντων αὐτὸ εἶναι ποὺ μολύνει, ποὺ δηλητηριάζει τὴν ψυχὴ. Τὸ σῶμα.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ὅχι, δὲν εἶναι αὐτό. Ὑπάρχουν ἄνδρες ποὺ ἀγαποῦν, μὲ ὅλη τους τὴν ψυχὴ, μιὰν ἰδανικὴ, μιὰν ἀγνὴ γυναῖκα. Καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοὶ, μεθύσμενοι μιὰ στιγμῇ ἀπὸ τὴ ζωὴ, περνοῦν μέσα ἀπὸ τὰ καταγώγια, μέσα ἀπ' τὴ ρυπαρότητα, γνωρίζουν τὰ σῶματα τὰ πουλημένα, ποὺ τὰ κλωτσαίει κανεὶς ὕστερ' ἀπὸ τὴν πρώτη γνωριμία. Καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοὶ φέρνουν ἔπειτα στὴν ἐκλεπτὴ τῆς ψυχῆς τους, φέρνουν μιὰ ψυχὴ ἀγνὴ σὰν τὸ χιόνι. Διότι δὲν ἄφισαν τὴν ψυχὴ τους μέσα στὰ καταγώγια.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Βλέπω ὅτι τὰ λόγια μου εἶναι μάταια. Τὸ πάθος σου σὲ παραφέρει, δὲν εἶσαι κύριος τοῦ λογικοῦ σου.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ἡ λογικὴ τοῦ πάθους εἶναι ἡ ἀληθινὴ λογικὴ. Εἶναι ἡ δική μας λογικὴ. Ἡ ἄλλη εἶναι τῶν βιβλίων καὶ τῶν ἀνθρώπων ποὺ μοιάζουν μὲ βιβλία.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Καὶ τί σκέπτεσαι νὰ κάνῃς; ΑΝΔΡΕΑΣ — Δὲν σκέπτομαι. Τὸ ἀποφάσισα. Καθένας θὰ τραβήξῃ τὸν δρόμο του. Αὐτὴ τὸν δικό της κ' ἐγὼ τὸν δικό μου.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Εἶσαι ἄδικος, Ἀνδρέα. Δὲν σκέπτεσαι καλὰ. Ὁ νοῦς σου πῆρε μιὰ κακὴ διεύθυνσι. Οἱ δετικὲς ἐπιστῆμες σοῦ ἀποξήραναν

την ψυχή σου. Σοῦ ἀφαίρεσαν κάθε ἐπιείκεια καὶ κάθε συγκατάβασι. Σὲ παρακολουθῶ ἀπὸ πολὺν καιρὸ. Αὕτη εἶναι ἡ αἰτία, αὕτη εἶναι ἡ αἰτία.

ΑΝΔΡΕΑΣ, [σηκώνεται ἀπάνω].—Μὴ με προκαλῆς νὰ πῶ ἐκεῖνο ποὺ δὲν θέλω νὰ πῶ. Ἡ αἰτία τῆς δυστυχίας μου εἶσ' ἐσύ. Χωρὶς νὰ τὸ θέλῃς. Ἀλλὰ εἶσαι ἐσύ.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Παραληρεῖς βέβαια. Δὲν βρίσκω ἄλλη ἐξήγησι.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ἐσύ. Ἡ διδασκαλία σου. Ἡ ἐπιρροή σου.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ, [εἰρωνικά].—Ἐφρόντισες δυστυχῶς νὰπομακρυνθῇς γρήγορα ἀπὸ τὴ διδασκαλία μου.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ναί. Ἀλλὰ μέσα μου ἔμεινε ἡ ἐπιρροή σου. Μ' ἔμαθες νὰ πιστεύω στὴν ἀρετή, στὴν εὐαισθησία, στὴν αἰωνιότητα τῆς ἀγάπης, σὲ ὅλα τὰ φαντάσματα.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Λοιπὸν;

ΑΝΔΡΕΑΣ — Λοιπὸν ὅλ' αὐτὰ εἶναι τίποτε. Καπνός. Πφ! Ὡραία δομίλη ποὺ διαλύεται ὅσο προχωρεῖ ἡ ἡμέρα καὶ ἀφίνει πίσω της ἀπογοητεύσεις καὶ ἀσχημίες. Ὅλ' αὐτὰ εἶναι ψεύτικα στολίδια, μὲ τὰ ὁποῖα σκεπάζομε τὴ γυμνότητά μας. Τὴ γυμνότητα τοῦ ζῶντος, ποὺ εἶδε νὰ τὴν εἶχαμε. Ὅλ' αὐτὰ στέκουν ἀπάνω μας ψεύτικα, ἔτοιμα νὰ πέσουν, νὰ σκορπισθοῦν. Ὅταν κοχλάσῃ τὸ πάθος, ὅταν ξυπνήσῃ ἡ ζωὴ, ὅταν ὀρθωθῇ στὰ πόδια του τὸ θηρίο, ὅταν τινάξῃ τὴ χαίτη του, ὅλ' αὐτὰ ἔπεσαν, σκορπίσθηκαν, τὰ πῆρε ὁ ἄνεμος. Γι' αὐτὸ, γι' αὐτὸ εἶσαι ἐσύ ὁ αἴτιος, ἐσύ, δυστυχισμένε ἀδῶε.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ — Δὲν ἐννοῶ κατὰ τί θὰ ἦσουν καλύτερα μὲ τίς δικές σου ἰδέες;

ΑΝΔΡΕΑΣ — Δὲν θὰ ἦμουν δυστυχὴς σήμερα. Δὲν θὰ πίστευα στὴν αἰωνιότητα τῆς ἀγάπης. Κατάλαβες; Θὰ τὴν ἀπελάμβανα μὲ ὅλη μου τὴ δύναμι, μὲ ὅλο τὸ πάθος, ὅσον καιρὸ μοῦ εἶχε δοθῇ, καὶ θὰ ἦμουν προετοιμασμένος νὰ τὴ χάσω μιὰ ἡμέρα.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ, [σηκώνεται]. — Ἐγὼ δὲν ἔχω λόγῳ πᾶ νὰ μένω ἐδωπέρα. Εὐχομαι νὰ ξαναεὐ-
ρης τὸν ὀρθὸ λόγῳ. Πηγαίνω. Χαῖρε, Ἀνδρέα. [Φεύγει]. Ἡ ἐπιστήμη σου εἶναι ἡ δυστυχία σου.

ΑΝΔΡΕΑΣ, [μὲ τόνο ἀπελπιστικό]. — Μπορεῖτε νὰ πηγαίνετε. Δὲν μοῦ χρειάζεται κανένας πλέον. Οὔτε ὁ ἐαυτός μου. [Ξαναπέφτει στὴν πολυθρόνα. Ἐπειτα σηκώνεται, προχωρεῖ στὸ γραφεῖο του καὶ χτυπάει τὸ κουδούνι. Ἐρχεται ἡ Μαρία].

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΑΝΔΡΕΑΣ, ΜΑΡΙΑ

ΜΑΡΙΑ — Μὲ ζητήσατε, κύριε;

ΑΝΔΡΕΑΣ, [ψυχρά]. Ἡ κυρία σου εἶναι στὸ δωμάτιό της;

ΜΑΡΙΑ — Μάλιστα ἀπὸ χθὲς τὸ βράδυ. Ἀπὸ

τὴ στιγμή ποὺ κλειδωθήκατε στὸ γραφεῖο σας. Δὲν ἐπῆρε τίποτε σήμερα, οὔτε τὸ τσαί της... Καὶ ὅλο κλαίει ἡ Κυρία.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Δὲν σὲ ρώτησα αὐτό. Νάπαντᾷς σ' αὐτὰ ποὺ σ' ἐρωτοῦν. Ἀκουσε. Ὁ βοηθός μου ἦρθε σήμερα στὸ ἐργαστήριό;

ΜΑΡΙΑ — Μάλιστα μέσα εἶναι. Ἐργάζεται.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Πές του ὅτι τὸν παρακαλῶ νὰ ἔλθῃ ἐδῶ. [Φεύγει ἡ Μαρία]. [Μόνος του]. Τὸ βιβλίο τοῦ Ἐρωτος. Τὸ βιβλίο τοῦ Ἐρωτος!

[Ὁ Ἀνδρέας κάθεται μπροστὰ στὸ γραφεῖο του καὶ φυλλομετρεῖ τὸ χειρόγραφο του. Διαβάει συγκινημένος].

«Ἀρχισα νὰ γράφω τὸ βιβλίο αὐτὸ τὴν ἴδια βραδυὰ ποὺ ἡ Λιλὴ [κρατεῖ ἓνα λυγμὸν καὶ ἔξακολουθεῖ] ἀπάνω στὰ νυχτολούλουδα».

[Περνᾷ γρήγορα ὅλα τὰ φύλλα καὶ φθάνει στὸ τέλος].

Τί φρικτὴ συμπλήρωσι ποὺ ἔκαμε ἡ Μοῖρα! «Καὶ διακόπηκε τὴ στιγμή...» [Βγάζει τὸ μαντύλι του καὶ σκουπίζει τὰ μάτια του. Μπαίνει ὁ Λύσανδρος].

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ

ΑΝΔΡΕΑΣ, ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ, [μαζεμένος, σὰν νὰ ξέρη κατι τι].— Καλημέρα σας, κύριε Λώρη.

ΑΝΔΡΕΑΣ, [μὲ καλοσύνη].— Καλημέρα, παιδί μου. Κάθισε. Ἐχῶ νὰ σοῦ δώσω μερικὲς παραγγελίες.

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ — Παραγγελίες; [Κάθεται].

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ναί. Ἐγὼ πρόκειται νὰ φύγω σήμερα. Θὰ ταξιδέψω. Μιὰ σπουδαία ὑπόθεσις μου μὲ καλεῖ ἄλλου.

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ — Θὰ λείπετε πολὺ, κύριε Λώρη;

ΑΝΔΡΕΑΣ — Δὲν ξέρω. Ἴσως πολὺ. Σοῦ ἐμπιστεύομαι αὐτὸ τὸ χειρόγραφο. Εἶναι μιὰ ἐργασία ποὺ τὴν παρακολούθησες ἐξαρχῆς. Τὴν ξέρεις γραμμὴ πρὸς γραμμὴ. Ἡ βοήθειά σου μοῦ ἦτανε πολὺτιμη. Ἀ! [Σὰν νὰ θυμᾶται κάτι τι, παίρνει ἓνα κόκκινο μολύβι καὶ σβύνει κάτι στὴν πρώτη εἰσὶδα]. Τώρα εἶναι ἔτοιμο. Τὰφίνω ἐδῶ ἀπάνω στὸ γραφεῖο μου.

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ — Γιὰ μένα ἦτον μιὰ εὐχαρίστησις καὶ μιὰ σπουδὴ. Ποτέ μου δὲν ἐργάστηκα μὲ τόση ἀφοσίωσι καὶ τόση ἀγάπη.

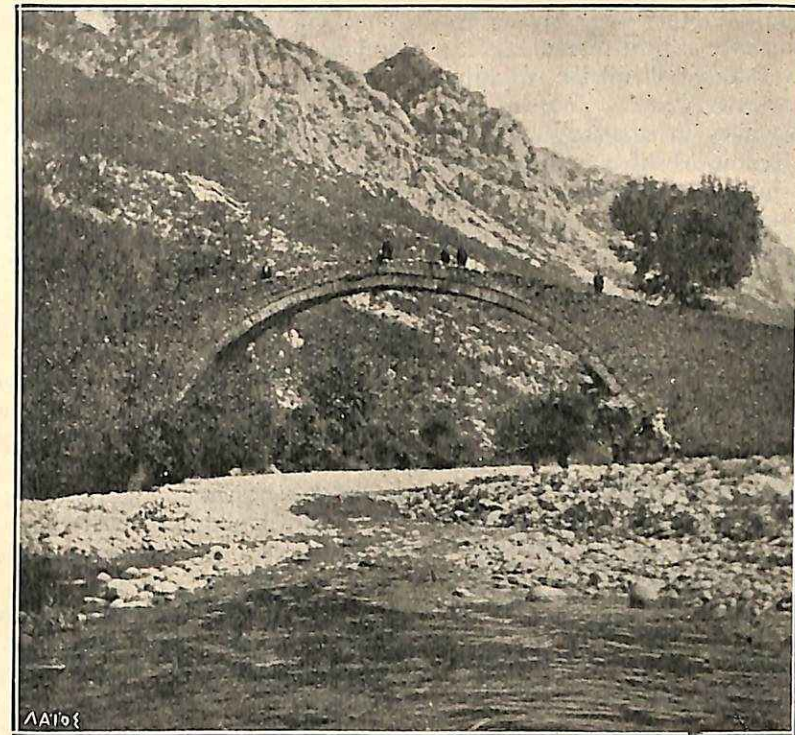
ΑΝΔΡΕΑΣ — Τὸ γνωρίζω, φίλε μου, καὶ σ' εὐγνωμονῶ. Λοιπὸν σοῦ παραδίδω αὐτὸ τὸ χειρόγραφο. Φύλαξέ το ὅσο λείπω. Δὲν ξέρω ἂν θὰ προφθάσω ποτέ νὰ τὸ τελειώσω. Μένει τὸ τελευταῖο κεφάλαιο.

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ — Ναί. «Ὁ Ἐρως παρὰ τῷ Ἀνθρώπῳ». Θὰ εἶναι τὸ πιὸ ἐνδιαφέρον.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ὅπωςδήποτε τὸ πιὸ δύσκολο. Πρέπει ὁ συγγραφεὺς νὰπαλλαχθῇ ἀπὸ τὴν ὑποκειμενικὴ του ἐπιρροή. Πρᾶγμα σχεδὸν ἀδύνατο.

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ — Θὰ τὸ γράψετε στὴν ἐπιστροφή σας.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Δὲν ξέρω. Ἐνα ταξίδι. Ζωὴ καὶ

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΑΞΙΔΙΑ—ΠΟΡΤΑ ΠΑΝΑΓΙΑ ΠΑΡΑ ΤΑ ΤΡΙΚΚΑΛΑ ΦΩΤ. Π. Κ.

θάνατος. Μπορεῖ νὰ παρουσιασθῇ ἡ ἀνάγκη νὰ τὸ συμπληρώσῃς ἐσύ. Σ' ἐμπιστεύομαι τελείως.

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ — Ἀ! κύριε Λώρη. Μὴν εἴσθε τόσον ἀπαισιόδοξος.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ὅλα πρέπει νὰ τὰ προβλέπῃ κανένας. Θὰ σοῦ δώσω μόνον μιὰ συμβουλή. Νὰ μὴν τὸ γράψῃς πολὺ νέος. Ἀφίσε νὰ περάσουν τὰ χρόνια. Ὁ χρόνος αὐξάνει τὴν πείρα μας.

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ — Εὐχομαι νὰ μὴν εὐρεθῶ ἐγὼ στὴν ἀνάγκη νὰναλάβω ἓνα τόσο βαρὺ ἔργο.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Πάρε καὶ αὐτὰ τὰ δυὸ γράμματα.

[Τοῦ δίνει δύο φακέλλους] τὸ ἓνα θὰ στείλῃς στὸν πατέρα τῆς γυναίκας μου, στὰ λουτρά. Τὸ ἄλλο θὰ τὸ δώσῃς στὴν ἰδίᾳ, ἀφοῦ φύγω ἐγὼ. Αὐτά.

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ [σηκώνεται]. Δὲν θὰ σᾶς ἴδω πρὶν φύγετε;

ΑΝΔΡΕΑΣ — Πῶς ὄχι; Περίμενε στὸ ἐργαστήριό. Θὰ σὲ φωνάξω.

[Ὁ Λύσανδρος φεύγει. Ὁ Ἀνδρέας χτυπᾷ τὸ κουδούνι. Ἐρχεται ἡ Μαρία].

ΣΚΗΝΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΑΝΔΡΕΑΣ, ΜΑΡΙΑ

ΜΑΡΙΑ — Διατάξατε.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Πές στὴν κυρία σου, ὅτι τὴν περιμένω στὸ γραφεῖο μου.

[Ἡ Μαρία φεύγει. Ὁ Ἀνδρέας στέκεται ὀρθὸς μπροστὰ στὸ γραφεῖο του καὶ φυλλομετρᾷ κάποιο βιβλίο, σὲ μιὰ ἀνήσυχη προσδοκία. Ἡ πόρτα κτυπᾷ μὲ τὸ δάκτυλό].

Ἐμπρός!

ΣΚΗΝΗ ΠΕΜΠΤΗ

ΑΝΔΡΕΑΣ, ΛΙΛΗ

[Ἡ Λιλὴ μὲ προωπὴ τουαλέτα, γλωμὴ, ταραγμένη, μπαίνει μέσα μὲ δειλὰ βήματα μὲ τὰ μάτια σκυμμένα κατανῆς].

ΑΝΔΡΕΑΣ, [μὲ προσποιητὴ ἀπάθεια]. — Ὁ αἰὼν ἐτελείωσε. Μοῦ εἶγες δώσει προθεσμία ἐνὸς αἰῶνος. Ἡ προθεσμία ἔληξε ἐχθὲς τὸ βράδυ. Ἡ ὑποχρέωσίς σου τελείωσε. Δὲν εἶν' ἔτσι;

ΛΙΛΗ — Ἀνδρέα...

ΑΝΔΡΕΑΣ — Σοῦ φαίνεται παράξενο ὅτι ἐτελείωσε τόσο γρήγορα. Ναί, εἶναι παράξενο. Τῷ ὄντι πολὺ παράξενο.

ΛΙΛΗ — Ὅχι, Ἀνδρέα, ὄχι. Τίποτε δὲν ἐτελείωσε. Δὲν μπορεῖ νὰ τελειώσῃ... Σοῦ δοκί-
ζομαι...

ΑΝΔΡΕΑΣ — Μὴν δοκίμῃς ποτέ σου. Κανείς δὲν ἐξουσιάζει τὸ μέλλον. Ὁ προωπός σου ὄρκος δὲν ἐμπόδισε τὴ βραδυὴν σου πρᾶξι. Καὶ δοκί-
μῃς γι' αὐτοῦ;

ΛΙΑΗ — Δεν έκαμα καμιά κακή πράξη, 'Ανδρέα. 'Όχι. Πίστευσέ με. Είμαι άθώα.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Δεν έκαμες. Τί ήθελες να κάμης περισσότερο;

ΛΙΑΗ — 'Αναγνωρίζω τὸ σφάλμα μου. 'Ητο μία τρέλλα. Κάτι τι πὸν δὲν τὸ κατάλαβα. Μοῦ φαίνεται σὰν ὄνειρο τώρα. Σὰν κακὸ ὄνειρο. Δεν έκαμα ὅμως τίποτε κακό.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Τ' ήθελες να κάμης; 'Εδωκες τὴν ψυχὴ σου σ' ἕναν ἄνθρωπο πὸν τὸν γνώρισες ἔχθες. Τὴν ἔδωκες με τὸν ἴδιο τρόπο πὸν τὴν ἔδωκες σ' ἐμένα. 'Εδωκες τὴν ψυχὴ σου.

ΛΙΑΗ — 'Όχι. 'Όχι, 'Ανδρέα. Δεν τὴν ἔδωκα. Δεν ἔδωκα τίποτε. Ἡ ψυχὴ μου εἶναι ὅλη δική σου. Δεν τὸν ἀγαπῶ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο, δὲν τὸν ἀγαπῶ.

ΑΝΔΡΕΑΣ, [τὴν πλησιάζει]. — Λὲς ψέματα.

ΛΙΑΗ, [σκύβει περισσότερο]. — 'Όχι, ὄχι 'Ανδρέα.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ἡ ἀλήθεια βλέπει κατὰ πρόσωπον. Γιατί δὲν με κυττάζεις; 'Εγὼ σὲ κυττάζω, βλέπεις.

ΛΙΑΗ — Τὰ μάτια σου μοῦ κάνουν φόβο, 'Ανδρέα. Δεν ἔχω τὸ θάρρος νὰ σὲ κυττάξω.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Δεν ἔχεις τὸ θάρρος. Αὐτὸ λέω κ' ἐγὼ.

ΛΙΑΗ — Ναί. Σ' έκαμα νὰ ὑποφέρης πολὺ. 'Εχω τύψεις, 'Ανδρέα. 'Αλλὰ βεβαιώσου πὼς ἐγὼ ὑπέφερα περισσότερο. 'Όλη τὴ νύχτα ἐπλήρωσα τὴν ἁμαρτία μου.

ΑΝΔΡΕΑΣ, [τὴν πιάνει ἀπὸ τὸ χέρι ἀπότομα]. — 'Αφοῦ δὲν ἔχεις τὸ θάρρος νὰ με κυττάξης, ἔλα ἔδω. [Τὴν σέρνει πρὸς τὸ παράθυρο]. Κύτταξε κάτω ἐκεῖ. Κάτω ἀπὸ τὸ παράθυρο. Κύτταξε στὸν κήπο. Κύτταξε ἐκεῖ στὰ νυχτολούλουδα.

ΛΙΑΗ, [τραβιέται πίσω]. — 'Όχι, 'Ανδρέα. 'Όχι. Μὴ με τυραννῆς. Δεν μπορῶ νὰ κυττάξω. Εἶναι φορικτὸ αὐτὸ πὸν μοῦ ζητεῖς.

ΑΝΔΡΕΑΣ, [τὴν σέρνει βιαϊότερα]. — Κύτταξε σοῦ λέω. Κύτταξε τὸ ἔγκλημά σου. Κύτταξε. Δυὸ φορὲς ἄνθισαν τὰ νυχτολούλουδα. Δυὸ φορὲς μέσα σ' ἕναν αἰῶνα. Κύτταξε!

ΛΙΑΗ — Μὴ με εἰρωνεύεσαι, 'Ανδρέα. Δεν ἀντέχω πιά. Δεν θέλω νὰ κυττάξω. Δεν μπορῶ.

ΑΝΔΡΕΑΣ, [τὴν ἀπωθεῖ πρὸς τὰ πίσω καὶ τὴν ἀφίνει]. — Δεν μπορεῖς. 'Όλα ἔπρεπε νὰ τὰ μπορῆς. 'Αφοῦ ἐμπόρεσες τὴν ἀτιμία.

ΛΙΑΗ, [παράφορη]. — Δεν εἶμαι ἄτιμη. 'Όχι. Μὴ με βρίζης. Σκότωσέ με καλύτερα. Σκότωσέ με. Μὲ αὐτὴ τὴν παρηγορία ἦλθα ἔδω, νὰ με σκοτώσης. Νὰ τὸ στήθος μου. Χτύπα.

ΑΝΔΡΕΑΣ, [τὴν πιάνει ἀπὸ τὰ δυὸ χέρια]. — Νὰ σὲ σκοτώσω. 'Αλλοῖμονο! Νὰ σὲ σκοτώσω.

ΛΙΑΗ — Σκότωσέ με. Δεν ἀντέχω πιά.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Νὰ σκοτώσω. Τί νὰ σκοτώσω; Νὰ σκοτώσω τὸ σῶμα σου 'Ε; Νὰ τὸ κυλίσω στὰ πόδια μου αἱματωμένο. Νὰ βιάσω τὸν πόνο μου με αἷμα. 'Αλλὰ τί μοῦ ἔφταιξε τὸ σῶμα

σου; Τὴν ψυχὴ σου ήθελα νὰ σκοτώσω, νὰ τὴν πιάσω μέσα στὰ χέρια μου, νὰ τὴν πνίξω, νὰ τὴν ἐξαφανίσω. Νά! ἔτσι!

ΛΙΑΗ, [μὲ σβυσμένη φωνή]. — Σκότωσέ με.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Νὰ σὲ σκοτώσω. Καὶ ἂν ἡ ψυχὴ σου εἶναι ἀθάνατη. 'Αν φύγῃ, ἂν πετάξῃ ἀπ' αὐτὸ ἔδω τὸ παράθυρο, δὲν θὰ εἶναι ποτὲ δική μου, ποτέ, εἰς τὸν αἰῶνα.

ΛΙΑΗ — 'Ανδρέα, ἄκουσέ με. 'Αφισέ με νὰ σοῦ πῶ. Θέλω νὰ σοῦ πῶ αὐτὸ πὸν ἔχω ἔδω μέσα καὶ δὲν μπορῶ, δὲν μπορῶ νὰ τὸ πῶ. 'Αφισέ με νὰ σοῦ μιλήσω...

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ποιὸς σ' ἐμπόδισε νὰ μιλήσης; Μίλησε. Βρὲς τὰ λόγια πὸν ναρκώνουν κ' ἀποκοιμίζουν. 'Ο πόνος μου εἶναι ἀκοίμητος. Δεν φοβάται τὰ λόγια σου. Λέγε.

ΛΙΑΗ — 'Ενα βάρος, 'Ανδρέα, ἕνα βάρος ἔχω μέσα στὸ στήθος μου. 'Εδῶ μέσα...

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ναί. 'Ενα νεκρὸ ἔχεις μέσα στὸ στήθος σου. [Τραγικὸ γέλιο]. Χά, χά, χά! 'Εχεις δικη. 'Ενα πτώμα ἔχεις μέσα στὸ στήθος σου. Πετάξέ το μίαν ὥρα ἀρχήτερα... Τοὺς νεκροὺς τοὺς πῶ ἀγαπημένους, τοὺς διώχνουν, τοὺς πετοῦν ἔξω ἀπὸ τὸ σπῆτι. 'Ακουσες; Πετάξέ με ἀπὸ τὸ στήθος σου... Πετάξέ με... 'Ηρθε ἡ ὥρα.

ΛΙΑΗ — 'Ανδρέα, ἄκουσέ με... 'Αλλοῖμονο. Δεν βρίσκω τὰ λόγια, δὲ βρίσκω τὸ νοῦ μου. 'Ο κόσμος στριφογυρίζει γύρω μου. [Σὰ σὲ παραλήρημα]. 'Ενα χέρι. 'Ω! ἕνα δυνατὸ χέρι: 'Ενα χέρι μ' ἐκρατοῦσε μπροστὰ σὲ μίαν ἄβυσσο.

'Ενα χέρι, τὸ κρατοῦσα ἐγὼ. Σὰν ὄνειρο μοῦ φαίνεται τώρα. 'Ητανε τὸ δικό σου. Ναί. Καὶ πολεμοῦσα με ὅλη μου τὴ δύναμι. Δεν τὸ ξέρεις ἐσὺ πὼς πολέμησα. 'Όχι. Δεν τὸ ξέρεις. 'Ενα χέρι ὅμως κοντά μου με κρατοῦσε, μοῦ ἔδινε δύναμι. 'Ηταν τὸ χέρι σου, ἦσουν ἐσύ, 'Ανδρέα. Γύριζα καὶ σ' ἔβλεπα κοντά μου. 'Ησουν κοντά μου, καὶ μοῦδινες δύναμι, μοῦδινες θάρρος. Καὶ — σὰν ὄνειρο μοῦ φαίνεται — κάτω ἀπ' τὰ πόδια μου μιά ἄβυσσος γεμάτη με ρόδα. Ρόδα γεμάτη ἦτον ἡ ἄβυσσος. Τὴν ἔβλεπα, τὴν ἔβλεπα τὴν ἄβυσσο καὶ με τραβοῦσε, κ' ἐγὼ εἶχα γαντζωμένα τὰ χέρια μου ἐπάνω σου. Καὶ ὕστερα σ' ἔχασα, χάθηκες ἀπὸ κοντά μου, τὸ χέρι πὸν με βαστοῦσε, τὸ χέρι πὸν ἔσφιγγα γλίστρησε ἀπ' τὰ χέρια μου, ἔνοιωσα τὰ πόδια μου νὰ γλιστροῦν. [Ἐξαλλή]. 'Ανδρέα, χάνω τὰ λόγια, δὲν μπορῶ νὰ πῶ αὐτὸ πὸν θέλω. Θέλω νὰ σοῦ πῶ καὶ δὲν ξέρω, δὲν μπορῶ. 'Ενα δίκιο ἔχω μέσα, ἕνα δίκιο, ἕνα μεγάλο δίκιο καὶ δὲν μπορῶ νὰ τὸ πῶ. [Ξεσπάει σὲ λυγμούς]. 'Ενα δίκιο.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Τὸ ξέρω αὐτὸ τὸ δίκιο. Μοῦ τὸ λένε τὰ δέντρα πὸν ξαναθίζουν, μοῦ τὸ λένε... Τὸ ξέρω αὐτὸ τὸ δίκιο. Καλύτερα νὰ μὴν τὸ ἤξερα.

[Ἡ Λιλή κλονίζεται νὰ πέσῃ. 'Ο 'Ανδρέας τὴν πλησιάζει με συμπάθεια, τραγικὰ ἡμερωμένος].

[Ἡ Λιλή κλονίζεται νὰ πέσῃ. 'Ο 'Ανδρέας τὴν πλησιάζει με συμπάθεια, τραγικὰ ἡμερωμένος].

[Ἡ Λιλή κλονίζεται νὰ πέσῃ. 'Ο 'Ανδρέας τὴν πλησιάζει με συμπάθεια, τραγικὰ ἡμερωμένος].

[Ἡ Λιλή κλονίζεται νὰ πέσῃ. 'Ο 'Ανδρέας τὴν πλησιάζει με συμπάθεια, τραγικὰ ἡμερωμένος].

Κάθισε, δυστυχισμένη κούκλα. Κάθισε θὰ λιγοθυμήσης.

[Τὴ βοηθεῖ νὰ καθίσῃ. 'Εκείνη πέφτει σὰν πτώμα ἀπάνω στὸν καναπέ].

ΛΙΑΗ — 'Ω! ἄς πέθαινα [εἶναι πεσμένη ἀπάνω στὸν καναπέ, κρύβοντας τὸ πρόσωπο στὰ μαξιλάρια].

ΑΝΔΡΕΑΣ, [ἀκουμπάει στὸν καναπέ ἀποπάνω τῆς γαλήνιος καὶ θλιμμένος]. — Δεν εἶναι ἀνάγκη νὰ πεθάνῃς. 'Ο θάνατος δὲν διορθώνει τίποτα.

ΛΙΑΗ — 'Ω! ἄς πέθαινα. Μὰ ήθελα νὰ ξέρῃς 'Ανδρέα, πὼς πολέμησα, πὼς ἀντιστάθηκα, τί μάχη έκαμα με τὸν ἑαυτό μου γιὰ τὴν ἀγάπη σου...

ΑΝΔΡΕΑΣ — 'Ω! αὐτὸ ἦτανε γραφτὸ μου νὰκούσω. Αὐτὸ εἶναι τὸ χειρότερο. Αὐτό. Πολέμησες καὶ νικήθηκες. Αὐτὸ εἶναι τὸ φοβερό. Δεν νικήθηκες ἐσύ. 'Ο νικημένος εἶμαι ἐγὼ. 'Ο νικημένος εἶναι ἡ ἀγάπη μου. Ἡ ἀγάπη μου εἶναι τὸ πτώμα. Αὐτὸ φοβόμουν κ' αὐτὸ εἶναι. Δεν εἶσαι πιά δική μου.

ΛΙΑΗ — 'Ανδρέα!

ΑΝΔΡΕΑΣ — Καὶ τώρα, τώρα εἶναι πὸν δὲν ξέρω ποιὸς εἶναι ὁ ἔνοχος. Κανένας δὲν εἶναι ἔνοχος. 'Ισως, νὰ ἐκεῖ ἔξω [δείχνει ἀπ' τὸ παράθυρο] ἐκεῖ ἔξω κρύβεται ὁ ἔνοχος μέσα στ' ἀνθισμένα δένδρα. Ἡ ἀγάπη σου πέθανε, σκοτώθηκε ἀπὸ μίαν ἄλλη. Δεν μποροῦσες, δυστυχισμένη, νὰ τὴν ἀναστήσης. Κανένας δὲν μπορεῖ τὰδύνατα. 'Ο 'Ερως πὸν σ' ἔφερε στὴν ἀγκαλιά μου, ὁ 'Ερως σὲ ξαναπῆρε πάλι...

ΛΙΑΗ — Καλύτερα νὰ ἦταν ὁ θάνατος.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Δεν ἐξουσιάζαμε τὸν ἑαυτό μας. 'Ο 'Ερως σὲ ξαναπῆρε πάλι. Στὴν κλειψύδρα τῆς 'Αγάπης στάλαξε κ' ἡ τελευταία σταγόνα σὰ δάκρυο. 'Ο 'Ερως σὲ ξαναπῆρε.

ΛΙΑΗ — Μὴ με πληγώνῃς περισσότερο, 'Ανδρέα. Δεν ἀντέχω πιά. Ἡ πληγὴ μου εἶναι ἀγιάτρευτη.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Θὰ στὴν ἐπουλώσω ὁ ἴδιος. Μὲ τὴ συγχωρεσί μου. Δεν ἔχω πιά τίποτε μαζί σου, δυστυχισμένο θῦμα. 'Όλη μου ἡ ὀργή, ὅλος ὁ πόνος, ὅλο τὸ μαρτύριο γέννηκαν μέσα μου μιά ἄπειρη συγγνώμη καὶ μιά ἀτέλειωτη θλίψη.

ΛΙΑΗ, [ἀνατινάζεται καὶ ὀρμαεῖ νὰ πέσῃ στὰ πόδια του]. — 'Ανδρέα, εἶσαι μεγαλόψυχος. 'Αφισέ με νὰ πέσω στὰ πόδια σου. Νὰ φιλήσω τὰ χέρια σου.

ΑΝΔΡΕΑΣ, [ψυχρά]. — 'Όχι. Σήκω ἀπάνω. Δεν εἶναι ἡ ὥρα τώρα γιὰ τρυφερότητες. 'Αφισέ με Εἶμαι πολὺ ταραγμένος. 'Αφισέ με μόνον.

ΛΙΑΗ — Μὲ διώχνεις, 'Ανδρέα; Μὲ διώχνεις ἀπὸ κοντά σου;

ΑΝΔΡΕΑΣ — 'Αφισέ με μόνον, σὲ παρακαλῶ. 'Εχω ἀνάγκη νὰναπαυθῶ. Πήγαινε στὸ δωμάτιό σου. 'Ελα, πήγαινε... [Τὴ συνοδεύει ὡς τὴ θύρα τοῦ δωματίου τῆς, τὴν κυττάζει περιλυπα πὸν φεύγει λίγες στιγμές. 'Απομέσα ἀκούονται οἱ λυγμοὶ τῆς, πὸν σβύνουν σιγὰ-σιγὰ. 'Ο 'Ανδρέας γυρίζει πρὸς τὸ γραφεῖο του συντριμμένος]. Τί θὰ κάμω τώρα; Τί θὰ κάμω; [Σὲ λίγο]. Θὰ πάω ἐκεῖ πὸν με σπρώχνει ὁ ἄνεμος! [Χτυπάει τὸ κουδούνι καὶ μπαίνει ἡ Μαρία].

[Χτυπάει τὸ κουδούνι καὶ μπαίνει ἡ Μαρία].

ΣΚΗΝΗ ΕΚΤΗ

ΑΝΔΡΕΑΣ — Οἱ βαλίτσες μου εἶναι ἑτοιμες; ΜΑΡΙΑ, [μὲ πνιγμένη φωνή]. — Εἶναι κάτω στὴν εἴσοδο, κύριε, ὅπως εἶπατε.

ΑΝΔΡΕΑΣ, [αὐστηρά]. — Σοῦ τὸ ξαναλέω. Δεν θὰ πῆς λόγο στὴν κυρία σου, ὡς πὸν νὰ φύγῃ. 'Ακουσες; Φώναξε τώρα ἕνα ἁμάξι καὶ πὲς στὸν βοηθό μου πὼς τὸν περιμένω ἔδω.

[Ἡ Μαρία φεύγει].

ΣΚΗΝΗ ΕΒΔΟΜΗ

ΑΝΔΡΕΑΣ, [κυττάζει ὄξω ἀπ' τὸ παράθυρο]. — 'Αχ! 'Η ἀνοιξη! 'Η ἀνοιξη! Τὰ χελιδόνια σχίζουν τὸν ἀέρα. [Ἐξαφνα σὰ νὰ τοῦρχεται μιά σκέψις ἀρπάζει τὸ χειρόγραφο του ἀπὸ τὸ τραπέζι καὶ τὸ κουνεῖ στὰ χέρια του, σὰν νὰ τὸ ταλανίζει]. Τὸ βιβλίο τοῦ 'Ερωτος! [Μὲ τραγικὸ γέλιο]. Τὸ βιβλίο τοῦ 'Ερωτος! [Μὲ ξαφνικὴ ἀπόφασι προχωρεῖ με τὸ χειρόγραφο του στὴ μέση τοῦ δωματίου, τὸ ρίχνει μέσα σ' ἕνα μεγάλο βάζο πὸν βρίσκονται λίγα ξερά λουλούδια καὶ τοῦ βάσει φωτιά. Τὸ χειρόγραφο φουντώνει. 'Εκείνος κἀθεται ἀποπάνω με σταυρωμένα χέρια καὶ τὸ κυττάζει θλιβερά. Τὴ στιγμὴ ἐκείνη μπαίνει ὁ Λύσανδρος. Βλέποντας τὴ φλόγα μένει κατάπληκτος].

ΣΚΗΝΗ ΟΓΔΟΗ

ΑΝΔΡΕΑΣ, ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ — Θεέ μου. Τί κάνετε αὐτοῦ; ΑΝΔΡΕΑΣ, [ψυχρά]. — Καίω τὸ βιβλίο τοῦ 'Ερωτος.

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ — Εἶναι δυνατόν! [Ὀρμαεῖ νὰρπάξῃ τὸ χειρόγραφο ἀπ' τὴ φωτιά. 'Ο 'Ανδρέας τὸν ἀναχαιτίζει].

ΑΝΔΡΕΑΣ — 'Όχι. Σοῦ τὸ ἀπαγορεύω. Μὴν πλησιάζεις.

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ — Θεέ μου. Τὸ βιβλίο πὸν κλείσατε ὅλη σας τὴν ψυχὴ...

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ναί, τὴν ψυχὴ μου. Τὸ βλέπω. Κάτι καίεται ἐκεῖ μέσα πὸν πονεῖ. 'Αφισέ το νὰ καῇ.

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ — Εἶναι τρέλλα, κύριε 'Ανδρέα.

ΑΝΔΡΕΑΣ — 'Αφισέ το νὰ καῇ. Καὶ ὕστερα — ἄκουσες — πάρε τὴν τέφρα του καὶ σκόρπισέ τὴν [δείχνει τὸ παράθυρο] σκόρπισέ τὴν ἀπάνω στ' ἀνθισμένα δέντρα. 'Εγὼ φεύγω τώρα. [Παίρνει τὸ καπέλο του καὶ τὸ ἐπαναφέρει του καὶ κινεῖται νὰ φύγῃ. 'Ο Λύσανδρος σκύβει κάτω δακρυσμένος. 'Ο 'Ανδρέας ἀναχαιτίζεται μιά στιγμὴ. Δίνει τὸ χέρι του στὸ Λύσανδρο σὲ χειραψία ἀπελπιστική]. Σκόρπισέ τὴν στοὺς τέσσερις ἀνέμους. Κ' ὕστερα ἀφίστε ἀνοιχτὸ αὐτὸ τὸ παράθυρο, ἀφίστε το ἀνοιχτὸ μέρα νύχτα. 'Εκεῖ ἀπάνω ἦτανε μιά φωλιά χελιδονιοῦ. 'Ισως τὸ περσινὸ χελιδόνι ξαναγίτῃ τὴ φωλιά του. 'Εγὼ δὲν θὰ τὴν ξαναγίτσω ποτέ. [Ἀποσπᾶται ἀπὸ τὸν Λύσανδρο καὶ προχωρεῖ σιγὰ καὶ θλιβερά πρὸς τὴν θύρα]. 'Εγὼ δὲν θὰ τὴν ξαναγίτσω ποτέ.

[Ἡ Λύσανδρος ἀπὸ τὴ θέσι του, σκονιίζοντας τὰ δάκρυά του, παρακολουθεῖ θλιβερά τὸν 'Ανδρέα πὸν φεύγει. 'Ενῶ ὁ 'Ανδρέας χάνεται στὴν θύρα, ἡ αὐλαία κλείνει σιγὰ, ἀπάνω στὴ μαρμαρωμένη θλίψη τοῦ Λύσανδρου].

ΕΙΔΩΛΙΑ ΜΟΥΣΙΚΩΝ — Φ. ΩΜΠΕΡ

Φ. ΩΜΠΕΡ

Δέν ἡμπορεῖ κανεὶς πάντα νὰ ὁμιλῇ περὶ μεγάλων μουσουργῶν. Ὡς ὁμιλήσωμεν λοιπὸν σήμερον περὶ τοῦ Auber, θὰ εἶνε ὑπόθεσις μιᾶς στιγμῆς.

Μερικοὶ τὸν ἀπεκάλεσαν Βολταῖρον τῆς γαλλικῆς μουσικῆς. Δέν εἶνε παρὰ ὁ Σκριῖβ τῆς γαλλικῆς μουσικῆς· ἀλλὰ εἶνε Σκριῖβ πληρέστατα. Καὶ ὁ Σκριῖβ, ἂφ' ἑτέρου, δέν εἶνε ὀλιγώτερον ἀκριβῶς, ὁ Ὁμπέρ τοῦ γαλλικοῦ θεάτρου.

«Καὶ οἱ δύο, ἔγραφε ὁ Ἐρρίκος Χάινε περὶ τοῦ ποιητοῦ καὶ περὶ τοῦ μουσουργοῦ, καὶ οἱ δύο ἔχουν πνεῦμα, χάριν, αἰσθημα, ἀκόμη καὶ πάθος· δέν λείπει ἀπὸ τὸν ἕνα ἢ ἡ ποίησις, ἀπὸ τὸν ἄλλον ἡ μουσική».

Σκριῖβ—Ὁμπέρ, Ὁμπέρ—Σκριῖβ, εἰς μόνος θεὸς ἐν δυοὶ προσώποις, καθόσον ὑπῆρξαν πράγματι ὁ θεὸς μιᾶς ὁλοκλήρου γενεᾶς. Ἐνυπῆρχε μεταξὺ τῶν δύο συντρόφων κάποια θαυμαστὴ πνευματικὴ συγγένεια. Ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη τὸ κωμικὸν μελόδραμα (opéra-comique) ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὸν Σκριῖβ καὶ ἀπὸ τὸν Ὁμπέρ, καθὼς ἡ σταγὼν τοῦ ὕδατος ἀποτελεῖται ἀπὸ δξυγόνον καὶ ἀπὸ ὕδρογόνον. Δέν ἦτο ἀνάμειξις ἀλλὰ κρᾶσις, καὶ κρᾶσις τόσῃ τελεία, ὥστε αἱ λέξεις ἠδύναντο νὰ εἶνε τοῦ Ὁμπέρ καὶ ἡ μουσικὴ τοῦ Σκριῖβ ὅλως ἀδιαφόρως.

Ἐδιάβασα πάλιν καμίαν δωδεκάδα ἀπὸ τὰ

ἔργα των. Ἐξῆσα πάλιν εἰς τὸν ὅσῳ παράλογον τόσῳ καὶ διασκεδαστικὸν αὐτὸν κόσμον τῶν εὐπατριδῶν καὶ τῶν νεανίδων αἱ ὁποῖαι εἶνε ὑπάλληλοι ἐμπορικῶν καταστημάτων, τῶν διπλωματῶν καὶ τῶν ἀοιδῶν, τῶν πατρικίων καὶ τῶν θηλειῶν λεμβούχων. Πάλιν εἶδα τοὺς καὶ τὰς δοκίμους τῶν μοναστηρίων νὰ φοιτοῦν εἰς τοὺς χοροὺς μετημφιεσμένων, τοὺς ληστὰς νὰ ἐρωτοτροποῦν μετ' ἀγγλίδας καὶ ἕνα νεαρὸν περιηγητὴν νὰ νυμφεύεται, — ἀφοῦ ἔπιδε σοκολάταν μαζί της, μίαν ἡμέραν ποὺ ἔβρεχεν, ἐπάνω εἰς τὰ ὄρη, — τὴν ἀνεψιὰν ἑνὸς παραχαράκτου, ἡ ὁποία συμβαίνει νὰ εἶνε ἡ βασίλισσα τῆς Πορτογαλλίας. Τὰ θαύματα αὐτὰ λάμβάνουν χώραν ἀναλλοιώτως ἐπάνω εἰς ἡχοὺς στροβίλων, τετραχόρων καὶ πόλκας. Ὅλα αὐτὰ τραγουδοῦν, χορεύουν καὶ χοροπηδοῦν, γελοῦν καὶ σκιροῦν καὶ σπινθηροβολοῦν· ὅλα αὐτὰ δέν εἶνε ποτε χονδροειδῆ ἢ βάνανσα, ἀλλὰ ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κοινὰ καὶ τετριμμένα, ἐνίοτε θελκτικά· ἄλλοτε μὲν πνευματώδη, ἄλλοτε λεληθότως αἰσθηματικά, καὶ ἡ μικρομουσικὴ αὐτὴ ἐπὶ τέλους σὲ ζαλίζει καὶ σὲ μεθᾷ ὅπως καὶ τ' ἀκινδυνότερα κρασιά.

Ὁ Ἰούλιος Σίμων ὁμιλῶν κάποτε περὶ τοῦ Ὁμπέρ εἶπεν πολὺ ὀρθά. «Τὸ ὄνομά του εἶνε εὐχέρεια».

— «Εἶνε μία λαμπρὰ ἐξαίρεσις», εἶπεν ὁ αὐτὸς ἐπίσης, ἀλλὰ ὀλιγώτερον ὀρθά. Παρὰ τῷ Ὁμπέρ τὸ πᾶν εἶνε εὐχερὲς καὶ εὐκόλον, ἀλλὰ τίποτε, ἢ σχεδὸν τίποτε, δέν εἶνε λαμπρόν. Δέν εἶνε, ποτε δέν ὑπῆρξεν ὁ ἀρχηγὸς τῆς γαλλικῆς σχολῆς, καὶ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ περιλαλήτου γαλλικοῦ εἰδους, τοῦ γαλλικοῦ μελοδράματος, οἱ ἀληθινοὶ διδάσκαλοι εἶνε ἄλλοι· ὁ Ὁμπέρ μετὰ τὸν Monsigny, μετὰ τὸν Κρετῦ καὶ τὸν Boieldieu· μετὰ τὸν «Λιποτάκτην», μετὰ τὸν «Ῥιχάρδον τὸν Λεοντόκαρδον» καὶ τὴν «Λευκὴν Δέσποιναν» ὁ «Κτίστης» καὶ οἱ «Ἀδάμαντες τοῦ Στέμματος» εἶνε ἡ ὅλως τυχαία βασιλεία μετὰ τὴν βασιλείαν τὴν νόμιμον. «Demain c'est le sapin du trône (sic)».

«Αὐριον θὰ εἶνε τὰ ἀπὸ ἔλατον ξύλα τοῦ θρόνου...» Ὅχι, οὔτε αὐτὸ καὶ τὸ ἔλατον, τὸ ξύλον τὸ ἀκόμη εὐγενὲς ἀπὸ τὸ ὁποῖον κατασκευάζονται ἱστοὶ διὰ τὴν καταιγίδα καὶ φέρε-

τρα διὰ τὸν θάνατον· εἶνε τὸ ἀνάκαρδον (acajon) ἀπὸ τὸ ὁποῖον κατασκευάζονται τὰ ἐπιπλα τῶν ἀστῶν.

Ὁ Ὁμπέρ εἶνε ἀστὸς. Δέν εἶνε λαϊκὸς ὑπὸ τὴν ἐννοίαν τὴν βαθεῖαν τῆς λέξεως ἡ ὁποία δυνατὸν νὰ εἶνε ὑπέροχος, θεία. Ἡ μᾶλλον δέν ὑπῆρξε τοιοῦτος ἢ μόνον ἅπαξ· εἰς τὴν «Ἀλολον» la Muette· ὅχι βέβαια εἰς τὴν κοινοτάτην δυωδίαν ἡ ὁποία ἐν τούτοις ἐπήνεγκε μίαν ἐπανάστασιν. «Ἐρὰ ἀγάπη τῆς πατρίδος» — Amour Sacré de la Patrie! —, ἀλλὰ εἰς τὴν μόνην ἀληθῶς θαυμαστὴν σελίδα τὴν ὁποίαν ποτὲ ἔγραψε· εἰς τὸ ἔσχατον τοῦ «Υἱοῦ». Εἰς τοῦτο ὅλως τυχαίως ὑπῆρξε λαϊκός. Ἐννόησε τοὺς ἀπλοῦς καὶ τοὺς δυστυχεῖς· τοὺς ἐσυμπόνεσε καὶ τοὺς ἠγάπησε. Εἰς ὀλίγους τόνους, τρυφεροὺς, εὐλαβεῖς, ἐπεκαλέσθη ὑπὲρ αὐτῶν τὸ εὐεργέτημα τῆς ἀναπαύσεως, καὶ ἐπὶ τῆς ἀτυχοῦς καταβεβλημένης κόρης ἡ ἀδελφικὴ φωνὴ τοῦ ἀλιέως ἠπλώσε τὸν πέπλον ὁ ὁποῖος δέν καλύπτει μόνον, καθὼς εἶπεν ὁ Θεοβάντης, ὅλους τοὺς ἀνθρωπίνους λογισμούς, ἀλλὰ καὶ ὅλας τὰς ἀνθρωπίνους δυνάμεις.

Καὶ ἔπειτα ὁ κωμειδυλλιογράφος μουσικὸς ἐπέστρεψεν εἰς τὰς μουσικὰς του πομφόλυγας.

Τοῦλάχιστον ἂν εἰς τὰ πράγματα τὰ ταπεινά, ἢ καὶ εἰς αὐτὰ ἀκόμη τὰ κοινὰ, εἶχεν ἀναζητήσει τὴν χάριν, τὴν καλλονὴν ἀκόμη τὴν ὁποίαν περιέχουν δι' ἐκείνον ὁ ὁποῖος ἡμπορεῖ νὰ τὴν διακρίνῃ! Ἄν ἀπὸ τὸν καθημερινὸν βίον καὶ ἀπὸ τὰς μετριωτέρας ἀνθρωπίνους τύχας, ἂν ἀπὸ τὰς μετριόφρονας εὐτυχίας καὶ ἀπὸ τὰς μέσας λύπας εἶχεν ἐξαγάγει ὅλα αὐτὰ ποὺ ὑποκρύπτουν εἰς γοητείαν, εἰς ἰδανικὸν καὶ εἰς ἄρωμα! Ἀλλὰ ὄχι. Ἀντὶ ν' ἀποδείξῃ εἰς τοὺς μικροὺς ὅτι ἔχουν ἐν ἑαυτοῖς ποίησιν καὶ ἀλήθειαν· καὶ ὅτι τ' ἀνθῇ τὰ ὁποῖα θάλλουν σύρριζα εἰς τὴν γῆν, εἶνε ἀνθῇ ἐν τούτοις, τοὺς ἔκαμε νὰ μὴ αἰσθάνωνται πλέον ἀγάπην πρὸς τὸν ἑαυτὸν των καὶ ἴσως νὰ αἰσθάνωνται ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν των ἀπογοήτευσιν. Τοὺς ἔρριψεν εἰς ὄνειρα καὶ ἰδεώδη, ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα συνήθως ἔχουν οἱ ρομαντικοὶ ἐμπορίσκοι καὶ οἱ ἐξημμένοι θυρωροί. Τοὺς «ἐγύρισε

τὰ μυαλά», τοὺς ἐστρέβλωσε τὴν φαντασίαν καὶ τοὺς ἔδωκεν ὥς μουσικὴν καὶ ὥς ποίησιν ἡχοὺς τετραχόρων ἐπάνω εἰς στίχους τῶν τριόδων.

Ἦστεῖτο, λέγουν. Βεβαίως, καὶ δέν τὸν λαμβάνομεν ὑπὸ σπουδαίαν ἔποψιν καθὼς δέν ἐλάμβανε καὶ αὐτὸς τὸν ἑαυτὸν του. Ἀλλὰ πόσῳ μικροπρεπῶς καὶ εὐτελῶς ἠστεῖσθῃ. Ὁ Ῥοσσίνης τοῦλάχιστον, ὁ μέγας φίλος τοῦ γέλωτος, δέν ἐγέλα τοιοῦτοτρόπως. Διαβάσετε πάλιν τὰς μουσικὰς κωμωδίας τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου. Παραβάλετε λόγου χάριν, μετὰ τὴν τριωδίαν, ὅσῳ δῆποτε θελκτικὴ καὶ ἂν εἶνε, τῆς πρώτης πράξεως τοῦ «Domino Noir», τὴν τελικὴν τριωδίαν τοῦ «Comte Ory»· θὰ ἰδῇτε πῶς τὸ γλίσχρον ἐκεῖνο ρυάκιον τῆς εὐθυμίας θὰ χαθῇ μέσα εἰς τὸν ποταμὸν, μέσα εἰς τὸν χείμαρρον αὐτὸν τῆς χαρᾶς.

Προκειμένου περὶ κάποιου μουσικοῦ τὸν ὁποῖον εὗρισκε πέραν τοῦ δέοντος σοβαρόν, ὁ Ὁμπέρ ἔλεγε κάποτε. «Τὸν περιμένω νὰ τὸν ἰδῶ ὅταν θὰ θελήσῃ νὰ κάμῃ νὰ τραγουδήσουν ἡ καρέκλαις καὶ ἡ πολυθρόναις!» Δέν ἤξεύρω ἂν ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος μουσικὸς τὸ ἠθέλησε ποτέ. Ὁ Ὁμπέρ τὸ ἠθέλησεν εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν, καὶ ὁμολογῶ ὅτι τὸ ἐπέτυχεν, ὅτι μάλιστα ἐπέτυχεν ἐξαίρετως· ἀλλὰ ἡ καρέκλαις καὶ ἡ πολυθρόναις ἀξίζουσιν νὰ τὰς κάμῃ κανεὶς νὰ τραγουδοῦν; Συνέθεσε διὰ τὰ ἔργα τοῦ Σκριῖβ τὴν μουσικὴν ἡ ὁποία περισσότερον ἤρμοζεν εἰς αὐτὰ· ἀλλὰ εἰς τὰ ἔργα τοῦ Σκριῖβ δέν ἔχρειάζετο ἴσως μουσικὴ καθόλου. Ἦξεύρω πῶς ὅτι δέν ἀξίζει νὰ λεχθῇ, τὸ τραγουδοῦν. Τὴν ὥσιν ταύτην τοῦ Beaumarchais ἐδικαίωσε ὁ Ὁμπέρ πέραν τοῦ δέοντος.

Ἄς μὴ τὸν ἀποκαλοῦν πλέον τὸν κατ' ἐξοχὴν γάλλον μουσικόν. Γάλλος εἶνε βεβαίως ἀλλὰ ὑπὸ χαμαιζήλον καὶ μικρὰν ἔποψιν... Τὸ νὰ πίνῃ κανεὶς τὸν τυχόντα οἶνον τὴν Κυριακὴν, ἔξω τῶν προστασιῶν καὶ κάτω ἀπὸ καμίαν σιαῖδα οἶνοπωλείου, μαζί μετὰ φοιτητὰς καὶ μετὰ γοιζέτες, καὶ αὐτὸ γαλλικὸν εἶνε ἐπίσης· ἀλλὰ ὑπάρχουν ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Γαλλίας γενναϊότεροι οἶνοι, μεγαλοπρεπέστερα τοπία καὶ λαμπρότεροι ἔρωτες.

[Μετάφρ. ΧΡ. ΔΑΡΑΛΕΞΗ] CAMILLE BELLAIGUE

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Ἡ Καλλιτεχνική Ἐκθεσις

Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Λοιπόν, ετοιμαζόμεθα διὰ τὴν χειμερινὴν ἐκθεσιν τῆς ζωγραφικῆς...

Ο ΜΑΘΗΤΗΣ ΤΟΥ. — Ἀρχίζει νὰ σὰς ἐνδιαφέρῃ ἀπὸ τώρα;

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Ἰδίως τώρα. Φαντάζομαι ὅλους τοὺς ζωγράφους εἰς κίνησιν. Ὅλοι σπεύδουν νὰ τελειώσουν τὰ μισοαρχινισμένα ἔργα των καὶ ὅσοι δὲν ἐγκρίνουν τὰ παλαιὰ των, ἀπὸ μίαν πρόδοον ἢ ἀπλῶς ἀπὸ ἓνα κόρον, σπεύδουν νὰρχίσουν νέα. Ζητοῦν μοτίβα, κάνουν σπουδὰς, πηγαίνουν εἰς τὴν ἐξοχὴν, ἐρωτοῦν τὴν φύσιν καὶ τὴν βασανίζουν ἢ ἀπλούστερον ἐξαπλόνονται εἰς μίαν πολυθρόναν, ἀνάβουν ἓνα σιγαρέττο καὶ περιμένουν μίαν ἔμπνευσιν τρομεράν. Ἀπαράλλακτα ὑποθέτω θὰ ἐπερίμενεν ὁ Θεὸς τὴν ἔμπνευσιν, κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς δημιουργίας τῶν κόσμων ἐκ τοῦ μηδενός.

Ο ΜΑΘ. — Ἐκεῖνος τοῦλάχιστον δὲν εἶχε ἓνα *modèle* νὰ τοῦ ποιάσῃ, οὔτε ἓνα δένδρον νάντιγράψῃ.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Δι' αὐτὸ ὁ κόσμος ἔχει τόσα λάθη. Λάθη ἀναλογιών, λάθη προσοπτικῆς, λάθη ἁρμονίας. Οἱ ζωγράφοι μας, ἐὰν ἤθελαν νὰ γίνουν καλύτεροι ἀπὸ ὅτι εἶναι, δὲν ἔπρεπε νὰ μιμηθῶν τὸν Θεόν. Αὐτοὶ τοῦλάχιστον ἔχουν τὴν φύσιν, τὴν ὁποίαν τοὺς ἔπλεσεν Ἐκεῖνος καὶ ἡ ὁποία δὲν ἠρνήθη ποτὲ τὰς ὑπηρεσίας τῆς εἰς τοὺς ζωγράφους, μετὰ τὴν περιφρόνησιν ποῦ τῆς δείχνουν.

Ο ΜΑΘ. — Ἄς ἐλπίσωμεν, ὅτι αὐτὴν τὴν φορὰν τὰ πράγματα θὰ εἶναι καλύτερα, ὅτι ἡ χειμερινὴ ἐκθεσις θὰ ὁμοιάσῃ ὀλιγώτερον μετὰ νοσοκομεῖον ὀρθοπεδικῶν νοσημάτων καὶ ὅτι αἱ τρεῖς καταστάσεις τῶν σωμάτων ἢ στερεὰ, ἢ ὑγρὰ καὶ ἢ ἀέριος, δὲν θὰ συγχυθοῦν εἰς τὴν φύσιν τὴν ὁποίαν θὰ μᾶς παρουσιάσουν οἱ ζωγράφοι. Ἄν δὲν ἀπατώμαι, ἐσεῖς ἀκριβῶς μοῦ ἐκάνετε μίαν φορὰν τὴν παρατήρησιν αὐτὴν, διὰ τὴν παραβίασιν τῆς καταστάσεως τῶν σωμάτων ἀπὸ τοὺς ζωγράφους.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Καὶ ἐπιμένω. Ὑπάρχουν πολλοὶ ζωγράφοι οἱ ὅποιοι θέλουν καὶ καλὰ νὰ μεταβάλουν τὰ στερεὰ εἰς ὑγρὰ, τὰ ὑγρὰ εἰς στερεὰ καὶ τὰ ἀέρια πάλιν εἰς στερεὰ καὶ ὑγρὰ. Δὲν εἶδατε ποτὲ ἐπιφανείας θαλάσσης νὰ ὁμοιάζουν εἰς μερικὸν πίνακα μετὰ τὴν ἡμιορὴν πορσελάνην; Καὶ βράχους νὰ ὁμοιάζουν μετὰ τὴν ἡμιορὴν πορσελάνην; Καὶ οὐρανὸς κατασκευασμένους ρευστὸν γιαούρτι; Καὶ οὐρανὸς κατασκευασμένους ἀπὸ περγαμηνῆς; Δὲν εἶδατε πρόσωπα καὶ σάρκας, μετὰ εἰς τὰς ὁποίας δὲν κυκλοφορεῖ κανένα ὑγρὸν, καὶ τὰς ὁποίας ἐὰν κεντήσετε δὲν θὰ τρέξῃ οὔτε σταγὼν αἵματος;

Ο ΜΑΘ. — Ἀκριβῶς. Φαίνεται ὅμως ὅτι οἱ ζωγράφοι δὲν πολυπροσέχουν εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα. Τοὺς ἀπασχολεῖ περισσώτερον ἡ ἰδέα. Ὅταν ἓνας ζωγράφος συλλαμβάνῃ π. χ. ἓνα πίνακα μετὰ τὴν δημιουργίαν, εἰς μίαν συμβολικὴν παράστασιν, δὲν ἔχει καιρὸν νὰ προσέξῃ εἰς τὰς μηδαμινὰς λεπτομερείας.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Ἀλλὰ πῶς θέλετε ἓνας ζωγράφος νὰ δημιουργήσῃ τὸν κόσμον, ὅταν δὲν εἰμπορεῖ νὰ δημιουργήσῃ ἓνα ἀγγλίδι, τὸ ὁποῖον εἶνε ἓνα πολλοστὴμόριον τοῦ κόσμου; Ὁ Γύζης, ὁ ὁποῖος δὲν ἔπλεσεν μὲν ἓνα κριτικὸν, ἐκουβαλοῦσε εἰς τὸ ἔργαστήριόν του μίαν πέτραν τοῦ δρόμου, διὰ νὰ τὴν σπουδάσῃ πρὶν τὴν ζωγραφίση. Ὑπάρχουν ἐν τούτοις μαθηταὶ του, οἱ ὅποιοι δὲν καταδέχονται νὰ φέρουν οὔτε καὶ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ ἔργαστήριόν τους.

Ο ΜΑΘ. — Τόσον τὸ χειρότερον δι' αὐτούς. Ἡ κριτικὴ αὐριον θὰ τοὺς καυτηριάσῃ καὶ κανέναν δὲν θὰγοράσῃ τὰ ἔργα τους.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Ἐὰν δὲν σὰς εἶχα ἰδεῖ ἐχθὲς καὶ προχθὲς, θὰ ἔλεγα, ὅτι ἐφθάσατε σήμερον ἀπὸ τὸ Μόναχον. Λοιπὸν σὰς βεβαιώνω, ὅτι ἡ κριτικὴ θὰ ἔγκω μιάσῃ αὐριον αὐτὰ ἀκριβῶς τὰ ἔργα καὶ οἱ φιλότεχνοι θὰ τὰγοράσουν κατὰ προτίμησιν. Ἡ κριτικὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶνε ὀλιγώτερον πληροφορημένη διὰ τὰ καλλιτεχνικά ζητήματα ἀπὸ ὅλον τὸν ἄλλον κόσμον.

Ο ΜΑΘ. — Αὐτὸ εἶναι πολὺ θλιβερόν. Ἐπὶ τέλους πρέπει νὰποκτήσωμεν καὶ ἡμεῖς μίαν καλλιτεχνικὴν κριτικὴν. Ἐξ ἀπαντος πρέπει.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Τί νὰ τὴν κάμετε; Σὰς βεβαιώνω ὅτι ἡ κριτικὴ δὲν δημιουργεῖ τοὺς καλλιτέχνους. Κανεὶς δὲν εἰμπορεῖ νὰ δημιουργήσῃ ἓνα ζωγράφον. Οὔτε τοὺς διορθώνει. Διότι κανέναν δὲν καταδέχεται νὰκούσῃ μίαν κριτικὴν. Ἡ κριτικὴ ξῆ ὥς ἓνας αὐτοτελής κλάδος, ὁ ὁποῖος διασκεδάζει μετὰ τὸν ἑαυτὸν του. Τὸ πολὺ —πολὺ εἰμπορεῖ, ὅταν εὐρίσκεται εἰς τὸ ὕψος τῆς, νὰ μορφώσῃ τὴν καλαισθησίαν τοῦ κοινοῦ καὶ νὰ τὸ διδάξῃ νὰ βλέπῃ καθαρώτερον, ἀσχετῶς ὅμως πάντοτε πρὸς τὸ κρινόμενον ἔργον.

Ο ΜΑΘ. — Ὅμιλετε σοβαρὰ; Ο κ. ΑΣΟΦ. — Σοβαρώτατα. Καὶ ὁμιλῶ διὰ τὴν κριτικὴν γενικῶς, εἰς ὅλα τὰ εἶδη. Διὰ νὰ πεισθῇτε πρέπει νὰ ταξιθεύσετε ὀλίγον εἰς τὸ παρελθόν καὶ νὰ ρίψετε ἓνα βλέμμα εἰς τὴν τέχνην καὶ τὴν κριτικὴν τῶν περασμένων χρόνων. Πάρτετε ἓνα ποιητὴν καὶ ἓνα κριτικόν, καὶ τοὺς δύο μεγάλους. Θὰ ἰδῇτε ὅτι ζοῦν ἐντελῶς χωριστὰ καὶ ὅτι ὁ τελευταῖος δὲν ἐπηρεάζει τὸν πρῶτον εἰς τὴν ἀπόστασιν τοῦ χρόνου, ὅσον καὶ ἂν ἐπρόσπαθῃ νὰ τὸν ἐπηρεάσῃ εἰς τὴν ζωὴν του. Ἐγὼ τοῦλάχιστον διαβάσω χωριστὰ τὸν Μυσσέ καὶ τὸν Βίκτωρα Οὐγκώ καὶ χωριστὰ τὸν Σαιντ-Μπερ. Καθένας μοῦ δίδει μίαν ξεχωριστὴν ἀπόλαυσιν καὶ ποτὲ δὲν ἐκκοπίασα νὰ συσχετίσω τὰς δύο αὐτὰς ἀπολαύσεις. Προχθὲς ἐδιάβαζα μίαν κριτικὴν τοῦ Σαιντ-Μπερ δι' ἓνα συγγραφεῖα, ὁ ὁποῖος ἔμεινε εἰς τὰ μισὰ τοῦ δρόμου καὶ δὲν ἐφθασεν εἰς τὰς ἡμέρας μας. Ἀπέλυσεν τὴν κριτικὴν χωρὶς νὰ γυρίσω πίσω πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ ἀγνώστου συγγραφέως. Καὶ πάλιν ἐδιάβαζα ἓνα ποιητὴν, τὸν ὁποῖον δὲν εὐόηκα ποτὲ εἰς τὴν κριτικὴν τοῦ Σαιντ-Μπερ. Ἐχάρηκα τὸν ποιητὴν μετὰ τὴν μου τὴν ψυχὴν καὶ ἐδιάβαζα μίαν κριτικὴν δι' ἓνα ἄγνωστόν μου γλύπτην.

Ο ΜΑΘ. — Ὅστε δὲν ὑπάρχει σχέσις μετὰξὺ καλλιτεχνήματος καὶ κριτικῆς;

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Ὑπάρχει μία. Τὸ καλλιτεχνήμα εἶναι μία πρόφασις τῆς κριτικῆς. Ο ΜΑΘ. — Ὅστε ἀρνείσθε τὴν πρακτικὴν τῆς σημασίαν; Ο κ. ΑΣΟΦ. — Ἀρνοῦμαι ὅλας τὰς πρακτικὰς σημασίας. Διὰτί ὄχι; Ἐγνώρισα ἓνα ἐρασιτέχνην ζωγράφον, ὁ ὁποῖος ἔφρενεν ἐπιμόνως τὰ ἔργα του εἰς τοὺς κριτικούς καὶ ἐζητοῦσε τιτινότηα νὰ τοῦ ὑποδείξουν τὰ λάθη του. Καὶ κανέναν δὲν τοῦ τὰ ὑπεδείκνυν. Διότι ἕνα κριτικόν, ὁ ὁποῖος δὲν εἰμποροῦσε νὰ ὑποφύρῃ τὰ μύτια τῆς Τζοκόντας τοῦ Λεονάρδου Δά Βίντσι. Ἐνας μεγάλος καλλιτέχνης καὶ ἓνας μικρὸς ἀλλὰ εὐκρινὴς καλλιτέχνης, πῶς εἰμπορεῖ νὰνεχθῇ τὴν ἐπέμβασιν αὐτὴν;

Ο ΜΑΘ. — Διὰτί;

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Διότι ὁ ἀληθινὸς καλλιτέχνης βάζει

τὴν ψυχὴν του μέσα εἰς τὸ ἔργον του, βάζει τὸν ἑαυτὸν του, βάζει τὰ ὀρασιότερα μυστικά τῆς ζωῆς του, βάζει τὸ προσφιλέστερον μέρος τῆς σκέψεώς του. Πῶς εἰμπορεῖ νὰνεχθῇ ἓνα τρίτον, ὁ ὁποῖος ἔρχεται μετὰ τὴν αὐθάδειαν, ξεδοντιζόμενος κατόπιν ἐνὸς γεύματος, νὰ ἐπέμβῃ εἰς τὰ μυστικά του καὶ νὰ μαλάξῃ τὰ ἱερά του, ὅπως μαλάζουν οἱ ἔλεγκται τοῦ τελωνείου τὰ ἀσπρόρονονα μᾶς κυρίας;

Ο ΜΑΘ. — Ἐχω μίαν ἀντίρρησην. Ἐὰν συμβαίῃ αὐτὸ ποὺ λέγετε, τότε ὁ καλλιτέχνης πρέπει νὰ κρατῇ τὸ ἔργον του διὰ τὸν ἑαυτὸν του.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Καθόλου. Αὐτὸ θὰ ὁμοιάζε μετὰ μίαν νοσηρὰν διαστροφήν, ἡ ὁποία φέρει τὸ ὄνομα κάποιου ἥρωος τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς. Ὁ καλλιτέχνης θέλει νὰ συγκοινωνήσῃ πρὸς ἄλλας ψυχὰς, αἱ ὁποῖαι ὁμοιάζουν μετὰ τὴν ἰδικὴν του. Αὐτὸς εἶνε ὁ πόθος του, ἡ φιλοδοξία του καὶ ἡ ἀπόλαυσίς του. Ἄλλος εὐρίσκει περισσότητες καὶ ἄλλος ὀλιγοτέρας. Ὅλοι ὅμως οἱ ἀληθινοὶ καλλιτέχναι εὐρίσκουν.

Ο ΜΑΘ. — Ἀλλὰ νομίζω πῶς ἐφύγαμεν ἀπὸ τὸ θέμα μας. Ὅμιλετε διὰ τὴν ποιήσιν καὶ τὸ θέμα μας εἶνε ἡ ζωγραφικὴ. Νομίζω ὅτι ζητεῖτε παραπολλά ἀπὸ τοὺς πτωχοὺς μας ζωγράφους.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Δὲν ζητῶ καθόλου πολλά. Ζητῶ πρῶτον νὰ εἶνε ποιηταὶ καὶ δεῦτερον νὰ γνωρίζουν τὴν τέχνην τους. Ἀλλῶς εἶναι περιττὸν νὰ βασανίζον τὴν φύσιν καὶ τὸν ἑαυτὸν τους. Ἐνας τοῖχος εἰμπορεῖ νὰ περάσῃ πολὺ καλὰ καὶ χωρὶς εἰκόνας.

Ο ΜΑΘ. — Ἀγ! διδάσκαλε. Ἐκάματε τὸ κατηγορητήριον τῆς κριτικῆς καὶ εἰσθε ὁ πλέον ἀπαιτητικὸς κριτικὸς.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Μετὰ τὴν διαφορὰν ὅτι κάμνω γενικὴν κριτικὴν. Εἶναι τοῦλάχιστον ἡ μόνη ποὺ εἰμπορεῖ νὰ ὠφελήσῃ, διότι δὲν ἐνοχλεῖ κανένα καὶ ὅλοι τὴν προσέχουν. Εἶναι ὁ νόμος, βλέπετε, τῆς «ἐξαίρεσεως τῶν παρόντων». Καὶ εἶνε ὁ παιδαγωγικώτερος νόμος.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

Περὶ ἐπιπολαιότητος

ΕΣΥΝΗΘΙΣΑΤΕ, μοῦ ἔλεγε ἀκμαία κυρία μετεωρίζομένη εἰς τὴν τετάρτην δεκαετηρίδα, ν' ἀποδίδετε εἰς τὰς γυναῖκας τὴν ματαιοδοξίαν. Δὲν μπορῶ νὰ λησμονήσω ἀκόμη τὸ εἰρωνικὸν σὰς χαμόγελο ὅταν προχθὲς εἶδατε γιὰ πρώτη φορὰ τὴν νέα μου τουαλέτα. Ἡ γραμμὴ τῶν χειλῶν σας ἀνέβηκε ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, κατέβηκε ἀπὸ τὸ ἄλλο καὶ ἔξωγράφισε ἀκριβὰ ἐκφραστικὰ μίαν σκέψιν ὅχι πολὺ κολακευτικὴν διὰ τὸ μυαλὸ τῶν γυναικῶν.

— Ὅμιλετε ἀπὸ ρυτίδος. Δὲν προφθαίνω νὰ διαμαρτύρωμαι.

— Σὰς ἀπαλλάσσω ἀπὸ αὐτὴν τὴν εὐγένειαν. Λοιπὸν ἡ εἰρωνεία σας αὐτὴ ἤθελε νὰ σημάγῃ ὅτι ἡμεῖς οἱ γυναῖκες εἴμεθα ἐπιπόλαιοι διότι φροντίζομε διὰ τὴν ἑξωτερικὴν μας παρουσίαν.

— Ἰσως.

— Ὅχι ἴσως, ἀλλ' ἀσφαλῶς. Δηλαδὴ μετέχετε καὶ σεῖς τῆς γενικῆς πλάνης, ἡ ὁποία κυκλοφορεῖ ὡς νόμισμα. Θέλω μιὰ καὶ καλὴ νὰ ξεθυμάνω καὶ τὰ λέω σὲ σὰς διὰ νὰ τὰ μεταδώσετε καὶ εἰς ἄλλους. Εἰπέτε μου, παρακαλῶ, διατὶ κοιμνεύεται μίαν γυναῖκα; Διὰ ν' ἀρέσῃ ἢ νὰ μὴν ἀρέσῃ εἰς τοὺς ἄνδρας; Ὑποθέτω διὰ τὸ πρῶτον. Καὶ βέβαια. Εἶδατε ποτὲ ἓνα κύριον ν' ἀγαπήσῃ ἢ ἔστω καὶ νὰ γουστάρῃ μίαν ὀμόφυλόν μου ἀπὸ τὴν ὁποίαν νὰ λείπῃ ἡ χάρις τοῦ ντυσίματος; Σεῖς προσέχετε ἀκόμη καὶ τὴν μέθην τοῦ ἀρώματος, τὴν ἀρμονίαν τῶν χρωμάτων, τὴν τελευταίαν πτυχὴν τῆς φουστίας καὶ ἄλλα. Ἐδὼ ἔχαμῆλωσεν ἐλαφρὰ τὰ μάρτια. Ἐμεῖς οἱ ἐπιπόλαιοι ἀγαποῦμε ἄνδρας ἔστω καὶ μετὰ κακογραμμένον σακάκι, μετὰ φαρδὺ γέλεο, μετὰ παντελόνι ἀνίσοροπον, μετὰ λαίμοδετον καὶ καπέλλο συναν-

τώμενα εἰς τ' αὐτιά. Δὲν μᾶς νοιάζει καὶ ποὺ μυρίζετε καπνοὺς ἢ ἀλκοὺλ. Δὲν ἐξετάζομε παρὰ τὸν ἄνθρωπον. Ἐνῷ ἐσεῖς θέλετε τὴν γυναῖκα σας, ἀλλὰ μέσα σὲ μοιμπονιέρα μετὰ πολύχρωμες χαρτινιμένες κορδέλιτσες. Τί νὰ κάνωμε; Τρέχομε εἰς τὰ μαγαζιά καὶ τῆς μοδίστρες διὰ νὰ γείνωμε εἰς τὰ ὁμιατά σας ἀρτιμελείς. Καὶ τώρα, ἀποκριθῆτε, παρακαλῶ. Ὅταν ὁ Θεὸς μετὰξὺ ἄλλων ἀγαθῶν ἀπεφάσισε νὰ μοιράσῃ τὴν ἐπιπολαιότητα, πρὸς ποῖον ἐφάνη πλέον ἀνοιχοχέρης; Πρὸς τὸν ἄνδρα ἢ πρὸς τὴν γυναῖκα;

— Νομίζω καὶ εἰς τοὺς δύο.

— Ἡ ἀπάντησίς σας εἶνε μία ὑποχώρησις.

— Ἦτον ἐπόμενον. Εἰσθε τόσο χαριτωμένη μετὰ αὐτὸ τὸ σταχτὶ φόρεμα!...

— Σιωπῇ. Ὑποχωρεῖτε ραγδαίως.

ΣΑΝΤΣΟΣ

ΘΕΑΤΡΟΝ

Θέατρον Κυβέλλης: «Τὰ σημερὰ τὰ χρόνια» γεγονὸς εἰς πράξιν, ὑπὸ Ζ. Μακρῆ. — Τιμητικαὶ καὶ ἀποχαιρετιστήριαι. — Τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Βασιλικῆς Οἰκογενείας. — Πρόχειρος ἀπολογισμός. — Ἐταιρία Θεατρικῶν Συγγραφέων.

Ο κ. Ζ. Μακρῆς, ἀδελφὸς τοῦ ἀληθινοῦ φίλου καὶ συνεργάτου τῶν «Παναθηναίων», ἔδωκε δεῖγμα τῆς ιδιοφυΐας του δι' ἐνὸς μονοπράκτου θεατρικοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον ὀνομάζει *γεγονός*. Τὰ «σημερὰ τὰ χρόνια» τῶν ὄντων δὲν εἶνε δρᾶμα. Εἶνε ἀπλῶς ἓνα κομμάτι θλιβερῆς, τραγικῆς ἀν θέλετε ζωῆς, χωρὶς πλοκὴν καὶ πρὸ πάντων χωρὶς λύσιν. Ἐνας νέος ἱατρός, βιοπαλαστής, εἶνε βουτηγμένος εἰς τὰς χρεῖς. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην πρέπει νὰ ἐξοφλήσῃ ἓνα συνάλλαγμα, πρέπει ἀκόμη νὰ πληρώσῃ τὸν φόρον ἐπιτηδεύματος. Διαφορετικὰ θὰ τοῦ κάμουν κατὰσχεσιν εἰς τὸ σπῆτι του, εἰς τὸ ἱατρεῖον του, ἴσως καὶ θὰ τὸν συλλάβουν. Οἱ φίλοι του δὲν εἰμποροῦν νὰ τοῦ κάμουν τίποτε. Κανεὶς δὲν δανείζει τὸν πτωχὸν ἐπιστήμονα! Καὶ μέσα εἰς τὴν τρικυμίαν, προσέρχεται ἓνας ἀσθενὴς διὰ νὰ ἐγχειρισθῇ. Αὐτὸς ὁ ἀσθενὴς εἶνε πλέον ἢ μόνη ἐλπίς, ἡ προσωρινὴ σωτηρία. Διότι θὰ πληρώσῃ καλὰ. Ἀλλὰ πρέπει πρῶτα νὰ πεισθῇ νὰ κάμῃ τὴν ἐπικίνδυνον ἐγχείρισιν, ἡ ὁποία τὸν φοβίζει. Μετὰ πολλοὺς δισταγμούς ἐπὶ τέλους τὸ ἀποφασίζει. Εἰσέρχονται εἰς τὸ ἱατρεῖον, ἡ ἐγχείρισις ἀρχίζει. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον καταφθάνουν εἰσπρακτορες καὶ δικαστικοὶ κλητῆρες, ἄγριοι καὶ ἀνένδοτοι, ἀποφασισμένοι νὰ *ἐκτελέσουν*. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἱατροῦ καὶ ἓνας φίλος του, εἰς μάτην τοὺς παρακαλοῦν νὰ περιμενῶν, νὰ ἐπαγέλθουν. Εἰς μάτην κατόπιν προσπαθοῦν νὰ τοὺς ἀποδιώξουν διὰ τῆς βίας. Ἐκεῖνοι ἀνθίστανται καὶ κάμνουν θόρυβον. Ὁ ἱατρός ἀναγκάζεται νὰ φύγῃ τὴν ἐγχείρισιν εἰς τὴν μέσην καὶ νὰ προστρέξῃ, ἔξωλος, διαμαρτυρούμενος καὶ ἱκετεύων. Εἶνε μίαν στιγμὴ ἀγωνίας. Μέσα ὁ ἀσθενὴς κινδυνεύει ἀπὸ αἱμορραγίαν. Ὁ ἱατρός ἐπιστρέφει πλησίον του. Οἱ εἰσπρακτορες μὲ ἓνα μικρὸν *μαξάρι*, πείθονται νὰ ἐπιστρέψουν ὀργότερα. Μετ' ὀλίγον ἐμφανίζεται πάλιν ὁ ἱατρός. «Ὁ ἀρρωστος ἐσώθη» λέγει — ἀλλὰ ἐγὼ νὰ ἰδοῦμε τί θὰ γίνω!» Καὶ ἡ αὐλαία πίπτει, ἐνῷ ἡ κατάστασις ἐξακολουθεῖ. Καμὴ λύσις δηλαδὴ. Γεγονὸς καὶ ὄχι δρᾶμα. Μία ἀγωνία δυσκόλου βίου, εἰς τὸ κατακόρυφόν της, παρατεταμένη χωρὶς ἐλπίδα. Τὰ σημερὰ τὰ χρόνια, τὰ ὁποῖα ὅμως εἶνε καὶ τὰ χθεσινὰ, καὶ ἀκόμη ἴσως θὰ εἶνε καὶ τὰ αὐριανὰ...

Καλὰ γραμμένον αὐτὸ τὸ γεγονός. Αἱ σκηναὶ μετὰ ἀρετὴν φυσικότητα καὶ ἀλήθειαν ἐκείνη δὲ κατὰ τὴν ὁποίαν φθάνει ὁ ἀσθενὴς, φοβισμένος, διστακτικὸς, ἀναποφασιστος ἀκόμη, ἐνῷ οἱ ἄλλοι προσπαθοῦν νὰ τὸν πείσουν, ἡ φυσικωτέρα καὶ ὠραιότερα. Ἀλλ' οἱ θεαταὶ, οἱ ὁποῖοι εἶνε συνειδημένοι νὰ βλέπουν κομ-

μάτια με αρχήν, με μέσην και με τέλος, δὲν ἐνθουσιάζονται πολὺ με τὸ ἀτελείωτον. Καὶ ὅμως εἶνε καὶ αὐτὸ ἓνα εἶδος, ἀπὸ τὰ καθιερωμένα. Ὅπως δὲ ποτε εἰμποροῦμεν νὰ εἰπώμεν ὅτι ὁ κ. Μακρὸς ἐπέτυχεν, ἀποδείξας ὅτι θὰ ἐπιτύχη περισσότερον ἢ ποτε σχεδιάσει, ἀντὶ γεγονότος, ἓνα δράμα τελειωμένον.

Οἱ ἡθοποιοὶ ὅχι πολὺ μελετημένοι, — ὅπως συνήθως εἰς τὰ μονόπρακτα ποὺ δὲν θὰ κάμουν σεράν. Ἀρκετὰ φυσικοὶ ὅμως, καὶ πρὸ πάντων ὁ κ. Παπαγεωργίου.

Τὸ τέλος τῆς θεατρικῆς περιόδου ἐξώηρευσαν αἱ τιμητικαὶ καὶ αἱ ἀποχαριτιστήριαι τῶν ἡθοποιῶν. Ἡ Ἀνὶς Κοτοπούλη, εἰς τὴν «Νέαν Σκηνὴν» ἔκαμε τὴν τιμητικὴν τῆς μετὰ τὴν «Τρία Φιλία» τοῦ κ. Χρηστομάνου. Τρεῖς χιλιάδες δραχμαί, — εἶνε τὸ ρεκόρ! — εἰσεπράχθησαν ἐκεῖνο τὸ βράδυ, φορτία δὲ ἀνθέων καὶ δώρων πολυτίμων προσεφέρθησαν εἰς τὴν κοσμητικὴν καλλιτέχνιδά. Ἐπίσης πανηγυρικῶς ἐδόθη εἰς τὴν «Νέαν Σκηνὴν» καὶ ἡ τιμητικὴ τοῦ κ. Σαγιῶρ μετὰ τὸν ὠραῖον τοῦ «Μπισαντώ». Εἰς τὸ Δημοτικόν, μετὰ πρωτοφανὴ κοσμητικὴν μύραν ὁ κ. Φύρστ ἔδωσε τὴν ἰδικὴν του τιμητικὴν, παίξας τὸν «Ὁθέλλον», μετὰ Δυσδαμῶνα τὴν Ἀδὰ Κοτοπούλη. Τέλος ἡ κ. Κυβέλη Ἀδριανῶν ἀπεχαίρεισε τοὺς πολυπληθεῖς θαυμαστάς τῆς τέχνης τῆς, οἱ ὅποιοι ἔσπευσαν νὰ γεμίσουν τὸ βράδυ ἐκεῖνο τὸ Δημοτικόν, μετὰ τὴν ἰδικὴν μας «Φωτεινὴν Σάντη».

Ὅλας αὐτὰς τὰς παραστάσεις ἐτίμησαν διὰ τῆς παρουσίας των καὶ αἱ Α. Β. Υ. οἱ Πρίγκιπες. Εἶνε χαρακτηριστικὸν τὸ ἐνδιαφέρον, τὸ ὁποῖον ἐξεδήλωσεν ἡ Βασιλικὴ Οἰκογένεια κατὰ τὴν περίοδον ταύτην πρὸς τὴν θεατρικὴν μας κίνησιν. Πρίγκιπες καὶ Πριγκίπισσαι παρηκολούθησαν μετ' ἀγάπης ὅλα σχεδὸν τὰ δοθέντα φέτος πρωτότυπα ἔργα. Ἀνάλογον δὲ πρὸς τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Βασιλικῆς Οἰκογενείας ὑπῆρξεν ὁμολογουμένως καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ. Τὰ τρία κυριώτερα ἀθηναῖκά θεάτρα, καθ' ὅλην τὴν περίοδον, εἰργάσθησαν λαμπρὰ, ἐνεθαρρύνθησαν δὲ εἰς τὸ νὰ δώσουν πληθὺς ἐλληνικῶν ἔργων, — προσάπτων τὸ «Πανελλήνιον» τῆς Κυβέλης, μετὰ τὴν ἀληθῶς φωτισμένην διεύθυνσίν του, — μερικὰ τῶν ὁποίων εἶχαν ἐπιτυχίαν ἐξηλευτήν. Κατὰ τὴν γνώμην μας, τὸ ἀνώτερον τῶν δοθέντων φέτος δραματικῶν ἔργων εἶνε τὸ «Κόκκινο Πουκάμισο» τοῦ κ. Μελά. ἔπειτα οἱ «Πετροχάρηδες» τοῦ κ. Χόρν. Διὰ τὴν δραματικὴν του κίνησιν εἰς τοὺς χαρακτῆρας του, ἀξιοσημείωτον ἐπίσης μᾶς φαίνεται τὸ πρωτόλειον τοῦ κ. Παπαζαφειροπούλου, ἡ «Χειραφετημένη». Διὰ τὰ φιλολογικὰ τῶν χαρίσματα, τὰ δύο ἔργα τοῦ κ. Νιρβάνα, «τὸ Χελιδόνι» καὶ «Μαρία ἡ Πενταγυῖτισσα». Καὶ τέλος τὰ «Τρία Φιλία», διότι τὰ ἔγραψεν ὁ ποιητὴς κ. Χρηστομάνος.

Μεταξὺ τῶν ἐλαφροτέρων, καὶ τῶν πνευματωδεστέρων, διατρέπουν ἡ «Πρωθυπουργίνα» τοῦ κ. Μωραΐτη καὶ ὁ «Ἰωάννης Κωλέττης» τοῦ κ. Δημητράκου. Ὁ δὲ «Κινηματογράφος» τοῦ ἰδίου πρέπει, νομίζομεν, νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ εὐθυμότερα τῶν μέχρι τοῦδε Ἐπιθεωρήσεων.

Δὲν εἴμεθα βέβαια ἡμεῖς οἱ ἀρμοδιώτεροι διὰ νὰ κατατάξωμεν καὶ τὴν «Φωτεινὴν Σάντη». Οὕτε γνωρίζομεν κἂν ἂν ἔχη θέσιν μεταξὺ τῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα προαναφέρσαμεν. Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον εἰμποροῦμεν νὰ εἰπώμεν, ἐξ ἀντικειμένου πλέον, εἶνε ὅτι ἐκ τῶν δραμάτων αὐτῆς εἶχε τὴν μεγαλύτεραν θεατρικὴν ἐπιτυχίαν, δοθεῖσα 14 ἐν ὅλῳ φερόν, μολοντοὶ αἱ παραστάσεις τῆς ἤρχισαν ἀργά, περὶ τὰ μέσα Αὐγούστου, εἰς ἀσκητὴς θεάτρον, διακοπεῖσαι κ' ἐν τῇ μεταξὺ ὥς ἐκ τοῦ πρώτου ψυχροῦ φθινοπώρου. Ἀπέδειξε δὲ ὅτι κ' ἓνα δράμα εἰμπορεῖ ἴσως νὰ συναγομισθῇ μετὰ ἐπιθεωρήσεις, ὅταν ἔχη μίαν Κυβέλην ὡς πρωταγωνίστριαν, καὶ ὅτι ἐννοχοφαντοῦμεν τὸ ἀθηναϊκὸν κοινὸν λέγοντες ἕως τώρα, ὅτι δὲν θέλει δράματα.

Ὡς δὲγμα τῆς ζωηρότητος τῆς ἐφετινῆς θεατρικῆς

κινήσεως πρέπει ἴσως νὰ θεωρηθῇ καὶ ἡ ἴδρσις τῆς Ἑταιρίας τῶν Ἑλλήνων Θεατρικῶν Συγγραφέων, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ πρίγκιπος Νικολάου, ὁ ὁποῖος δὲν εἶνε μόνον θερμὸς φίλος τοῦ θεάτρου, ἀλλὰ καὶ δραματικὸς συγγραφεὺς ὁ ἴδιος. Οἱ συγγραφεῖς μὴ ἐνόησαν ἐπιτέλους ὅτι τὸ θέατρον εἶνε καλὴ δουλειά, καὶ ὅτι διὰ νὰ γίνῃ καλλιτέρα, ἔπρεπε νὰ συμφωνήσουν καὶ νὰ συνεννοηθοῦν πρὸς ἀμοιβαίαν ὑποστήριξιν.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

«Ὁ οἶκος αὐτοῦ ἐν τάξει»

Τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον αὐτὸν δράμα τοῦ Ἀρθούρου Ρινερό ὁ ὁποῖος εἶνε ὁ γνωστότερος καὶ διασημότερος ἀπὸ τοὺς συγχρόνους ἀγγλους δραματογράφους, μεταφρασθὲν εἰς τὴν γαλλικὴν ἐπαίχθη εἰς τὸ θέατρον Βωδ-βίλ τῶν Παρισίων. Πρόκειται εἰς τὸ δράμα αὐτὸ περὶ τῆς ἱστορίας μιᾶς δευτέρας συζύγου εἰς οἶκον ὁ ὁποῖος εὐδαί, θὰ ἠδύνατο κανεὶς νὰ εἴπῃ, ἀπὸ τὴν ἀνάμνησιν τῆς πρώτης συζύγου. Ἡ πρώτη Κυρία Τζέσσον ἦτο γυνὴ ὑπέροχος, τοῦλάχιστον οὕτω διατείνεται ὁ σύζυγός της, οἰκονορὰ ἀπαράμιλλος, μοναδικὴ εἰς τὸ νὰ διατηρῇ τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐν τάξει. Ὅποιοι ἀντίθεσις μετὰ τὴν δευτέραν, αὐτὴν τὴν ἐλαφρά, τὴν ἀσυλλόγησιν Νίαν τὴν ὁποίαν κατὰ δυστυχίαν του ἐνυμφεύθη. Βεβαίως δὲν θὰ εἶνε ἱκανὴ αὐτὴ νὰ διατηρήσῃ τὴν τάξιν τοῦ οἴκου τοῦ ἡ ὁποία εἰς τὸν σύζυγον εἶνε τόσον ἐπιθυμητή. Ἀναγκάζεται λοιπὸν αὐτὸς νὰ προσφύγῃ εἰς ξένα πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἀντὶ τῆς ἀνικάνου νεαρᾶς γυναικός, θὰ μεριμνήσουν διὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς οἰκίας. Τὰ ξένα αὐτὰ πρόσωπα, εἶνε οἱ συγγενεῖς, πατὴρ καὶ μήτηρ, ἀδελφοὶ καὶ ἀδελφαὶ τῆς μακαρίτιδος καὶ προσφιλοῦς συζύγου, οἱ Ρίτζλεϋ. ἐκυριεύσαν οὕτοι ἐξ ἐφόδου τὸν οἶκον τοῦ πρώην γαμβροῦ τῶν κυριαρχοῦν ἀπολύτως· δὲν ὑπάρχει ταπεινώσις καὶ ἐξευτελισμὸς τὸν ὁποῖον δὲν ἐπιβάλλουν εἰς τὴν ἀτυχῆ αὐτὴν Νίαν. Τὸ δράμα οὕτως ἐξακολουθεῖ ὑπὸ τὴν ἐννοίαν τὴν ὁποίαν μαντεύετε. Ἀλλὰ, ἔξαφνα, τί συμβαίνει; Νὰ εἰσθε βέβαιοι ὅτι μετὰ δραματοῦργον τόσῳ ἐπιτήδειον ὡς τὸν Ρινερό εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ συμβῇ κατὰ τὴν ἐντέλῳς ἀπρόοπτον. Ἡ Νίνα, ἡ ξένη ἐντὸς τοῦ ἰδίου οἴκου, ἐρευνῶσα μέσα εἰς ἐν ἐρμάριον, ἀνακαλύπτει ὅλως τυχαίως ἐν δέμα ἐπιστολῶν. Καὶ αἱ ἐπιστολαὶ αὗται ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ πρώτη γυνὴ τοῦ συζύγου της, ἡ «ἀγία» ἐκεῖνη, τῆς ὁποίας τὰς ἀρετὰς τῆς ρίπτουν διαρκῶς κατὰ πρόσωπον, ἦτο σύζυγος ἐνοχος. Ἡ Νίνα θὰ ἠδύνατο νὰ θριαμβεύσῃ τότε. Εὐγενέστατα στέργει νὰ μὴ εἴπῃ τίποτε εἰς τὸν σύζυγον της. Ἀλλ' ὁ σύζυγος μανθάνει οὐκ ἤττον τὸ γεγονός ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του ὁ ὁποῖος ἀνεκάλυψε τὸ ἀπόρητον. Τότε οἱ ὀφθαλμοὶ του ἀνοίγουν· παρακαλεῖ τοὺς Ρίτζλεϋ νὰ φύγουν ἀπὸ τὸν οἶκον του, τὸν ὁποῖον θὰ τηρῇ τοῦ λοιποῦ ἐν τάξει μόνῃ ἡ σύζυγός του...

«Ὁ καλοκάγαθος βασιλεὺς Δαγοβέρτος»

ΤΕΤΡΑΠΡΑΚΤΟΝ τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Ἀνδρέου Ριβουάρ ἐπαίχθη εἰς τὸ θέατρον τῆς Γαλλικῆς Κομωδίας. Εἶνε ἐλευθερία, ἐλευθεριωτάτη παράφρασις τοῦ σχετικοῦ γαλλικοῦ δημοτικοῦ ἔργου. Ὁ βασιλεὺς Δαγοβέρτος δὲν εἶνε πλέον ἐρεπίον, ἀλλὰ νέος, σφριγῶν. Θηρευτὴς, ἀτρόμητος καὶ ἀφηρημένος ἐφόρεσε κάποτε, ἀκριβῶς τὴν ἡμέραν κατὰ τὴν ὁποίαν ἀρχίζει τὸ δράμα, τὸ πανταλόνι του ἀνάποδον καὶ ἐλθισμόνησεν ὅτι ἐνυμφεύετο τὴν ὠραιότεραν βασιλοπούλαν τοῦ κόσμου, τὴν κόρην τοῦ βασιλεῶς τῆς Ἰσπανίας. Καταφθάνει τέλος, καὶ ἡ νεαρά βασιλίσσα τὸν ὑποδέχεται μετὰ πολλὴν ἀθυμίαν, διότι λατρεῖν τὸν ἐξάδελφόν της

ὁ ὁποῖος ἔμεινεν εἰς τὴν πατρίδα των καὶ ὠρκίσθη νὰ μείνῃ πιστὴ εἰς αὐτόν. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως δὲν θέλει νὰ δυσχεραίσῃ τὸν πατέρα της, ἀποκοροῦνσα σκανδαλωδῶς γάμον ἐνέχοντα πολιτικὴν σημασίαν. Πῶς νὰ κάμῃ διὰ νὰ συμβιβάσῃ ὅλα αὐτά;...

Ὁ μέγας Ἄγνος Ἐλουᾶ γνωρίζει τὴν ἀσφατον διάθεσιν τοῦ Δαγοβέρτου· γνωρίζει ὅτι μετὰ μίαν ἐβδομάδα ὁ βασιλεὺς θὰ βαρυνθῇ τὴν νέαν του σύζυγον· ἀποφασίζει λοιπὸν ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ, ὅτι κατὰ πᾶσαν νύκτα, εἰς τὴν ἀληθὴ βασιλίσσαν θὰ ὑποκαθίσταται ἡ χαριτωμένη δούλη Ναντίλδη. Αὕτη συναινεῖ εἰς τὴν ὑπόκρισιν αὐτὴν, διότι ἀγαπᾷ τὸν βασιλέα. Ἀγαπῶσα αὐτὸν τρυφερώτατα, κατορθώνει καὶ ν' ἀγαπηθῇ ἀπὸ αὐτόν. Ὁ Δαγοβέρτος ἔχει ἤδη δύο συζύγους· μίαν τῆς ἡμέρας καὶ μίαν τῆς νυκτός. Ἡ βασιλίσσα, κεντριζομένη ἀπὸ τὴν ζηλοτυπίαν, γίνεται εὐαίσθητος· ἀνακαλύπτει θέλησιν εἰς τὸν βασιλέα αὐτόν ὁ ὁποῖος δὲν τῆς ἤρεσεν· ἀλλ' εἶνε παραπολὺ ἀργά. Ἐπιστρέφει ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ της. Καὶ ἡ Ναντίλδη καὶ ὁ Δαγοβέρτος, εἶνε εὐτυχεῖς.

«Ἰσραήλ»

Τὸ τρίπρακτον αὐτὸ δράμα τοῦ Ἑρρίκου Μπερνστάϊν ἐπαίχθη εἰς τὸ θέατρον τῆς «Ρεζάν». Ὁ πρίγκιψ Τιμπὼ δὲ Κρουσὺ εἶνε ὁ νεαρὸς ἀρχηγὸς τοῦ ἀντισιμιτικῶν κόμματος. Ἐνεργητικὸς, σφριγῶν, ὁρμητικώτατος θέλει πρὸς παραδειγματισμὸν τῶν Ἰσραηλιτῶν ν' ἀποπέμψῃ ἀπὸ τὴν Λέσχην τὸν Ἰσραηλίτην ἐκατομυριοῦχον Γκυτλνέβ· καὶ ἐπειδὴ οὗτος ἀρνεῖται νὰ παρατηθῇ, δι' ἐνὸς ὁρβιδισμοῦ τοῦ ῥίπτει τὸ καπέλο κατὰ γῆς. Ὑπὸ τὴν ὕβριν ἐν τούτοις ὁ Γκυτλνέβ ἀπομένει σιωπηλὸς καὶ ἀκίνητος, παραπολὺ ὠχρὸς μόνον. Διότι ὁ Τιμπὼ εἶνε νόθος υἱὸς του· καὶ ἡ δούκισσα Ἀγνή δὲ Κρουσὺ, ἡ μήτηρ του, μὴ δυναμένη ἄλλως νὰ ἀποσοβῇ τὴν ἐπικειμένην μονομασίαν ἀναγκάζεται ν' ἀποκαλύψῃ εἰς τὸν υἱὸν της καὶ υἱὸν τοῦ Ἰσραηλίου τὸ ἀπόρητον τῆς γεννήσεώς του. Ὁ Τιμπὼ τότε θέλων ν' αὐτοκτονήσῃ ἀποτρέπεται ἀπὸ τὸν πνευματικὸν του καὶ σχεδὸν πείθεται νὰ ὑπάγῃ εἰς μοναστήριον. Ἀλλὰ προκαλεῖ τὸν Γκυτλνέβ διὰ νὰ τοῦ δώσῃ ἱκανοποίησιν. Οὗτος μανθάνων ὅτι ὁ υἱὸς του θὰ γίνῃ εἰς ἀπὸ τοὺς ἱερωμένους ἐκείνους τοὺς ὁποῖους βδελύσσεται, ἐξανίσταται καὶ μετὰ σκληρὰν ἐπιμονὴν ἀποδεικνύει εἰς αὐτόν ὅτι δὲν εἶνε Ἑβραῖος μόνον λόγῳ τοῦ αἵματος ἀλλὰ καὶ λόγῳ τοῦ πνεύματος, τοῦ χαρακτῆρος, τῆς ἰδιοσυγκρασίας. Εἰς τὸν ἀγῶνα του κατὰ τῶν Ἑβραίων δὲν ἐπέδειξεν ἡ Ἰσραηλιτικὴ ἀρετὰς, ὑπῆρξεν γνήσιος γόνος τῆς φυλῆς του παλαιῶν καὶ αὐτῆς. Πρὸ τῆς νέας αὐτῆς ἀποκαλύψεως, ἡ ὁποία εἶνε τρομερώτερα ἴσως δι' αὐτόν ἀπὸ τὴν πρώτην, ὁ Τιμπὼ αὐτοκτονεῖ.

Χρ. Α.

ΜΟΥΣΙΚΗ

Τὸ ἄσμα εἰς τὸ Ὁδεῖον

ΤΡΕΙΣ πρώτης τάξεως φωνητικαὶ δυνάμεις συνήθησαν ἐφέτος εἰς τὸ Ὁδεῖον ἀπὸ τὰς ὁποίας περιέμενον πολλά. Ἡ Κᾶ Φεράλδη, ἡ Κᾶ Φωκὰ καὶ ἡ Δὶς Γεννάδη. Εἶνε τόσον γνωστὴ ἡ ἀξία καὶ ἡ εὐσυνείδητος ἐργασία καὶ τῶν τριῶν ἀνωτέρων καθηγητῶν, ὥστε τοιμῶ νὰ εἰπῶ ὅτι ἀμφιβάλλω ἂν καὶ εἰς ἄλλα Ὁδεῖα τὸ ἄσμα εὐρὲθῃ εἰς τοιοῦτον κολοφῶνα, ὅσον τώρα εἰς τὸ Ὁδεῖον μας, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ κατέχῃ τὴν πρώτην θέσιν. Καὶ δικαίως, διότι τὸ ἄσμα εἶναι τὸ πρώτιστον στοιχεῖον τῆς μουσικῆς ἰδιοφυίας, εἶναι ἡ ἀναβίβασις τῆς καρδίας εἰς τὰ χεῖλη καὶ συνεπῶς ὁ ἀμεσώτατος ἐξάγγελος ὅλων τῶν συναισθημάτων μας. Οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας ἐκαλλιέργουν πολὺ τὸ ἄσμα, εἰς δὲ τὰ ἐκπαιδευτήρια τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων τὸ ᾄδεν κατέχευε τὴν πρώτην θέσιν καὶ προηγείτο τοῦ φορμιζέιν, λυρίζέιν καὶ αὐλεῖν. Αὐτὸς οὗτος ὁ Νέρων,

ὅπως μᾶς βεβαίως ὁ Σουετώνιος, τὸ φωνητικὸν τάλαντον ἐθεώρει ὡς θεῖον δῶρον, συχνὰ δὲ ἠρέσκετο νὰ τραγουδῇ καὶ πολλὰ βραβεῖα εἰς διαφόρους μουσικοὺς ἀγῶνας εἶχε λάβῃ. Λέγεται μάλιστα ὅτι τόσον περιεποιεῖτο τὴν φωνὴν του, ὥστε διὰ νὰ τὴν διατηρῇ ὑγιᾶ, ἔκαμινεν αὐστηρὰν δίαιταν, ἐλάμβανε φάρμακα, ὅταν ἐκοιμάτο ἐτοποθεῖται ἐπὶ τοῦ στομάχου του μίαν λεπτὴν μολυβδίνην πλάκα καὶ ὅλην τὴν ἐργασίαν του τὴν διεξήγειν ἐγγράφως, ἀποφεύγων οὕτω νὰ ὀμιλῇ πολὺ.

Ἀλλὰ καὶ σήμερον ἀκόμη εἰς τὴν Εὐρώπῃ οἱ ἀουδοὶ ἀπολαμβάνουν βασιλικωτάτων τιμῶν. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ μελόδραμα θεωρεῖται ὡς τὸ ἀνώτατον εἶδος τῆς μουσικῆς τέχνης, διότι εἰς αὐτὸ πρωτεύει τὸ ἄσμα, παρ' ὅλην τὴν ἀντιπλοῦνται τὴν ὁποίαν ἀναπτύσσει σήμερον ἡ συμφωνικὴ λεγομένη μουσικὴ.

Ἀλλὰ ὁ λόγος κρύπτει μυστήρια. Εἶναι κάτι περισσότερον ἀπὸ λαβύρινθος. Ὁ λόγος εἶναι ἡ ἔδρα τῆς φωνῆς καὶ ὅμως διὰ νὰ τοποθετηθῇ αὕτη εἰς τὴν θέσιν της ὅπως ἀπαιτεῖ ἡ τέχνη, πόσαι δυσκολίαι χρειάζονται, πόσαι διατυπώσεις, πόση λεπτότης. Διὰ τοῦτο τὰ ἐννέα δέκατα τῆς ἐπιτυχίας καὶ τῆς ἀξίας μιᾶς φωνῆς εἶναι ἡ τοποθέτησις της (l'imposto).

Τὰς δυσκολίας λοιπὸν αὐτάς καὶ τὰ μυστήρια τοῦ λόγου ἀνέλαβον νὰ διαχειρισθῶν αἱ τρεῖς καθηγήτριαι. Ἡ κ. Φωκὰ, γνωστοτάτη εὐφημοτάτα εἰς τὸν γαλλοτεχνικὸν κόσμον, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Ὁδεῖου θὰ μᾶς παρουσιάσῃ καλοὺς καρπούς. Ἡ κ. Φεράλδη, κάτοχος ἀκόμη καὶ τῆς σκηνηκτικῆς ὑποκρισεως, μεγάλως θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ὅσον τὸ δυνατόν ἀρτιωτέραν μόρφωσιν ἐκείνων ὅσοι θὰ ἤθελαν νὰ ἀνέλθουν ποτε ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Ἡ Ἀνὶς Γεννάδη, μόλις ἀπὸ ἐνὸς ἔτους διδάσκουσα, δὲν ἔχει φυσικὰ νὰ μᾶς ἐπιδείξῃ ἀκόμη καρπούς. Ἐν τούτοις ἡ μέχρι τοῦδε λίαν ἐπαγωγὸς διδασκαλία της καὶ ἡ προσωπικὴ καλλιτεχνικὴ ἀξία, ἡ ὁποία πρὸς τὸ νεαρὸν τῆς ἡλικίας της ἀποτελεῖ λίαν ἐπιλείδα ἀντίθεσιν, μᾶς ἐγγυᾶται ὅτι δὲν θὰ ὑστερήσῃ ποσῶς τῶν ἄλλων συναδέλφων της εἰς πλουσίαν καὶ ἐκλεκτὴν παραγωγὴν. Ἡ ἐφετινὴ ἀντιπροσώπευσις τοῦ ἔργου εἰς τὸ Ὁδεῖον αὕτη εἶναι. Αἱ διδασκαλίσσαι αὗται εἶναι. Ἀπὸ τοὺς μαθητὰς καὶ τὰς μαθητρίδας των δὲν ἔχω νὰ ἀπαίτησω παρὰ ἐν καὶ μόνον: νὰ τὰς ἀκούσουν. Αὐτὸ φθάνει.

Θ. Ι. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΑΝΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Οἱ Ἀμαραῖκοι πάπυροι τῆς Αἰγύπτου

Ὁ κ. Βελέλης, ὁ βαθὺς ἐπιστήμων τῆς ἑβραϊκῆς φιλολογίας, ἐδημοσίευσεν τελευταίως εἰς τὸ «Vessillo Israelitico» περίληψιν διαλέξεώς του περὶ τοῦ Κιβδήλου τῶν Ἀμαραϊκῶν Πάπυρων τῆς Αἰγύπτου, τὴν ὁποίαν καὶ μεταφράζομεν:

Γνωρίζω καλὰ ὅτι ὅλοι ὅσοι ἡσχολήθησαν μετὰ τοὺς ἐν λόγῳ παπύρους, ἀποδίδουν εἰς αὐτοὺς μεγάλην ἀξίαν καὶ ὅτι μερικὸι διεκρίνουσιν ἀκόμη ψευδῆ ὅσα μᾶς μετέδωσαν ὁ Ἰωσήφ Φλάβιος καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς τῆς ἀρχαιοῦς ἐπὶ πολλῶν ἱστορικῶν γεγονότων, διὰ τὸν ἀπλοῦστατον λόγον ὅτι αἱ πληροφορίες τῶν συγγραφέων αὐτῶν δὲν συμφωνοῦν πρὸς ὅτι βεβαίως ἢ ὑποβάλλουν τὰ δῆθεν σύγχρονα αὐτὰ δοκουμενά.

Ἡ ἐξέτασις τοῦ κειμένου των μετὰ εἰς πεῖσει τελειωτικῶς ὅτι οἱ πάπυροι αὗτοι δὲν ἔχουν καμίας ἀπολύτως ἀξίαν καὶ ὅτι δὲν εἶναι οὔτε σύγχρονοι οὔτε κἂν αὐθεντικὰ ἀντίγραφα οἰσθητικῶς ἐποχῆς. Τὸ ὅπως, ὁ γραφικὸς χαρακτὴρ, αἱ ἰδέαι καὶ ὁ τρόπος διὰ τοῦ ὁποῖου ἐκτίθενται, ὅλα φανερώουν τὴν προσπάθειαν τοῦ πλαστογράφου καὶ ἀντὶ νὰ πιάσῃ ἀδίκως τὸ κεφάλαιον, ὅπως ὅλοι οἱ ἄλλοι, διὰ νὰ ἐξηγήσῃ μίαν λέξιν, ἢ φράσιν, ἢ γεγονός, τὰ ὁποῖα δὲν ἐπιβεβαιοῦνται ἀπὸ

κανέν εκ των μνημείων των ανεγνωρισμένων ως αληθινών και αυθεντικών, όμως εις τους εν Λονδίνο γνωστούς μου και τους υπέδειξα πως έπωφελήθησαν οι πλαστογράφοι από τα σφάλματα τα οποία διέπραξαν οι παλαιογράφοι επί σαράντα περίπου έτη, και προσεπάθησαν να τους πείσω ότι εύρισκόμεθα ενώπιον έργου, αγνώστων αγυρτών και ενώπιον σειράς σφαλμάτων των σοφών, οι οποίοι ώφειλαν άμέσως ν' αποκαλύψουν το σκάνδαλον και να καταγγείλουν και σταματήσουν το γεγονός. Οι πρὸς οὓς ώμίλησα, δὲν είχαν τίποτε ν' αντιτάξουν εις τὰς παρατηρήσεις μου αλλά και δὲν είχαν τὸ θάρρος ν' αποφανθῶν ὑπὲρ τῆς γνώμης μου. Ὑπῆρξαν φυσικά μερικά εξαίρεσεις ἀλλ' ὄχι μεταξὺ ἐκείνων οι οποίοι κατέχουν ἐπιφανή θέσιν εις τὴν ἐπιστήμην.

Καὶ ὅμως ἦτο ἀνάγκη νὰ τὴν υπερασπίσωμεν τὴν ἐπιστήμην καὶ νὰ τὴν ἀπαλλάξωμεν ἀπὸ τὸν κίνδυνον εἰς τὸν ὅποιον τὴν εἶχαν σκληρῶς ἐπὶ τόσον καιρὸν ἐγκαταλείψει. Ἐπειτα νὰ εὐρεθῇ τὸ μέσον διὰ τοῦ ὁποίου νὰ παύσῃ κάθε συζήτησις καὶ ἀμφιβολία καὶ νὰ πεισθῶν οἱ ἔχοντες τὸν κοινὸν νοῦν ὅτι πρόκειται περὶ ἀπάτης ἐπαισθύντου. Καὶ ἐπειδὴ εἰς τὴν ἀριθμητικὴν δὲν χωρεῖ εὐτυχῶς διαφορὰ γνώμων, ἤρχισα νὰ μελετῶ εἰς τοὺς ἐν λόγῳ παπύρους τὰς χρονολογίας αἱ ὁποῖαι εἶναι διπλαῖ, ἑβραϊκαὶ καὶ αἰγυπτιακαὶ συντάξα ἡμερολόγια συγκριτικά, δεχόμενος, ὡς πρὸς τὴν σύνθεσιν τοῦ ἑβραϊκοῦ ἔτους, κάθε δυνατὴν ὑπόθεσιν καὶ κατέστρωσα οὕτω ὄχι ὀλιγωτέρους τῶν εἰκοσι πινάκας οἱ ὁποῖοι περιλαμβάνουν καὶ τὸ σήμερον ἐν ἰσχύϊ εἰς τὴν Συναγωγὴν σύστημα καὶ τὰ συστήματα τὰ ὁποῖα, προτοῦ ὁρισθῇ τὸ ἑβραϊκὸν ἡμερολόγιον, ἦτο δυνατόν νὰ προκύψουν ἐκ τῶν ἀποπειρῶν τῶν γενομένων μετὰ τὸν σκοπὸν νὰ φθάσουν εἰς τὸ ἀποτέλεσμα αὐτό. Ἐκ τῶν πινάκων αὐτῶν μερικοὶ συνετάχισαν ἐπὶ τῇ βάσει δεδομένων τὰ ὁποῖα παρέχουν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι πάπυροι καὶ ἐχρησιμοποίησα ἐξ αὐτῶν στοιχεῖα ὅπου ἡ χρονολογία, τελείως καθαρὰ, δὲν γεννᾷ καμίαν ἀμφιβολίαν ἢ συζήτησιν.

Μετὰ τὴν ἐργασίαν αὐτὴν παρέβαλα τοὺς παπύρους πρὸς τοὺς πίνακας καὶ ἐξηκολούθησα νὰ εὐρίσκω τὴν ἀσυμφωνίαν τῶν δύο σειρῶν τῶν δοκουμένων, καὶ μίαν ἢ δύο φορές μόνον ἠμύπησα νὰ εὕρω κάποιαν σχέσιν διὰ σπουδαίων παραχωρήσεων. Δὲν μένει πλέον εἰς τοὺς υπερμάχους τῆς γνησιότητος τῶν ἐν λόγῳ παπύρων κατὰ νὰ καταδείξουν ὅτι οἱ ὑπολογισμοὶ μου εἶναι λανθασμένοι ἢ ὅτι εἰργάσθην ἐπὶ ψευδῶν βάσεων. Ἄν τὸ κατορθώσουν, ὥς ἦναι βέβαιοι ὅτι θὰ συμφωνήσω μαζί των.

Οἱ ἐναντίοι μου, φανεροὶ ἢ μὴ, οἱ ὁποῖοι καὶ ἀποτελοῦν τὸ σύνολον σχεδὸν τῶν ἑβραϊολόγων, θὰ ἠμπορέσουν γρήγορα νὰ μελετήσουν τὸ θέμα μου εἰς ἐκδοθησόμενον κατὰ τὸν Νοέμβριον ἔργον μου. Θὰ ἴδουν ὅτι ἡ ἀρχὴ τοῦ λαβυρίνθου αὐτοῦ τῆς ἀπάτης καὶ τῶν σφαλμάτων, εἶναι ἡ λανθασμένη ἐριμηνεία, ἡ γενομένη τὸ 1878, τῶν παπύρων Μπλάκα, τῶν εὐρισκομένων τότε εἰς τὸ Βρετανικὸν Μουσεῖον, κατὰ τῆς ὁποίας φαίνεται ἀπίστευτον ὅτι δὲν ἐξανέστησαν ἀμέσως οἱ ἀρμοδίοι. Ἀνέφερα εἰς τὸ Συνέδριον τὸ παράδειγμα τοῦ ἀραμαϊκοῦ συμπλέγματος: *Ἄλ ἀλπὲ μαλκά* ὅπου τὸ *ἀλπὲ*, ἀρὸν εἶναι εἰς τὸν πληθυντικόν, δὲν ἠμπορεῖ νὰ σημαίνῃ ἄλλο ἀπὸ *πολλὰς* χιλιάδας ἀνθρώπων, εἴτε κατοίκων εἴτε ὀπλιτῶν, καὶ τὸ *μαλκά*, τὸ ὅποιον εἶναι εἰς τὸν ἐνικόν, ὁμιλεῖ περὶ *ἐνὸς μόνον βασιλέως*, καὶ τὸ ὅποιον ὅμως ἀπεδόθη *ἐπὶ χιλίων βασιλέων* καὶ ἐξεληφθῇ ὡς ἀσφαλὲς τεκμήριον ὅτι οἱ ἐν λόγῳ πάπυροι ἦσαν ἀναφορά, πρὸς τὸν ἡγεμόνα του, ὑψηλοῦ Πέρσου μεγιστάνος ἐν Αἰγύπτῳ, ὅστις διὰ τῶν ἀνωτέρω λέξεων τοῦ ἡγετοῦ, κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ἔθος, νὰ ἰδῇ τὴν ἐξουσίαν του νὰ ἐκτείνεται *ἐπὶ χιλίων βασιλέων*.

Εἰς τοιαύτην ἐριμηνείαν, περιέχουσιν σφάλματα τόσο καταφανή, ἐστῆριξαν τὴν ἀρχὴν ὅτι οἱ πάπυροι Μπλάκα εἶναι τοῦ Ε' αἰῶνος π. Χ. Καὶ τῆς ἀρχῆς

αὐτῆς τῆς τόσο ἐλαφρῶς ἐξαχθείσης καὶ ἀκόμη ἐλαφρότερα γενομένης δεκτικῆς, ἐπωφελήθητες οἱ πλαστογράφοι προέβησαν ἐπανελημμένους εἰς τὸ ἔργον των καὶ ἐξακολουθῶν νὰ μᾶς περιπαίζουν.

Δὲν ζητῶ τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ ἐξετασθῇ ἡ γνώμη μου ἀπὸ τοὺς νοήμονάς καὶ τοὺς καλῆς πίστεως, οἱ ὁποῖοι ν' ἀποφανθῶν περὶ τῆς ἀξίας τῆς. Χάριν τῆς τιμῆς τῆς ἐπιστήμης αὐτῆς, εἰς τὴν ὁποίαν καταλέγομαι ὡς ἀπλοῦς ὀπλίτης, ἐλπίζω ὅτι, ὅπως παντοῦ, δὲν θὰ λείψουν τοιοῦτοι ἀνθρωποὶ εἰς τὸ πεδῖον τῶν σημιτικῶν σπουδῶν.

ΛΑΖΑΡΟΣ ΒΕΛΕΛΗΣ

Ὡς συμπληρωματικὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἐξέχοντος ἐπιστήμονος καὶ φίλου μας κ. Βελέλης ἀνάγκη νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος ἀραμαϊκοὶ πάπυροι ἐπωλήθησαν ἐν Αἰγύπτῳ εἰς διάφορα πρόσωπα κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, φυλάττονται δὲ τώρα εἰς τὴν Βοδλεϊανὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Ὁξφορδ καὶ εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Καίρου. Χρονολογῶνται διηθεν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ξέρξου, τοῦ Ἀρταξέρξου καὶ Δαρείου τοῦ Νόθου, ἡ δὲ ἡμερομηνία πρὶν εἶναι κατὰ τὸ ἑβραϊκὸν ἡμερολόγιον καὶ τὸ Αἰγυπτιακόν, ὡς θὰ ἦσαν, λόγου χάριν, ἐγγράφα συντασσόμενα σήμερον εἰς τὴν Τουρκίαν μετὰ τὴν χρονολογίαν τῶν ὁρθοδόξων Χριστιανῶν καὶ τὴν μακεδονικὴν συνάμα.

Αὐτοὶ οἱ πάπυροι ἐξεδόθησαν μετὰ πανομοιότυπα ἀπὸ τὸ Πανεπιστημιακὸν τυπογραφεῖον τοῦ Ὁξφορδ, καὶ ἂν δὲν ἀπατώμεθα ἀντίτυπον τοῦ σπουδαίου βιβλίου ἐστῆλῃ καὶ εἰς τὴν Ἑθνικὴν μας βιβλιοθήκην. Τὸ περιεχόμενον αὐτῶν εἶναι πράξεις ἐμπορικαὶ πωλήσεως καὶ ἀγορᾶς κτημάτων μετὰ ὑπαινιγμοῦς ὡς πρὸς τὴν πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν θέσιν τῶν Ἰουδαίων εἰς τὴν πόλιν Ἀσουάν καὶ εἰς τὴν νῆσον Ἐλεφαντίνην (ὁπόθεν οἱ πάπυροι παρεστάθησαν προερχόμενοι) κατὰ τὴν ἀπομεικρυσμένην ἐποχὴν τῆς πέμπτης πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος. Ὁ κ. Βελέλης παρετήρησεν ἀμέσως τὸ τερατῶδες τῆς γλώσσης, τὴν περὶ τὰς ιδέας σύγχυσιν καὶ τοὺς παλαιογραφικοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους οἱ πάπυροι δὲν δύνανται νὰ εἶναι τῆς ἐπ' αὐτῶν σημειωμένης ἐποχῆς καὶ ἐμπέρανεν ἀδιστακτικῶς ὅτι εἶναι προϊόν πλάστογραφίας. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ὁ καθηγητὴς τῶν Sachau τοῦ Βερολίνου, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ πρύτανης τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολουμένων ἐπιστημόνων, ἐδημοσίευσεν πέρυσιν ἄλλον πάπυρον ἐκσκαφέντα ὑπὸ τινος δοκίμου τῆς ἐν Αἰγύπτῳ Γερμανικῆς σχολῆς εἰς θέαν ὑποδείχθεισαν εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῶν πωλητῶν ὡς ἐκείνην ὅπου καὶ αὐτοὶ εἶχαν ἄλλοτε εὔρη τοὺς ἰδικούς των. Ὁ Γερμανὸς νεανίας λέγει ἀρεστάτα εἰς τὴν περὶ τοῦ προκειμένου δημοσιευθεῖσαν ἐκθεσιν ὅτι ὁ τόπος ὅπου εὔρε τὸν ἀρχαιολογικόν του θησαυρὸν ἔφερε σήμετὰ προσφάτον ἀνασκαφῆς ὑπὸ ἄλλων ἐνεργηθειῶν, προσθέτει δὲ ὅτι ὁ πάπυρος (ὅστις εἶναι τοῦ 5ου αἰῶνος π. Χ.) εὐρέθη μόλις ἡμισυ μέτρον ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους καὶ εἰς ἀμεσον συνάφειαν μετὰ τὰ χώματα, καθὼς δὲ ἐβεβαιώθη ἐξ αὐτοψίας ὁ κ. Βελέλης εἰς Βερολίνον, ἔκαστος δὲ δύναται νὰ ἴδῃ εἰς τὸ πανομοιότυπον τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἀκαδημίας ἐκείνης τῆς πόλεως, ὁ ἐπὶ τοσοῦτους αἰῶνας τσαλαπατημένος αὐτὸς πάπυρος διατηρεῖται ἀρίστα.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ νέος οὗτος θησαυρὸς ὁμιλεῖ περὶ ναοῦ εἰς τὴν Ἐλεφαντίνην ἐραμίλλον τοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ, ἤγειρε μέγαν πάταγον καὶ οὐδεμία ἐφημερίς εἰς τὴν Εὐρώπην παρέλειψε νὰ ἐξάγῃ τὴν σπουδαιότητά του. Θεολόγοι, φιλόλογοι καὶ ἱστορικοὶ κατέγιναν μετὰ ζήλον εἰς τὴν ἐρμηνείαν του· ἀλλ' ὁ ἡμέτερος συμπολίτης κ. Βελέλης ἐξετάζων τὰς χρονολογίας ὧν αὐτῶν τῶν ἐγγράφων δίδει τὴν μαθηματικὴν ἀπόδειξιν ὅτι αὐτὰ δὲν συμφωνοῦν οὔτε πρὸς τὰ συγκριτικὰ ἡμερολόγια τῶν δύο ἐθνῶν οὔτε πρὸς ἄλληλα. Καὶ τὰ ἐπιχειρήματα τῆς ἀριθμητικῆς εἶναι ἀκαταμάχητα.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Εἰς τὴν «Μελέτην» Αὐγούστου—Σεπτεμβρίου, ὁ κ. Δ. Κακλαμάνος ἔγραψε σημειώσεις «Ἀπὸ τὸν βίον τοῦ Νικολάου Γύζη». Ἰδοὺ ἓνα πολὺ ἐνδιαφέρον ἀποσπασμα:

«Ὅτι εἰς τὸν Γύζην αἱ καλλιτεχνικαὶ μορφαὶ του ἦσαν ἡ ἐνσωμάτωσις τῶν ὄνειρωνδων συλλήψεων τῆς ψυχῆς του, ἀποδεικνύει τὸ μοναδικόν, καθ' ὅσον μοι εἶναι γνωστόν, εἰς τὴν τέχνην αὐτὸ γεγονός, τὸ ἐπιβεβαιωθὲν ὑπὸ τοῦ Ρίττερ. Οἱ πίνακες τοῦ Γύζη μᾶς δίδουν τὸν τύπον ἀγνῆς, ιδεώδους, πνευματικῆς διαφανείας γυναικείας μορφῆς, τῆς ὁποίας καταφανὴς εἶναι ἡ ὁμοιότης πρὸς μίαν τῶν θυγατέρων τοῦ καλλιτέχνου. Οἱ ἀπροσέκτως ἐξετάζοντες ἐνόμιζαν, ὅτι ὁ Γύζης, ὅπως πολλοὶ τῶν καλλιτεχνῶν, ὡς πρότυπον λαμβάνοντες τὰς περὶ αὐτῶν οἰκείας μορφάς, ἐξωγράφισεν τὴν κόρην του. Ἀλλ' ὁ Ρίττερ διὰ τῆς χρονολογικῆς συγκρίσεως ἐβεβαίωσεν, ὅτι ὁ ιδεώδης αὐτὸς τύπος τοῦ πλαστικοῦ κάλλους καὶ τῆς ἀρμονικῆς εὐρυθμίας ἐμφανίζεται εἰς τοὺς πίνακας τοῦ Γύζη, προτοῦ γεννηθῇ ἡ θυγάτηρ του, πρὶν τὸς διαμορφώσῃς αὐτὴς ὡς γυναικός. Ἡ καλλιτεχνικὴ σύλληψις τοῦ Γύζη εἶναι προγενεστέρα τῆς ἀνθρωπίνης δημιουργίας του. Τόσον δ' ἐντονος ὑφίστατο εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ὁραματισμοῦ τῆς σπανίας μορφῆς, ὥστε αἰσθητοποιήθη εἰς τὸ σχέδιον ἅμα καὶ εἰς τὴν σάρκα. Ἡ παρατήρησις βεβαίως θὰ ἐπεκτείνεται καὶ ἐκτὸς τοῦ Γύζη, θὰ εἶναι κοινὴ καὶ εἰς ἄλλους μεγάλους ζωγράφους, ἀλλὰ δὲν γνωρίζω ἂν παρατηρήθῃ ἀκόμη τόσο ἀκριβῶς εἰς τὸ ἔργον ἄλλου καλλιτέχνου, διότι δύσκολον εἶναι καὶ νὰ ἐξακριβωθῇ περὶ παλαιότερων καλλιτεχνῶν, τοὺς ὁποίους κριτικοὶ τόσον ὀρεῖς καὶ τόσον διαισθητικοί, ὅσον ὁ Ρίττερ, δὲν ἐσπούδασαν ἐκ τοῦ πλησίον».

ΑΠΟ τὸ ἴδιον ἄρθρον ἀναδημοσιεύομεν σκέψεις τοῦ Γύζη τὰς ὁποίας ἔγραψε εἰς τὸ σημειωματάριόν του:

«Ἐλευθερος, δὲν εἶνε ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος νομίζει ἐαυτὸν ἐλευθερον, ἀλλ' ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου ἡ ἐλευθερία ἔχει ὡς θεμέλιον τὴν ἀρετήν».

«Τὶ παράδοξον πρᾶγμα νὰ ζητοῦμεν βοήθειαν κατὰ τοῦ θανάτου· μᾶλλον κατὰ τῆς ζωῆς ἔπρεπε νὰ ζητοῦμεν βοήθειαν».

«Ἡ μελαγχολία εἶνε ἡ κρίσις τῆς ὁδύνης, εἶνε ὁ ψυχικὸς πυρετός, διὰ τοῦ ὁποίου φερόμεθα ἢ πρὸς τὴν ἐπούλωσιν τῶν πληγῶν μας ἢ πρὸς τὸν θάνατον».

«Ἡ ἀγάπη, ἡ ὁποία δὲν βασίζεται ἐπὶ τῆς ἐκτιμῆσεως, ὀλίγον διαρκεῖ».

«Οἱ ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι δὲν συμπάσχουν εἰς τὰς ἀτυχίας τῶν ἀδελφῶν των, δὲν εἶνε εὐτυχεῖς».

«Παντοῦ ὁ ἴδιος εἶνε ὁ χρόνος· ὅπως τὰ ἀνθρὶ εἰς τὴν γῆν, τὰ ἄστρο εἰς τὸν οὐρανόν. Ἡ φύσις ὑφαίνει μετὰ τὸ ἓνα χέρι καὶ μετὰ τὸ ἄλλο ξεσχίζει».

«Τὶ ὥραία πού ἐνδύει τὸ πνεῦμα ἡ ταπεινοφροσύνη!»

«Τὶ ἀλλόκοτον εἰς τὸ στάδιον τῆς ζωῆς νὰ νικᾷ ὁ θάνατος!»

«Ὡς ἀστραπὴ ἐξαφανίζεται τῆς εὐτυχίας τὸ ὄνειρον καὶ εἰς τὰς τυραννισμένας καρδίας ἀφίγει τὴν πικρίαν. Ὅλα εἶνε τὴν γῆν εἶνε ἀπλὴ ἰδιοτροπία καὶ ἀληθινὸς ὄλαι μόνος ὁ πόνος».

Αἱ πρόοδοι τῶν κοινωνικῶν καὶ τῶν οικονομικῶν ἐπιστημῶν ἀνὰ τὰ εὐρωπαϊκὰ καὶ ἀμερικανικὰ κέντρα πολλαπλασιάζουν παντοῦ τὰς ἐπιθεωρήσεις καὶ τὰ περιοδικὰ δημοσιεύματα τῶν διαφόρων κλάδων αὐτῶν, οὕτως ὥστε ὁσμέραι περιορίζονται εἰς εἰδικωτάτην εἰδικότητα τὰ νεωστὶ ἐμφανιζόμενα. Ἡδὴ διὰ τῆς ἐμφανίσεως τῆς «Ἐπιθεωρήσεως κοινωνικῶν καὶ νομικῶν ἐπιστημῶν» (ἐκδότης Ἐλευθερουδάκης) ἀποκτώμεν καὶ ἡμεῖς τὸ πρῶτον καὶ σοβαρὸν βῆμα ἀπὸ τοῦ

ὁποίου θὰ διευθύνωνται αἱ νέαι βλέψεις καὶ θὰ ἐρευνοῦνται τὰ νέα προβλήματα τῶν ἐπιστημῶν αὐτῶν. Ἐχομεν ὑπ' ὄφιν τὸ α' τεῦχος, τόμον ἐξ 150 σελίδων περιλαμβάνοντα μελέτας πολλοῦ ἐνδιαφέροντος γραμμένας ἀπὸ τοὺς κ. κ. Ἀλ. Π. Παπαναστασίου, Ἀνδρ. Μ. Ἀνδρεάδην, Θάλῃ Σ. Κουτούσην, Κ. Δ. Τριανταφυλλόπουλον, Ἀλ. Κ. Μυλωνᾶν. Οἱ ἴδονται καὶ ὁ ἐκδότης τοῦ χρησιμωτάτου τούτου περιοδικοῦ εἶνε ἀληθῶς ἄξιοι συγχαρητηρίων. Θ.

Ὁ κ. Ἀδαμάντιος Ν. Γρίβας, σχολάρχης, γράφει εἰς τὸ περιοδικόν «Ἑλληνισμός» γιὰ τὸ ἱστορικόν τουφεκί τοῦ Παπα-Θύμιου Μπλαχάβα, τὸ ἐπικαλούμενον «Παπᾶς». Τὸ κειμήλιον εὐρίσκεται εἰς τὴν οἰκογένειαν Χατζηγιάννη εἰς τὴν Δράκειαν, χωρίον τοῦ Πηλίου.

Τὸ 1809 ἡ οἰκογένεια Μπλαχάβα καταδιωκομένη ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐγκατέλειπε τὴν Δράκειαν ὅπου εἶχε εὐρεῖ ἄσylum ἐπὶ ἐν ἔτος καὶ κατέφυγε εἰς τὴν Βλαχίαν. Ἀναχωροῦσα ἀπὸ τὴν Δράκειαν ἐδώρησε εἰς τὸν Χατζηγιάννην Σφύραν, ἓνα τῶν προκρίτων τοῦ χωρίου, τὸ τουφεκί τοῦ Παπα-Θύμιου, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐκεῖ φιλοξενίας καὶ διαμονῆς τῆς. Ὁ κ. Γρίβας προτρέπει τὸν δήμαρχον Νηλείας καὶ τοὺς ἐπιστήμονας καὶ λογίους τοῦ χωρίου νὰ ἐξαγοράσουν τὸ ὅπλον καὶ νὰ τὸ καταθέσουν εἰς τὸ Ἑθνολογικὸν Μουσεῖον. Καὶ αὐτὸ τὸ Ἑθνολογικὸν Μουσεῖον ἠμποροῦσε νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν ἀπόκτησιν τοῦ κειμηλίου..

ΚΑΙ ὁ μὲν «Νουμᾶς» παρουσίασε εἰς τὸ φύλλον τῆς 12 Ὀκτωβρίου τὸν κ. Ψυχάρην ποιητὴν.

Ἡ δὲ «Ἑστία» γράφει τὰ ἑξῆς:

«Ὁ διδάσκαλος μᾶς ἐξηγεῖ πῶς τοῦ συνέβη τὸ παράδοξον τοῦτο (νὰ γράψῃ στίχους). «Ἀξαφνα ἔτσι, ἓνα πρῶτὸ τραγούδι μετὰ μου κάποιος ρυθμὸς κ' ἔγραψα τὰ ποιηματάκια...» Ὅπωςδὴποτε ὁ κ. Ψυχάρης εἶνε ἀδικαιολόγητος. Εἶνε διδακτικώτατον τὸ παράδειγμα τοῦ Ὁδυσσεῦς, ὅστις διὰ νὰ μὴ πέσῃ θῆμα τῶν Σειρήνων ἔφραξε τὰ ὦτα του μετὰ κηρῶν. Τὸ ἴδιον μπορεῖ νὰ κάμῃ κάθε φορὰν πού ὁ «κάποιος ρυθμὸς ἀρχίζει τὸ μεράκι του». Ἀς βουλῶνῃ τ' αὐτιά του διὰ νὰ μὴ τὸν ἀκούῃ».

Εἰς ἓνα του χρονογράφημα εἰς τὸ «Νέον Ἄστυ» ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀεροφάγοι» γραφέν ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἐτησίου γεύματος τοῦ συλλόγου τῶν φυτοφάγων «Ἀθηνᾶ—Υγεία» ὁ κ. Παῦλος Νιρβάνας παρουσιάζει τὸν πρόεδρον τῶν φυτοφάγων προσφωνοῦντα ὡς ἑξῆς ἓνα ἄλλο ὑποθετικὸν σωματεῖον τῆς «Δευτέρας Παρουσίας».

Κύριοι, ἡ νέα ὑμεινὴ κατεδύκασε τὸ κρέας ὡς πηγὴν ὧν τῶν ἀσθενειῶν. Οἱ ὑπερμαχοὶ τῆς φυτοφαγίας τὸ ἀπέδειξαν μετὰ ἰσχυρότητα ἐπιχειρήματα. Ἡ κραταιότερα ἀπόδειξις εἶνε ὅτι οἱ πρόγονοί μας, οἱ ὁποῖοι ἔτρωγαν κρέας, ἀπέθαναν ὅλοι καὶ κανένας δὲν ἐπέζησε κλπ.

Ὁ πρόεδρος τῆς «Δευτέρας Παρουσίας» ἀπήντησε: Τὸ σωματεῖον μας ὁρμώμενον ἀπὸ ἀνωτέρας ἠθικᾶς ἀρχᾶς ἀνέλαβεν ἀπροστατευτὴν τὸ φυτικὸν βασίλειον ἀπὸ τὴν βαρβαρότητα τῶν ἀνθρώπων. Τὰ φυτὰ ἀπεδείχθη ὅτι ἔχουν καὶ αὐτὰ ζωὴν ὅπως τὰ δένδρα· καὶ ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ξεριζώνει ἓνα λάχανον, τὸ ὁποῖον ἀπολαμβάνει τὴν ζωὴν καὶ τὸν ἥλιον μέσα εἰς τὸν λαχρόνηκτον, ἀμαρτάνει ἐξ ἴσου πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην μ' ἐκείνον πού σφάζει ἓνα πρόβατον ἢ ἓνα βοδί. Ἡ διαφορά μάλιστα εἶνε ὑπὲρ ἡμῶν, διότι ἐνῷ οἱ κρεοφῶλαι σφάζουν κατὰ προτίμησιν τὰ γηραλέα ζῶα, ὅλοι οἱ κηπουροὶ θανατώνουν τὰ φυτὰ εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς νεότητός των, διότι κανεὶς ἀπὸ σᾶς δὲν ἀποφασίζει νὰ γευματίσῃ μετὰ ἐσποριασμένα λαχανικά.

Οἱ λόγοι αὐτοὶ ἐπροκάλεσαν ζωηροτάτην συζήτησιν ἡ ὁποία κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἀδωοτέρα τροφή διὰ τὰ νέα ἀνθρωπιστικὰ ιδεώδη εἶνε ὁ

καθαρός αήρ. Πολλά τῶν μελῶν ἀπεφάσισαν, ἀποχω-
ριζόμενα ἀπὸ τοὺς δύο συλλόγους, νὰ συστήσουν νέαν
Ἑταιρίαν. Τὴν «Ἑταιρίαν τῶν Ἀεροφάγων».

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Τερὰ καὶ εὐγενική ἐορτὴ καθιερώθη εἰς ὅλα τὰ
σχολεῖα τοῦ Κράτους ἡ ἐορτὴ τῆς Σημαίας. Τὴν 16
Ὀκτωβρίου ἡ σημαία παρεδόθη εἰς τοὺς μαθητὰς οἱ
ὅποιοι ἐνθουσιωδῶς ἐξηγοῦντο διὰ τὸ ἔθνος
καὶ τὸν Βασιλέα.

Ὁ συνεργάτης μας κ. Σίμος Μενάρδος, τοῦ ὁποῖου
εἶχαμε ἀναγγεῖλαι τὸν διορισμὸν ὡς καθηγητοῦ εἰς
τὴν Ὀξφόρδην ἔκαμε τὸν ἐνακτῆριον λόγον του περὶ
τῆς βυζαντινῆς καὶ τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς φιλολο-
γίας. Ὁ ἀντιπρόεδρος τοῦ πανεπιστημίου χαιρετῶν τὸν
νέον καθηγητὴν εἶπε: «Δὲν εἶνε μόνον οἱ ἀρχαῖοι
Ἕλληνες διδάσκαλοί μας ὅπως βλέπετε ἔχομεν καὶ
σήμερον ἀκόμη νὰ διδασκώμεν παρὰ τῶν Ἑλλήνων».

Ὁ φίλος καὶ συνεργάτης μας κ. Γεώργιος Στρατή-
γης ἐκδίδει προσεχῶς νέον τόμον ποιημάτων «Τρα-
γούδια τοῦ Νηιοῦ». Τὰ ποιήματα εἶνε ἐμπνευσμένα
ἀπὸ τὴν Τήνον τὴν ὁποίαν τόσον ὠραία περιέγραψεν
εἰς τὸ τελευταῖον μας τεῦχος. Κάθε ποίημα στολιζέται
καὶ μ' ἓνα καλλιτεχνικὸν σκίτσο.

Εἰς τὴν ἐν Καίῳ κτιζομένην ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν
ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας ἡ κυρία
Θάλεια Φλωρὰ-Καραβία νὰ ζωγραφίσῃ τὸν Χριστὸν
λέγοντα: «Ἀφετε τὰ παιδιά ἐλθεῖν πρὸς με, καὶ τὴν
ἀγίαν Αἰκατερίνην».

Ἀπέθανε 80 ἐτῶν ὁ Γάλλος δραματικὸς Βικτωρια-
νὸς Σαρδού, μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ ΜΑΣ

ΚΑΘΕ συνδρομητὴς τῶν «Παναθηναίων» ὁ ὁποῖος
ἐγγράφει ΕΝΑ νέον συνδρομητὴν ἐτήσιον καὶ συν-
αποστέλλει τὸ τίμημα τῆς ἐγγραφῆς, λαμβάνει ὡς
δῶρον ΟΚΤΩ δραχμῶν βιβλία ἐκ τοῦ κατωτέρω
καταλόγου.

Διατιμῶμεν χάριν εὐκολίας τὰ βιβλία τῆς Α' Σειρᾶς
πρὸς Δρ.—Φρ. 1 ἑκάστον καὶ τῆς Β' Σειρᾶς πρὸς 3.

Τὰ βιβλία θ' ἀποστέλλονται ἐλεύθερα ταχυδρομι-
κῶν τελῶν.

Ἄλλ' ἐκτός τῶν βιβλίων τοῦ καταλόγου μας, ἀνα-
λαμβάνομεν ν' ἀποστέλλωμεν ὅ,τι δῆποτε βιβλίον μᾶς
ζητηθῇ μὴ ὑπερβαῖνον τὰς Δρ.—Φρ. 8 διὰ κάθε νέαν
ἐγγραφὴν.

Κάθε συνδρομητὴς μας ἔχει βεβαίως ἓνα στενὸν
φίλον ἢ συγγενὴ φίλανανώστην, διατεθειμένον νὰ
ὑποστηρίξῃ τὸ ἔργον ἐνὸς περιοδικοῦ. Αὐτὸν τὸν
φίλον ἢ συγγενὴ ἂς θελήσῃ νὰ τὸν ἐγγράψῃ εἰς τὰ
«Παναθηναία». «Ὅ,τι ζητοῦμεν ἀπὸ τοὺς συνδρο-
μητὰς μας εἶναι ἐλάχιστον διὰ κάθε ἑναν χωριστά.
ΜΕΓΙΣΤΗ ὅμως θὰ ἦναι ἡ ἐκ τοῦ συνόλου ἐνίσχυσις
τῶν «Παναθηναίων».

ΣΕΙΡΑ Α'

- Χ. Ἀννίνος: Ἐδῶ κ' ἔχει.
Δ. Βικέλας: Λουκῆς Λάρας, διήγημα.
Ν. Ἐπισκοπόπουλος: Ἑρημὲς ψυχῆς, δράμα.
Δ. Γρ. Καμπούρογλου: Mémoires du Prince N. Ypsi-
lanti.
Κ.Μ. Κωνσταντόπουλος: Ἱστορία τῆς βυζαντ. τέχνης.
Σπ. Λοβέρδος: Ἡ Ἀγία Πόλις.
Μ. Μαλακάσης: Ἡ Κυρὰ τοῦ Πύργου, δράμα.
Γ. Μαυρογιάννης: Βυζαντ. τέχνη καὶ καλλιτέχνη.
Σπύρος Μελάς: Ὁ Γυῖος τοῦ Ἰσκιου, δράμα.

Τὸ «Ἑλληνικὸν Μελόδραμα» ὑπὸ τὸν κ. Λαυράγκαν
ἀρχίζει τὰς παραστάσεις του. Νέα ἔργα θὰ δώσῃ τὴν
«Μιρέϊν», τὸν «Φρά-Διάβολον», τὴν «Μανὸν» καὶ ἄλλα.

Τὸ λαχεῖον τοῦ Στόλου ἀπέδωκε κατὰ τὸ ληξάν ἔτος
975,000 Δρ. εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ Στόλου καὶ 300,000 Δρ.
εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρίαν.

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν «Παναθηναίων»

— ἀδεία τοῦ Ὑπουργείου —

Ἐκ προηγουμένων εἰσφορῶν Δραχ. 2.269.40

Τὸ ἀπαιτούμενον ὀλίγον ποσὸν εἶναι 3,500
περίπου. Ὑπολείπονται περὶ τὰς 1,500. Καὶ τὸ
ὑπενθυμίζομεν εἰς ὅλους. Ὅλοι ἔξισαν καὶ ζοῦν
μὲ τοὺς στίχους τοῦ ὕμνου τῆς ἐλευθερίας.

Αἱ εἰσφοραὶ στέλλονται εἰς τὰ γραφεῖα τῶν
«Παναθηναίων», ὁδὸς Ἀριστοτέλους 35.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ελεγχος καὶ ἀνασκευὴ τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Πάρκα
δημοσιευθείσης πραγματείας «περὶ τῆς ἑλληνικῆς
τοῦ Ἰησοῦ ἐκπαίδευστος» ὑπὸ Χρυσάνθου Κ. Μακρή.
Ἀθῆναι τυπογρ. τοῦ «Κράτους» Δρ. 1.

Στὸν ἥσκιο τῆς συκιάς, διηγήματα Πέτρου Βλαστοῦ
Ἀθῆνα, τυπογρ. «Ἑστία» Μάισον καὶ Καργαδούρη.
(Στέλλεται χάρισμα: ΚΑ Δ. Βλαστοῦ ὁδὸς Ὁθωνά Δρ.
12, Ἀθῆναι).

Il segreto del nevaio, Salvatore Farina, romanzo
Milano fr. 3.

- Ἀντ. Μηλιαράκης: Γεωγραφία πολιτικὴ νέα καὶ ἀρ.
χαῖα Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας.
Κίμων Μιχαηλίδης: Σὰν Ζωὴ καὶ σὰν Παραμῦθι.
Παῦλος Νιρβάνας: Γλωσσικὴ αὐτοβιογραφία.
Ἀρχιτέκτων Μάρθας, δράμα.
Τέχνη καὶ Φρενοπάθεια.
Παγὰ Λαλέουσα. ποιήματα.
Σαλώμη, δράμα.
Ὁσκαρ Οὐάιλντ: Πέραν τοῦ Ἰσθμοῦ, Ἐντυπώσεις.
Σπυρίδων Παγανέλης: Πάρεργα Φύλλα.
Κωστής Παλαμᾶς: Ὑμνος εἰς τὴν Ἀθῆνάν.
Κ. Παπαροηγόπουλος: Ἱστορικαὶ πραγματεῖαι.
Κώστας Παρορίτης: Ἀπὸ τῆς Ζωῆς τοῦ Δειλινοῦ, διη-
γήματα.
Ι. Πολέμης: Ἐξωτικά, ποιήματα.
Ι. Πολυλάς: Ἡ Φιλολογικὴ μας Γλῶσσα.
Γ. Στρατήγης: Τραγούδια τοῦ Σπιτιοῦ.
Ἀνδρέας Συγγρός: Ἀπομνημονεύματα τόμος Α'.
» Β'.

Δεύκωμα «Παναθηναίων».
Παναγυρικὸν τεῦχος «Ἑστίας»: Ὀλυμπ. Ἀγῶνες 1895.
Σπαρτιατικὸν Ἡμερολ.: Ἔτος 1906.
» 1907.

ΣΕΙΡΑ Β'

- Δ. Βικέλας: Λουκῆς Λάρας ἐκδ. πολυτελής.
Γρηγόριος Ξενόπουλος: Μαργαρίτα Στέφα.
Διηγήματα Σειρὰ Α'.
» Β'.
» Γ'.
Τόμοι τῶν «Παναθηναίων» χαρτόδετοι 1ος, 2ος, 4ος,
6ος, 7ος, 8ος, 9ος, 11ος, 12 ος.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ: Ἐν Λονδίῳ (22 Fenchurch street), Ἀλεξανδρεία, Καῖρῳ,
Χαρτοῦμ (Σουδάν), Κωνσταντινουπόλει (Γαλατᾶ καὶ Σταμπούλ), Σμύρῃ, Θεσσαλο-
νίκῃ, Καβάλλῃ, Πειραιεῖ, Πάτραις, Βόλῳ, Σύρῳ, Καλάμαις, Χανίοις, Ἡρακλείῳ,
Ρεθύμνῃ (Κρήτης).

ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΗΣ 30^{ΗΣ} ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1908

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

Ταμεῖον καὶ Ἐθνικὴ Τράπεζα	Δρ.	7,510,502.68
Διαθέσιμα παρὰ ταῖς ἐν Εὐρώπῃ Τρ. εἰς χρ.	»	6,517,470.49
Συναλλάγματα ἐν Χαρτοφυλακίῳ καὶ χρυσός.	»	4,579,010.22
Προεξοφλήσεις	»	14,382,989.67
Τρέχοντες Ἀ/σμοὶ		
ἐπὶ ἐνεχύρῳ χρεωγράφων	»	54,896,748.65
ἐπὶ ἐμπορ. καὶ ἄλλων ἐγγυήσεων	»	24,208,109.39
ἐπὶ ὑποθήκῃ ἀκινήτων	»	9,487,843.93
Δάνεια ἐπὶ ἐνεχύρῳ χρεωγράφων	»	3,045,445.22
Προσωρινοὶ Ἀ/σμοὶ (Ὑποκαταστήματα καὶ Ἀνταποκριταί).	»	18,051,294.73
Χρεώγραφα καὶ τοκομερίδια	»	13,730,505.99
Ὁμολογίαι Ἐθνικῶν Δανείων καὶ Δάνεια εἰς Δήμους, λιμένας καὶ λοιπὰ Νομικὰ πρόσωπα	»	5,814,486.70
Κτήματα Τραπεζῆς	»	3,071,993.22
Ἐγκατάστασις καὶ ἐπιπλᾶ Κεντρικοῦ καὶ Ὑποκαταστημάτων	»	727,145.56
	Δρ.	166,023,456.45

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

Κεφάλαιον Ἑταιρικὸν	Δρ.	40,000,000.—
Ἀποθεματικὸν τακτικὸν	»	8,915,000.—
» ἔκτακτον	»	500,000.—
Ὁμολογίαι φρ. χρ. 2 1/2 ἑκατ. ἐξοφλητέαι τῇ 1η Ἰουλίου 1924	»	2,725,000.—
Καταθέσεις εἰς χρυσὸν καὶ δραχμὰς	Δρ.	75,443,936.40
Ταμειντήριον	»	6,075,092.75
Ταμεῖον συντάξεων ὑπαλλήλων	»	439,124.65
Ἐξωτερικοὶ Ἀ/σμοὶ εἰς χρυσὸν	»	30,025,130.04
Επιταγαὶ πληρωτέαι	»	1,159,488.64
Γραμμάτια εἰσπραχθέντα καὶ μὴπω ἐκκαθαρισθέντα	»	560,435.97
Μερίσματα πληρωτέα	»	181,148.—
	Δρ.	166,023,456.45

Ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς

Ζ. Κ. ΜΑΤΣΑΣ

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Λογιστηρίου
Φ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Ἡ Τράπεζα Ἀθηνῶν ἐκτελεῖ Προεξοφλήσεις, Εἰσπράξεις γραμματίων, Προκαταβολὰς ἐπὶ χρεωγράφων καὶ
ἐμπορευμάτων, Ἀνοίγει τρεχουμένους Ἀ/σμούς ἡγγυημένους καὶ ἐν γένει ἀναδέχεται τὴν ἐκτέλεσιν πάσης τραπε-
ζικῆς καὶ ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως ὑπὸ συμφεροντάτους ὅρους, Δέχεται χρεώγραφα πρὸς φύλαξιν ἀντὶ ἐλαχίστων
δικαιωμάτων, Ἐνοικιάζει χρηματοκιβώτια εἰς ἰδιώτας, Δέχεται καταθέσεις χρημάτων εἰς χρυσὸν καὶ τραπεζογραμ-
μάτια πληρώνουσα τόκον:

3	%	εἰς πρώτην ζήτησιν
3 1/2	%	διὰ καταθέσεις ἑξ μηνῶν
4	%	» » ἐνὸς ἔτους
5	%	» » δύο ἐτῶν καὶ ἐπέκεινα

Διὰ τὰς εἰς τὸ Ταμειντήριον τῆς, λειτουργοῦν καθ' ἑκάστην, καταθέσεις ὡς καὶ διὰ τὰς χάριν ἀγαθοε-
γῶν σκοπῶν, πληρῶναι τόκον 4 %.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ
ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ 30 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1908

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ		30 Σεπτεμβρίου 1908	31 Αυγούστου 1908
Ταμείον {	ΕΙΣ ΜΕΤΑΛΛΙΚΟΝ		
Τραπεζικά γραμμάτια	Ιονικής Τραπεζής	3,044,034	3,240,878
Κερατικά γραμμάτια	Δίδραχμα και μονόδραχμα	693,810	468,845
Εξωτερικοί λογαριασμοί	Αντίτιμον μεταλλικού Τραπεζής εις τὸ ἐξωτερικόν	1,224,887	1,359,691
Δάνειον πρὸς τὴν Ἑλλ. Κυβέρνησιν ἐπ' ἀναγκ. κυκλ. τραπ. γραμματίων	Προϊόν ἐκδοθέντος Ἑθνικοῦ δανείου εις χρυσόν	41,602,986	42,307,616
Ομολογίαι Ἑθνικῶν δανείων	Ἑλληνικῶν Σιδηροδρόμων 4 ο/ο τοῦ 1902	2,026,997	2,475,494
Εντοκα γραμμάτια Ἑλληνικοῦ Δημοσίου εις τραπ. γραμμάτια	ΕΙΣ ΧΡΥΣΟΝ Δρ. 24,709,175.—	62,778,575	62,778,575
Προεξοφλήσεις	ΕΙΣ ΤΡΑΠ. ΓΡΑΜ. 34,118,136.75	10,500,000	10,500,000
Καθυστερήσεις προεξοφλήσεων		58,822,311	58,774,201
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λ/σμοὶ ἐπ' ἐνεχύρῳ χρηματογράφων		2,843,000	2,843,000
Δάνεια ἐπ' ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων		23,594,652	25,004,964
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ		3,214,854	2,906,388
Δάνεια εις δήμευ, λυμένας καὶ λοιπὰ νομικὰ πρόσωπα		18,120,499	17,679,612
Χορηγήσεις εις γεωργοκτηματίας		5,345,898	4,196,056
Καθυστερήσεις χορηγήσεων εις γεωργοκτηματίας		71,816,909	68,798,055
Μετοχαὶ εις ἐγγυητούς εταιρείας		44,137,991	44,190,588
Συμμετοχὴ εις Τραπεζὰν Κρήτης		13,434,516	14,991,954
Ομολογίαι λαχ. δαν. Ἑθν. Τραπ. τῆς Ἑλλάδος 2 1/2 % (εις τραπ. γραμμ.)		5,630,589	5,153,831
Τοκομερίδια ἐν γένει		4,807,948	4,807,948
Καταστήματα Τραπεζῆς καὶ κτήματα ἐξ ἀναγκαστικῶν ἐκποιήσεων		1,250,000	1,250,000
Απαιτήσεις ἐπισφαλεῖς		786,498	786,700
Εξόδα ἐγκαταστάσεως (ιδίως δαπάνη κατασκευῆς τραπ. γραμματίων)		8,842,614	8,829,512
Διάφοροι λογαριασμοὶ		3,070,840	3,069,677
Δογησιασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ		1,560,542	1,373,370
Δογησιασμός ἐξαγορῆς συμμετοχῆς Κυβερν. εις κέρδη ἐκ τραπ. γραμματίων		3,112,951	3,662,975
Εξαγορὰ προνομίων Προνομ. Τραπεζῆς Ἡπειροθεσσαλίας		1,715,315	1,203,897
Προμήθεια τροπῆς λαχειοφόρου δανείου εις τραπεζικὰ γραμμάτια		1,218,560	1,218,560
Διάφορα		720,000	720,000
		150,000	150,000
		562,585	411,013
Δρ.		396,630,370	395,219,066

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ		30 Σεπτεμβρίου 1908	31 Αυγούστου 1908
Μετοχικὸν κεφάλαιον	Δρ.	20,000,000	20,000,000
Αποθεματικὰ κεφάλαια		13,500,000	13,500,000
Τραπεζικὰ γραμμάτια ἐν κυκλοφορίᾳ:			
Ι. διὰ λογαριασμὸν τῆς Κυβερνήσεως	Δρ. 62,778,575.42		
ΙΙ. Τραπεζῆς	60,601,885.20	123,380,460	121,098,835
Κερατικά γραμμάτια δίδραχμα καὶ μονόδραχμα		10,500,000	10,500,000
Καταθέσεις ἀνευ τόκου εις μεταλλικόν		5,415,069	5,903,800
Καταθέσεις ἀνευ τόκου		11,813,138	14,304,289
Επιταγαὶ πληρωτέαι		1,992,249	985,459
Μερίσματα πληρωτέα		294,220	497,465
Διεθνῆς Οἶκ. Ἐπιτροπὴ (λ/σμός καταθέσεων ἐν Εἰς χρυσόν Δρ. 196,044.47			
δημ. ὑπεγ. προσόδων) > τρ. γραμ. > 2,599,010.49		2,795,054	2,899,403
Υπηρεσία Ἑθνικῶν δανείων εις χρυσόν		598,894	16,355
Υπηρεσία Ἑθνικῶν δανείων εις τραπεζικὰ γραμμάτια		391,007	792,652
Καταθέσεις Δημοσίου εις χρυσόν		659,954	1,269,157
Καταθέσεις Δημοσίου ἐπὶ τόκῳ εις τραπεζικὰ γραμμάτια		19,791	1,519,791
Εντοκος κατὰ δ. Δημ. εις χρυσόν διὰ τὴν κατασκ. τοῦ Σιδ. Πειραιῶς-Δεμερλῆ-Συνόρων		2,026,997	2,475,494
τραπ. γραμμ.		36,933	343,628
Καταθέσεις ἐντοκοὶ		122,118,933	120,981,276
Λαχειοφόρον δάνειον Τραπεζῆς 3 % εις χρυσόν		41,871,390	41,871,390
2 1/2 % εις τραπ. γραμμάτια		20,472,800	20,472,800
Υπηρεσία λαχειοφόρου δανείου Τραπεζῆς 3 % εις χρυσόν		1,372,298	1,673,932
2 1/2 % εις τραπ. γραμμάτια		173,625	179,812
Καταθέσεις ταμειωτηρίου		11,405,891	11,343,513
Διάφορα		5,791,659	2,590,008
Δρ.		396,630,370	395,219,066

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 8 Ὀκτωβρίου 1908.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Λογιστηρίου
Π. Α. ΚΟΥΤΣΑΛΕΞΗΣ

“CORSETS-ÉLÉGANTS,”

Τὸ ἐν ὁλοκλήρῳ τῇ Ἀνατολῇ τελειότερον κατάστημα στηθοδέσμων ἐπὶ μέτρο.

ΔΙΕΥΘΥΝΟΥΣΑ: **Μ. ΒΕΡΥΚΟΚΚΑΚΗ**

34, ΟΔΟΣ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ, ΑΘΗΝΑΙ

Εἰδικὴ ὑπηρεσία διὰ τὰς Ἑπαρχίας.—Κατάλογος ἀποστέλλεται εις πᾶσαν αἴτησιν.

ΤΕΪΑ ΚΥΑΝΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ
BLUE CROSS TEA

Εἶναι τὰ ἀρίστα τῶν Τεϊῶν, συσκευάζονται εις πακέτα καὶ κυτία ἐν Λονδίῳ, ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίβλεψιν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως. Ζητεῖται ἐπὶ ἐκάστου πακέτου ἢ κυτίου τὸν **ΚΥΑΝΟΥΝ ΣΤΑΥΡΟΝ**.

ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ εις τὰ πρώτης τάξεως Ἑδωδιμο-
πωλεῖα Ἀθηνῶν, Πειραιῶς, Βό-
λου, Πατρῶν, Σύρου, Ἀργοστολίου, Λαμίας καὶ Κρήτης.

Ἀντιπρόσωπος διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ Κρήτην

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΚΟΛΛΑΣ.—Ἐν Πειραιεὶ (Στοὰ Ριζάρη).

LA REVUE

ANCIENNE REVUE DES REVUES

1er Novembre. — Francis Delaisi, Les Gaspittages du Budget français. — Brincesse Schahovskoy, La Princesse Zelmire. — Charles Chassé, Bernard Shaw. — Emile Faguet, Petit glossaire des Classiques français. — Maurice Leven, Encore la Peine de mort. — De Montaigne, La Graciere du Chirurgien. — X^{es}, Note: d'un Pessimiste. — Alfred Pereire, De la rue St-Honore au Bois de Boulogne. — Dufrenne, L'Amoralisme à l'Ecole primaire. — Xavier Roux, Le Mouvement dramatique.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΣΤΕΑΤΟΚΗΡΟΠΟΙΕΙΟΝ

Ο “ΦΟΙΒΟΣ,”

ΕΤΑΙΡΙΑ ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ. 1893

ΜΕΤΟΧΙΚΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΡ. 500.000

ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΥ

Βραβεύοντα διὰ χρυσοῦν βραβείων ἐν τῇ Παγκοσμίᾳ Ἐκθέσει τῶν Παρισίων, τῇ Διεθνείᾳ Ἐκθέσει τῆς Κρήτης καὶ τῇ Διεθνείᾳ Ἐκθέσει τῶν Ὀλυμπίων.

Στεατοκῆρια (Σπερματσέτα) ἀρίστης καὶ πρώτης ποιότητος, χρωματιστὰ καὶ ἐκκλησιῶν, κατασκευαζόμενα διὰ νεωτάτης χημικῆς μεθόδου, δίδουσιν ἄπλετον φῶς, τήκονται ἀνευ σταγόνων καὶ σβύνουσιν ἀνευ ὁσμῆς. **Στεατίνη, Παραφίνη, Κηρίτζη, Γλυκερίνη καὶ Ἐλαιίνη.**

Γραφεῖον Διευθύνσεως: Ὀδὸς Σοφοκλέους ἀρ. 2.

ΕΤΑΙΡΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΥΡΙΤΙΔΟΠΟΙΕΙΟΥ

ΧΗΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ. 1882

ΜΕΤΟΧΙΚΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΡ. 3.000.000

ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΥ

ΒΡΑΒΕΥΟΝΤΑ ΕΙΣ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΔΙΑ ΧΡΥΣΟΥ ΒΡΑΒΕΙΟΥ

Πυρίτις ἀκαπνος πολέμου καὶ κυνηγίου. Πυρίτις μαύρη καὶ λευκὴ δυνάμει δυνάμει τῶν εἰδῶν. Φυσίγγια ἀκαπνου καὶ μαύρης πυρίτιδος παντὸς ὅπλου. Κάλυκες Μάνλιερ, Γκρά καὶ περιστροφῶν. Θεικὸν ὀξύ, Νιτρικὸν ὀξύ, Ὑδροχλωρικὸν ὀξύ, Θεικὸς χαλκός, Θεικὸς σίδηρος, Ἀντιπερνοσπορίνη, Σταυπέτσι, Μολυβδοσωλῆνες, Σιάγια.

Τιμαὶ ἀνεπίδεντοι συναγωνισμοῦ.

ΙΟΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ LIMITED

ΣΥΣΤΑΘΕΙΣΑ ΤΩ 1839

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ £ 315.510

ΕΔΡΑ ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩ ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ἐν Κερκύρα, Κεφαλληνία, Ζακύνθω, Πάτραις, Πειραιῇ, Τριπόλει.

Καταθέσεις. Ἡ Ἴονικὴ Τράπεζα *Limited* ἀπὸ τῆς 1^{ης} Ἰουνίου 1907 καὶ μέχρι δευτέρας εἰδοποιήσεως, δέχεται καταθέσεις εἰς τραπεζογραμμάτια ἐπὶ τόκῳ ὑπὸ τοῦς κάτωθι ὅρους:

2 1/2 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει εἰς α' ζήτησιν διὰ ποσὰ μέχρι 100,000 Δρ. — 1/2 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει εἰς α' ζήτησιν διὰ ποσὰ πέραν τῶν 100,000 Δρ. — 3 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ 3 μῆνας. 3 1/2 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ 6 μῆνας μέχρι 2 ἐτῶν. — 4 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ 2 ἐτῶν μέχρι 4 ἐτῶν. — 4 1/2 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ ἐπέκεινα τῶν 4 ἐτῶν.

Ἡ Τράπεζα δέχεται ἐπίσης καταθέσεις εἰς chèques ἐπὶ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, ἐπὶ τόκῳ, ὡς ἑξῆς: 3 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει εἰς α' ζήτησιν. — 3 1/4 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ 6 μῆνας. — 3 1/2 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ 1 ἔτος. — 4 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ 2 ἐτῶν καὶ ἐπέκεινα.

Αἱ εἰς ἐπιταγὰς (chèques) ἐπὶ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας καταθέσεις ἀποδίδονται εἰς ὁ εἶδος ἐγένετο ἢ κατάθεσις, παντὸς δικαιώματος χαρτοσήμου ἐπιβαρύνοντος τὸν καταθέτην.

ΤΟ ΤΕΛΕΙΟΤΕΡΟΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ ΚΟΜΜΩΣΕΩΣ

Σ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΟΔΟΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 4

La vraie ondulation Marcel.

ΤΑ ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Κολώνια

Κ. Βελισσάριος, ὁδὸς Σταδίου 67.

Κουμώδεις Κυριὼν

Κ. Βελισσάριος, ὁδὸς Σταδίου, 67.

Γαλακτοκουεῖα

Ι. Χρυσάκης, ὁδὸς Φιλελλήνων 4.

Βιβλιοδετεῖα

Σ. Ἀμπατζόπουλος, ὁδὸς Κολοκοτρώνη 7.

Φαρματεῖα

Π. Βασιλείου, ὁδὸς Σταδίου καὶ Αἰόλου.

Εἰδωλοπωλεῖα

Β. Ἀπόττου πρόφην *Γουλιέλμου*, ὁδὸς Σταδίου 9.

Π. Κ. Εξαρχόπουλος καὶ Ἀδελφός, Σταδίου 58.

Καφεῖνθεσπιατόρια

Πανελλήνιον, ὁδὸς Πανεπιστημίου-Προαστείου.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ THOMSON HOUSTON

ΕΔΡΑ: ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΕΙΣ ΜΕΤΟΧΑΣ: ΔΡΑΧΜ. 10.000.000. * ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΕΙΣ ΟΜΟΛΟΓΙΑΣ: ΦΡ. ΧΡ. 10.000.000

Κεντρικόν Ἐργοστάσιον ἐν Νέῳ Φαλήρῳ. Σταθμοί: Ἐν Ἀθήναις, Πειραιῇ, Νέῳ Φαλήρῳ καὶ Κηφισίᾳ. — Ἡλεκτρικὴ κίνησις τοῦ ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Πειραιᾶ Σιδηροδρόμου καὶ τῶν Τροχιδορόμων Ἀθηνῶν, Πειραιῶς καὶ Περιχώρων. — Προνόμιον φωτισμοῦ δι' ἡλεκτρισμοῦ καὶ ἀερίου τῶν πόλεων Πειραιῶς, Πατρῶν, Σύρου, Καλαμῶν, Ἀργοστολίου καὶ Χαλκίδος. — Ἡλεκτρικὸς Τροχιδοδρόμος Πατρῶν.

Ἡ Ἑταιρία ἀναλαμβάνει ἐγκαταστάσεις φωτισμοῦ καὶ κινητηρίου δυνάμεως καὶ ἐν γένει πάσαν ἐργασίαν σχετιζομένην μετὰ τὸν ἡλεκτρισμὸν ὑπὸ πάσας αὐτοῦ τὰς μορφάς. — Προμηθεύει παντὸς εἶδους ὑλικά ἡλεκτρισμοῦ καὶ ἰδιά ὄργανα καὶ μηχανὰς **THOMSON HOUSTON** τῶν ὁποίων εἶναι

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ